WOORDENBOEK VAN
DE VLAAMSE DIALEKTEN

WOORDENBOEK VAN DE VLAAMSE DIALEKTEN

INLEIDING

door

Magda DEVOS
Hugo RYCKEBOER
wetenschappelijke medewerkers van het F.K.F.O.

Johan TAELDEMAN
bevoegd verklaard navorser van het N.F.W.O.

met een woord vooraf van

Willem PÉE

Samengesteld in het Seminarie voor Vlaamse Dialektologie van de Rijksuniversiteit te Gent, dank zij een krediet van het Fonds voor Kollektief Fundamenteel Onderzoek en gepubliceerd met steun van het Belgisch Interuniversitair Centrum voor Neerlandistiek

Seminarie voor Vlaamse Dialektologie, Rijksuniversiteit Gent

Drukkerij G. Michiels, Tongeren, 1979

WOORD VOORAF

Een Woordenboek der Vlaamse Dialekten, zoals dit thans wordt aangeboden, zou niet denkbaar zijn geweest zonder het werk van een paar geleerden die daartoe de grondslag legden. Een kleine voorgeschiedenis mag in dit woord vooraf dan ook op haar plaats worden geacht.

De eerste van die geleerden is professor Jozef Vercoullie (1857-1937), die ook mijn leermeester is geweest voor de algemene taalkunde [1]. De tweede is Edgard Blancquaert (1894-1964). Indien ik vrij uitvoerig de nadruk op hem heb gelegd, is dat niet enkel uit grote vriendschap, maar in de eerste plaats omdat hij een zo voorname rol heeft gespeeld in de vestiging en de ontwikkeling van de Vlaamse dialektkunde aan de Gentse universiteit en hij mij wegwijs heeft gemaakt in de dialektologie.

Toen in 1884 de Germaanse afdeling van de Gentse „Sections normales supérieures" werd opgericht — die in 1890 een afdeling van de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte zou worden — deed de Vlaamse dialektstudie door de aanstelling van de Oostendse ateneumleraar uit Luik, Jozef Vercoullie, haar intrede aan de toenmalige Franse universiteit te Gent.

Jozef Vercoullie had nl. al in 1882 een *Spraakleer van het Westvlaamsch Dialekt* geschreven, die in 1885 in de tweede jaargang van het tijdschrift „Onze Volkstaal" verscheen. [2]

In 1920 werden in de Faculteit der Letteren en Wijsbegeerte twee nieuwe kursussen ingevoerd : de proefondervindelijke klankleer en de Vlaamse dialektkunde. Pas bij Koninklijk Besluit van 17 september 1925 werd een titularis benoemd : Edgard Blancquaert.

[1] Zie over hem : 1) Zijn eigen biografie in het *Liber Memorialis. Notices biographiques*, T.I. Fac. de Philos. et Lettres, Fac. de Droit, Gand, 1913, blz. 233-235 ; 2) E. Blancquaert, *Jozef-Frederik Vercoullie* (1857-1937). *Liber Memorialis* 1913-1960, dl. 1, Fac. Lett. en Wijsb., Gent, 1960, blz. 78-85 ; 3) J. Mansion, „Jozef Vercoullie (1857-1937)", *Handelingen K.C.T. & D.*, XI (1937), blz. 15-23 ; 4) W. Pée, „Professor Jozef Vercoullie", in *Gedenkboek, uitgegeven ter gelegenheid van het vijftigjarig bestaan van het T.L.G. De Heremans' Zonen - Gent*, 1885-1935, Gent, blz. 17-25.

[2] Blz. 3-47. Van *Onze Volkstaal. Tijdschrift gewijd aan de Studie der Nederlandsche Tongvallen* verscheen de eerste jaargang, onder redactie van Taco H. de Beer, in 1882. De tweede in 1885 en de derde en laatste in 1890, met de vermelding „uitgegeven met ondersteuning der Maatschappij van Nederlandsche Letterkunde te Leiden, onder toezicht van Prof. Dr. H. Kern, geredigeerd door Taco H. de Beer". Jg. I werd uitgegeven bij Blom & Olivierse te Culemborg en De Seijn Verhougstraete te Roeselare ; Jgg. II en III bij Blom & Olivierse (Kuilenburg).

E. Blancquaert, geboren te Opdorp op 20 juni 1894, genoot zijn lager onderwijs in zijn geboortedorp en zijn middelbaar onderwijs aan het Koninklijk Ateneum te Mechelen : de eerste jaren in de moderne afdeling, de drie laatste, na een aanvullend eksamen, in de Grieks-Latijnse.

Zijn universitaire studie zou niet zo glad verlopen. Hij begon ze in oktober 1912 aan de Rijksuniversiteit te Gent en werd er in juli 1914 kandidaat in de Letteren en Wijsbegeerte, afdeling Germaanse Filologie. Op 4 augustus brak de oorlog uit. Na heel wat wederwaardigheden werd Blancquaert einde september 1914 soldaat en op 18 oktober 1915 werd hij aan het IJzerfront benoemd tot onderluitenant. In april 1916 verscheen een oproep tot werving van officieren voor de „Force Publique" in Belgisch Kongo, om van daaruit de Duitsers in hun Afrikaanse kolonies te gaan bevechten.

In Blancquaert ontwaakte het ingesluimerde verlangen naar onze kolonie en zonder lang te aarzelen meldde hij zich aan. Hij verbleef er twee jaar, maar in april 1918 moest hij om gezondheidsredenen naar Europa terugkeren. De geneeskundige dienst verleende hem drie maanden ziekteverlof. Hij vernam tegelijkertijd uit de kranten dat het Belgisch Openbaar Onderwijs een centrale eksamenkommissie voor Belgische universitairen had samengesteld. De Luikse professor Paul Hamelius, die in Londen werkzaam was, had zich ter beschikking gesteld van de studentengermanisten om ze met raad en daad bij te staan. Blancquaert trok naar Londen en werd door Hamelius op een vaderlijke wijze ontvangen. Van 5 mei af volgde hij de lessen van Daniel Jones en Harold Palmer voor een intensieve fonetische dril in het Engels, van professor Ker voor Engelse literatuurgeschiedenis en van professor Blanckman voor oud-Engels. De Nederlandse en andere vakken werkte hij alleen af.

Na vijf weken zag hij af van zijn ziekteverlof om in juni 1918 naar het IJzerfront te gaan. In september werd hij opgeroepen om in Le Hâvre het eksamen van het eerste doctoraat af te leggen. Hij slaagde en onmiddellijk daarop trok hij terug naar het front. Toen de wapenstilstand getekend was, werd hij een van de talrijke slachtoffers van de zogenaamde Spaanse griep. Hij bracht een paar maanden door in het krijgshospitaal aan de Kroonlaan te Etterbeek en liet zich in februari 1919 aan de Vrije Universiteit te Brussel inschrijven. Op 15 augustus werd hij door het leger met onbepaald verlof naar huis gestuurd. Gelukkig had hij intussen een voorlopige aanstelling bekomen bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken, waar hij het Verdrag van Versailles in het Nederlands vertaalde en voorts aan de voorbereiding van zijn eksamen van het tweede doctoraat en aan zijn proefschrift werkte. Hij promoveerde aan de U.L.B. tot doctor in de Letteren en Wijsbegeerte op 7 september 1919 met een verhandeling over *Het Opdorpsch Dialect* en op 9 december van hetzelfde jaar trad hij in het huwelijk.

Een paar maanden later, op 13 maart 1920, werd hij leraar in de geschiedenis en de aardrijkskunde aan het Koninklijk Ateneum te Gent. In 1921 vernam hij van professor Fabrice Polderman dat aan de Faculteit van Letteren en Wijsbegeerte te Gent twee nieuwe kursussen onbezet bleven : een in de fonetiek en een in de dialektkunde. Blancquaert, die er wel belangstelling voor had, was echter van oordeel dat hem de nodige wetenschappelijke titels ontbraken om zich kandidaat te stellen. Polderman, aan wie hij dat meedeelde, gaf hem de raad een jaar in het buitenland te gaan studeren en daarvoor bij de pas opgerichte Universitaire Stichting een studiebeurs aan te vragen, wat dan ook gebeurde.

In oktober 1921 ging hij met zijn vrouw naar Parijs, waar hij aan de Sorbonne en aan de Ecole des Hautes Etudes de colleges volgde van Jules Gilliéron voor de dialektgeografie, van Jean Marie Joseph Poirot voor de experimentele fonetiek en van Albert Dauzat voor de algemene taalkunde. Gedurende zijn verblijf aldaar schreef hij een paar wetenschappelijke bijdragen [1] en, aangespoord door de *Atlas linguistique de la France-Corse* van J. Gilliéron en E. Edmont, vatte hij het plan op voor zijn geboortestreek een dialektatlas samen te stellen met persoonlijk ter plaatse gedane opnemingen. In juni 1922 hervatte hij zijn lessen aan het Ateneum te Gent en gedurende de zomervakantie van hetzelfde jaar begon hij zijn opnemingen in Klein-Brabant. Die atlas verscheen in 1925 en op 17 september van hetzelfde jaar werd Blancquaert bij K.B. benoemd tot docent voor de keuzevakken die na diverse wijzigingen zouden heten : Klankleer en ortofonie van het Nederlands, en Vlaamse Dialektstudie en Methoden van de moderne Dialektstudie. Hij stichtte onmiddellijk het „Seminarie voor Vlaamse Dialektologie" en het „Fonetisch Laboratorium".

Ik had gedurende het academiejaar 1925-1926 Blancquaerts colleges gevolgd en had hem bij menige dialektopneming vergezeld. Op 14 juli 1927 promoveerde ik tot doctor in de Letteren en Wijsbegeerte op een proefschrift over *De Dialektgeographie der Nederlandsche Diminutiva*. Toen in de faculteit der L. & W. drie assistentschappen werden ingevoerd, bekwam Blancquaert een ervan en bij K.B. van 30 maart 1931 werd ik benoemd tot assistent bij het Seminarie voor Vlaamse Dialektologie en het Fonetisch Laboratorium.

Het jaar voordien was de atlas van Zuid-Oost-Vlaanderen, door hemzelf en dr. H. Vangassen, uitgekomen. Blancquaert had, na het verschijnen van zijn eerste atlas, het plan opgevat het gehele Nederlandse taalgebied te bewerken, maar had tevens ingezien dat dit plan slechts te verwezenlijken was indien hij : 1) het aantal te bewerken plaatsen verminderde ;

[1] „Romaansche dialectologie" in *Nieuwe Taalgids*, XVI (1922), blz. 136-150. „Een paar lengtemetingen", *Ts. v. Ned. Taal- en Letterkunde*, XLII (1922), blz. 1-19.

2) een beroep deed op geschoolde medewerkers. Dat ik zou meewerken was vanzelfsprekend. Eerst droeg hij mij Frans-Vlaanderen, waar ik vrij goed thuis was, en Zuid-West-Vlaanderen op, omdat hij van plan was zelf, met een medewerker, het Noorden van de provincie te onderzoeken, maar toen die hulp wegviel, vroeg hij mij geheel West-Vlaanderen te bewerken. Die atlas was, op twee opnemingen na aan de kust, klaar voor de tweede wereldoorlog, maar verscheen pas in 1946. Intussen was ik bij K.B. van 23 januari 1939 benoemd tot docent aan de Rijksuniversiteit te Luik, waar ik dezelfde colleges doceerde als Blancquaert te Gent [1], behalve de experimentele fonetiek.

In 1948 waren zes dialektatlassen verschenen : Klein-Brabant, Zuid-Oost-Vlaanderen, Noord-Oost-Vlaanderen en Zeeuws-Vlaanderen, Vlaams-Brabant, De Zeeuwse Eilanden, West-Vlaanderen en Frans-Vlaanderen. Blancquaert had na de bevrijding een zware taak, niet alleen als rektor en docent, maar ook op veel andere gebieden. Hij vroeg mij de leiding van de Reeks Nederlandse Dialektatlassen met hem te delen. Ik aarzelde geen ogenblik, vooral omdat ik het tempo waarin de atlassen verschenen veel te traag vond en nadelig voor de waarde van het verzameld materiaal. Er moesten nog tien atlassen verschijnen om de Reeks volledig te maken.

In 1957 zag Blancquaert zich om gezondheidsredenen verplicht het emeritaat aan te vragen. Alvorens echter dit te doen had hij mij voorgesteld hem op te volgen en ik had hem dat vast beloofd. Zo kwam ik, na negentien academiejaren aan de Luikse universiteit te hebben onderwezen, terug naar Gent, waar ik mij in veel groter mate aan de Vlaamse dialekten zou kunnen wijden. Ik had gehoopt in 1975 de RND voleindigd te zien en dat werd ook door de auteur van het laatste deel in het vooruitzicht gesteld, maar de bevalling schijnt moeizaam te zijn.

Tot 1950 en zelfs nog later werden alle dialektopnemingen rechtstreeks opgetekend. De waarde van de opneming hing dus in de eerste plaats af van het gehoor van de opnemer en van zijn kennis van het onderzochte dialekt. Zij kon echter niet worden gekontroleerd. Toen echter na 1949 een geperfektioneerde bandopnemer op de markt kwam, vroeg en kreeg ik van het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek de nodige geldmiddelen om in Frans-Vlaanderen en Vlaams-België een verzameling bandopnamen aan te leggen van vrij gesproken dialekt. Die kollektie was in de eerste plaats bedoeld als een kontrole van de opnemingen van de RND, maar ook om materiaal te verzamelen voor ander wetenschappelijk (sintaktisch) onderzoek. Dat materiaal, dat in het Seminarie voor Nederlandse

[1] Bij K.B. van 20 februari 1947 werd op verzoek van de fakulteit een nieuw keuzevak ingeschreven in het programma van de licentie : de Vlaamse dialektologie en de methoden der moderne dialektologie.

taalkunde berust en slechts gedeeltelijk is getranskribeerd [1], is weinig toegankelijk voor een groter publiek van belangstellenden.

Toen het *Woordenboek der Zeeuwse Dialekten* van mej. dr. Ha.C.M. Ghijsen, waarvan ik de totstandkoming met grote belangstelling had gevolgd, in 1959 op mijn werktafel lag, begon ik aan de verwezenlijking van een oude droom te denken : een modern Westvlaams dialektwoordenboek. Maar eerst moest Blancquaerts RND volledig zijn en de bandopnemingen van de Fransvlaamse en Zuidnederlandse dialekten op goede weg. Toen echter het *Woordenboek der Zeeuwse Dialekten* (1959-1964[1], 1975[4]) een onverwacht sukses kende en een *Woordenboek van de Brabantse Dialekten* (Voorlopige Inleiding en Eerste Aflevering in 1967) [2], alsook een *Woordenboek van de Limburgse Dialekten* in het vooruitzicht werden gesteld, heeft die oude wensdroom een vaste vorm gekregen, maar nu verruimd tot een algemeen Vlaams dialektwoordenboek (Frans-, West- en Oostvlaams).

In februari 1971 diende ik bij het Fonds voor Kollektief Fundamenteel Onderzoek van het N.F.W.O. een aanvraag in voor de „samenstelling en uitgave van een Modern Vlaams Dialektwoordenboek". Ik was nu verplicht een beroep te doen op het goedvinden van mijn kollega's in de Nederlandse taalkunde van de andere universiteiten. Allen gaven mij onmiddellijk hun goedkeuring, waarvoor ik ze hier nogmaals hartelijk dank : prof. A. van Loey (VUB), prof. Jan Goossens (KUL), J. Moors (R.U. Luik) en mijn vroegere medewerker en opvolger te Gent, V.F. Vanacker, omdat ik nog datzelfde jaar de universiteit verliet.

Het eerste krediet (1972-1976) gaf mij de mogelijkheid om van wal te steken en twee wetenschappelijke medewerkers en een administratieve kracht aan te werven, die met het voorbereidend verzamel- en enquêtewerk konden beginnen en deze eerste aflevering voor publikatie hebben klaargemaakt. Dat krediet werd in 1976 met vier jaar verlengd. De twee wetenschappelijke medewerkers, die in 1972 werden aangeworven en de auteurs zijn van deze aflevering, zijn Magda Devos en Hugo Ryckeboer.

Magda Devos studeerde Germaanse filologie aan de Rijksuniversiteit te Gent en behaalde in juli 1970 de graad van licentiaat met een verhandeling over de taal van het landbouwbedrijf in 18 Westvlaamse poldergemeenten. Vóór ze wetenschappelijk medewerkster werd aan het Woordenboek van de Vlaamse Dialekten, werkte ze twee jaar als lerares in het middelbaar onderwijs. Naast een paar metodologische bijdragen over dialektleksikografie (waarvan één in samenwerking met Hugo Ryckeboer) [3], publiceerde

[1] Zie hierover V. F. Vanacker en G. De Schutter, „Zuidnederlandse Dialekten op de band", in *Taal en Tongval* 19 (1967), afl. 1-2, blz. 35-51 en H. Heikens — R. van der Schaaf, „Dialekten op de band", *ib.*, jg. 22 (1970), afl. 1-2, blz. 29-38.

[2] Afl. 2, 1969; afl. 3, 1976; afl. 4, 1977; deel II, afl. 1, 1979.

[3] M. Devos en H. Ryckeboer, *Het „Woordenboek van de Vlaamse Dialekten" :*

zij o.m. een artikel over het Noordwestvlaams in het Idioticon van L. De Bo[1], een etymologische studie over de Zuidnederlandse benamingen voor het kleine deurtje in een (schuur)poort [2], en schreef ze samen met J. Taeldeman over de vokaalverkorting in het Westvlaams [3].

Hugo Ryckeboer studeerde Germaanse filologie aan de Rijksuniversiteit te Gent en werd er licentiaat in 1959 met een studie over persoons- en familienamen in de eerste helft van de 14de eeuw in de streek rond Brugge. Na tien jaar werkzaam te zijn geweest in het middelbaar onderwijs, werd hij in 1970 wetenschappelijk medewerker van het Instituut voor Dialektologie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam voor Nederlandssprekend België. Hij droeg er organisatorisch toe bij om de waarde van de enquêtes van dit Instituut aanzienlijk te vergroten door de vragenlijsten ook in Vlaanderen te laten verspreiden. Verder werkte hij o.m. mee aan de Atlas van de Nederlandse Klankontwikkeling [4], voor hij zich full-time aan het Woordenboek van de Vlaamse Dialekten ging wijden. Zijn biezondere belangstelling gaat uit naar het Nederlands dialekt van Frans-Vlaanderen. Naast een paar metodologische bijdragen over dialektleksikografie (waarvan één in samenwerking met Magda Devos) [5], schreef hij een opstel over de ontwikkeling van wgm û in de Nederlandse dialekten [6] en enkele bijdragen gewijd aan het dialekt van en de taaltoestand in Frans-Vlaanderen [7].

een terreinverkenning met voorproef in Taal en Tongval 27 (1975), 131-167 en 28 (1976), 49-58; M. Devos, *Problematiek en methode bij het samenstellen van een modern Vlaams dialektwoordenboek* in Handelingen XXXI der Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis, p. 268-285.

[1] M. Devos, *De Bo en het Noordwestvlaams* in Album Willem Pée, Tongeren, 1973, p. 131-140.

[2] M. Devos, *Raket, reket, roket, riket, rinket* in Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde 94 (1978), 25-66.

[3] M. Devos en J. Taeldeman, *Vokaalverkorting in het Westvlaams* in Taal en Tongval 26 (1974), 5-42.

[4] ANKO, Atlas van de Nederlandse Klankontwikkeling, Amsterdam, 1972-1977.

[5] H. Ryckeboer, *Gebruiksmogelijkheden van het Woordenboek van de Vlaamse Dialekten*, Handelingen XXXI der Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis, 286-303; zie ook voetnoot 1.

[6] H. Ryckeboer, *„Uit" in de Nederlandse dialekten*, Taal en Tongval 25 (1973) 48-83.

[7] H. Ryckeboer, *Zoe, persoonlijk voornaamwoord derde persoon vrouwelijk enkelvoud, een uitstervend relikt*, Taal en Tongval 24 (1972), 67-70; *Het preteritumsuffix bij zwakke werkwoorden in Frans-Vlaanderen*, Album Willem Pée, Tongeren, 1973, 293-300; *Over de n-apokope in Frans-Vlaanderen*, Taal en Tongval 27 (1975), 82-85; *De behoefte aan een taalsociologisch onderzoek in Frans-Vlaanderen*, De Franse Neder-

Ik wil niet nalaten ze beiden voor deze belangrijke taalkundige bijdrage zeer hartelijk te danken en tevens de hoop uit te spreken dat zij ook het Woordenboek zullen kunnen voltooien [1].

WILLEM PÉE

De twee genoemde wetenschappelijke medewerkers hebben verder veel hulp ontvangen van prof. V. F. Vanacker, die als opvolger van prof. W. Pée de verantwoording van het projekt t.o.v. het F.K.F.O. en de administratie van de Rijksuniversiteit Gent op zich nam, en van Dr. J. Taeldeman, die om zijn grondige kennis van de Vlaamse dialekten in het overleg over de opzet en uitwerking van het projekt vaak is betrokken. *Het klankpatroon van de Vlaamse dialekten. Een inventariserend overzicht* (blz. 48-120) is een extra bijdrage van zijn hand waarvoor de gebruiker hem dankbaar zal zijn.

Verder gaat onze erkentelijkheid naar prof. dr. A. Weijnen en de medewerkers aan het *Woordenboek van de Brabantse Dialekten* in Nijmegen voor de bereidwilligheid waarmee zij ons van hun ervaring hebben laten gebruik maken, en naar prof. dr. Jan Goossens die voor ons het Leuvens bronnenmateriaal, met name de ingevulde vragenlijsten van de Zuidnederlandse Dialectcentrale (1924-1953) en de verhandelingen ontsloot, alsook naar het Instituut voor Dialektologie van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam. Prof. dr. R. Willemyns willen we van harte danken omdat hij in de sektie taalkunde van de Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis een forum heeft geschapen waar de opbouwende kritiek van hemzelf en van prof. Jan Goossens substantieel hebben bijgedragen tot de definitieve keuze voor de inrichting van het woordenboek [2].

Van onschatbare waarde was de hulp van Guido Verschaeren in het sekretariaats- en redaktiewerk en het tekenen van de kaarten, van André De Groote die de illustraties tekende (enkele zijn van Luc Ameel), van de vele werkstudenten die allerlei bronnenmateriaal op fiches hebben geschreven, van de heren Jan Vermeersch, Luc Dubois en Jacques Van

landen, Les Pays-Bas français — Jaarboek, Annuaire 1976, 156-168; *Het Nederlands van de Franse Westhoek, situatie en situering*, Taal en Tongval 29 (1977), 50-66.

[1] Voor de biografie van Edgard Blancquaert heb ik gebruik gemaakt van : 1) zijn eigen biografie in het *Liber Memorialis van de RUG*, Fac. L. & W., 1960, blz. 289-296 ; 2) *In Memoriam*, 1962 en *Klasse* 1914, 1964 (twee boeken mémoires, verschenen als privé-drukken bij G. Michiels te Tongeren) ; 3) mijn biografie „Edgard Blancquaert" in de 53ste Almanak van *'t Zal Wel Gaan* in 1935 (blz. 43-52) en die van het *Album Edgard Blancquaert*, 1958 (blz. 7-18).

[2] R. WILLEMYNS, „Bedenkingen bij dialectlexicologie" in *Handelingen XXXI* (1977) *der Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis*, blz. 259-267.

Keymeulen die vreedzaam hun burgerdienst aan het Woordenboek hebben besteed met schrijf-, klasseer-, teken- en enquêtewerk, van prof. W. Pée, J. Temple en K. Grob door het kritisch nalezen van resp. de Franse, de Engelse en de Duitse vertalingen van de lemma's. Vooral echter de meer dan 300 medewerkers die nu al meer dan zes jaar met veel toewijding de vragenlijsten hebben opgevraagd en ingevuld, hebben vanwege de gebruiker van dit Woordenboek recht op dankbare erkenning. Hun namen, en ook die van de zegslieden staan met ere vermeld op blz. 122 en vv.

MAGDA DEVOS
HUGO RYCKEBOER

0. INLEIDING

0.1. Opzet

Zijn overzicht van de Nederlandse dialektwoordenboeken in België besluit prof. JAN GOOSSENS in 1968 met de woorden : „Voor de zuidnederlandse dialektleksikografie is er dus nog een grote taak weggelegd, waarvoor tot nu toe nog niemand gevonden is : er moet nog een woordenboek geschreven worden van de dialekten van het oude graafschap Vlaanderen, dat betekent grosso modo van Oost-, West- en Frans-Vlaanderen" [1]. Hiermee wees hij op de leemte die overbleef na het verschijnen van het *Woordenboek der Zeeuwse Dialecten* (Zeeuwse Eilanden en Zeeuws-Vlaanderen) in 1964, en nadat in 1958 een begin gemaakt was met de woordverzameling voor een *Woordenboek van de Brabantse Dialekten* (WBD ; voor Noord-Brabant, Antwerpen, Vlaams-Brabant) en een *Woordenboek van de Limburgse Dialekten* (WLD ; voor de twee Limburgen).

Eerder al had prof. L. GROOTAERS het plan gekoesterd om een modern Vlaams Idiotikon te schrijven, dat het gebrekkige en onvolledige idiotikon van L. W. SCHUERMANS [2] zou vervangen. Daarvoor had hij tussen 1923 en 1953 met 49 vragenlijsten van de Zuidnederlandsche Dialectcentrale veel materiaal verzameld [3]. Zijn plannen heeft hij echter niet kunnen verwezenlijken.

Ogenschijnlijk is er nochtans geen gebrek aan idiotika voor het gebied van het oude graafschap Vlaanderen : L.-L. DE BO *Westvlaamsch idioticon*, 1873, 1892², fotomechanische herdrukken 1970 en 1977 ; A. JOOS, *Waasch Idioticon*, 1900 ; *Loquela* (verzameling dialektwoorden van G. Gezelle in het tijdschrift *Loquela* 1881-1895, tot woordenboek omgewerkt door J. Craeynest), Amsterdam, 1907-1909, 1946³ ; I. TEIRLINCK, *Zuid-Oostvlaandersch Idioticon*, 1908-1922 ; L. LIEVEVROUW-COOPMAN, *Gents Woordenboek*, 1950-1952, anastatische herdruk 1976, en R. DESNERCK *Oostends Woordenboek*, 1972.

[1] Vertaald naar J. GOOSSENS, *Niederländische Mundartwörterbücher in Belgien*, in Walther MITZKA (Hsg.), *Wortgeographie und Gesellschaft*, Berlin, 1968, blz. 131-145.

[2] L. W. SCHUERMANS, *Algemeen Vlaamsch Idioticon*, Leuven, 1865 ; ID., *Bijvoegsel aan het Algemeen Vlaamsch Idioticon*, Leuven, 1883.

[3] L. GROOTAERS, „De voorbereiding van een Zuidnederlandsch dialectwoordenboek", in *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie*, 1942, blz. 359-369.

Toch hebben deze woordenboeken maar een beperkt deel van het terrein van de Vlaamse dialekten bewerkt : Frans-Vlaanderen is zo goed als onbewerkt afgezien van enkele, voornamelijk Gezelles, Frans-Vlaamse aantekeningen bij De Bo en *Loquela*. Ook tweederde van Oost-Vlaanderen is nog onontgonnen terrein : Joos bewerkte een 30-tal plaatsen in het Waasland, Teirlinck amper 22 plaatsen ten oosten van Oudenaarde en uiteraard beperkte Lievevrouw-Coopman zich tot het Gents. Al heet De Bo dan Westvlaams in het algemeen te zijn, bij nader onderzoek blijkt dat de Westvlaamse onderdialekten er ongelijkmatig in vertegenwoordigd zijn en dat het dialekt van de polders en de kuststreek er weinig aan bod komt [1]. Bovendien geldt voor al die idiotika (afgezien van Desnercks) dat zij door de ouderdom van hun materiaalverzameling (meestal vóór of rond de eeuwwisseling) niet meer representatief zijn voor de huidige stand van de Vlaamse dialektwoordenschat. De beweegreden voor het schrijven van die woordenboeken was ook heel verscheiden, gaande van taalpartikularisme tot gewone liefhebberij. Zo'n houding mondde dikwijls uit in een bewuste keuze van de woorden : Joos neemt een puriteins standpunt in en weert alle „onwelvoeglijke" woorden. In De Bo en *Loquela* krijgt het archaïsch dialektgoed in verhouding tot de rest van de woordenschat te veel aandacht. Van alle Vlaamse idiotika voldoet alleen dat van Teirlinck aan de eis van een wetenschappelijk opzet, nl. de volledige woordenschat (trachten te) beschrijven en de uitspraak weergeven. Het is daarom ook jammer dat het maar zo'n klein gebied bestrijkt.

0.2. Afbakening in ruimte en tijd

Om de geografische en metodologische leemten van de oudere idiotika aan te vullen wil het *Woordenboek van de Vlaamse Dialekten* de moderne woordenschat van de Nederlandse dialekten gesproken in Frans-, West- en Oost-Vlaanderen zo volledig mogelijk beschrijven. Die woordenschat dient dus vooraf in ruimte en tijd afgebakend te worden.

0.2.1. Afbakening in de ruimte

Ruimtelijk beperkt het WVD zich tot de plaatsen in Frankrijk waar door de autochtone bevolking nog Vlaams dialekt gesproken wordt en tot alle plaatsen (steden, gemeenten, dorpen en ook belangrijke gehuchten) [2] in de provincies West- en Oost-Vlaanderen. Deze afbakening is voor het westen en het zuiden louter taalkundig bepaald, met name door de taal-

[1] M. Devos, „De Bo en het Noordwestvlaams", in *Album Willem Pée*, Tongeren, 1973, blz. 131-140.

[2] Hierbij gaan we uit van de administratieve toestand en gemeentenamen van vóór de gemeentefusies van 1971 en 1976.

grens [1]. In het noorden van het oude graafschap Vlaanderen wordt Zeeuws-Vlaanderen niet door het WVD bestreken, hoewel het dialekt er in veel opzichten respektievelijk bij het West- en Oostvlaams aansluit. De reden is dat het gebied reeds voortreffelijk door het *Woordenboek der Zeeuwse Dialekten* is bewerkt en voor de aanvullingen hierop nog wordt bewerkt. In het oosten is het terrein eveneens afgebakend door het onderzoeksgebied van het *Woordenboek van de Brabantse Dialekten*, met name door de grens tussen Oost-Vlaanderen en de provincies Antwerpen en Brabant. Alleen worden de plaatsen Burcht (K 247) en Zwijndrecht (I 180) op de linker Scheldeoever in de provincie Antwerpen tot ons onderzoeksgebied gerekend omdat ze taalkundig bij het Waasland aansluiten. De plaatsen waarvoor in principe materiaal wordt ingezameld zijn de volgende [2] :

Alfabetisch register van plaatsnamen in Frans-, Oost- en West-Vlaanderen

Aaigem	O 135	Asper	O 86
Aalbeke	N 144	Assebroek	H 40
Aalst	O 61	Assenede	I 161
Aalter	I 187	Astene	O 16
Aarsele	O 1	Atenbeek	O 228b
Aartrijke	H 66	Avekapelle	H 91
Abele	N 144a	Avelgem	O 187
Adegem	I 155		
Adinkerke	H 83		
Afsnee	I 244	Baaigem	O 34
Alveringem	H 100	Baardegem	O 63
Anzegem	O 182	Baarle	I 231a
Appels	I 261	Baasrode	I 260a
Appelterre-Eichem	O 220	Bachte-Maria-Leerne	I 236
Ardooie	N 41	Bailleul, zie Belle	
Armbouts-Kappel, Armbouts-Cappel	N 1	Balegem	O 38
		Balgerhoeke	I 156a
Arneke, Arnèke	N 55	Bambeke, Bambecque	N 57
Aspelare	O 144	Bambrugge	O 54

[1] Voor West- en Oost-Vlaanderen steunen we hiervoor op de gegevens van W. Pée, *Dialektatlas van West- en Frans-Vlaanderen* en van E. Blancquaert en H. Vangassen, *Dialektatlas van Zuid-Oost-Vlaanderen* ; voor Frans-Vlaanderen op W. Pée, *Anderhalve eeuw taalgrensverschuiving en taaltoestand in Frans-Vlaanderen*, Amsterdam, 1957, blz. 51-56, waarvan de gegevens tijdens de dialektbandopnamen van 1961 en 1967 werden bevestigd.

De plaatsen van de arrondissementen Komen en Moeskroen die tot 1963 tot West-Vlaanderen behoorden zijn ook in het onderzoeksgebied opgenomen, evenals de Franse gemeente Busbeke (Bousbecques).

[2] De codenummers zijn die van het *Systematisch en alfabetisch register van plaatsnamen voor Nederland, de Nederlands-sprekende delen van België en Noord-Frankrijk en het noordwesten der Duitse Bondsrepubliek*, Amsterdam-Antwerpen, 1962 (met enkele wijzigingen en aanvullingen).

Bassevelde I 160
Bavegem O 42
Bavikhove N 86
Bavinkhove, Bavinchove N 99
Bazel I 217
Beerlegem O 105
Beernem I 183
Beerst H 104
Beervelde I 251a
Beitem N 78a
Bekegem H 62
Belle, Bailleul N 162
Bellegem N 145
Bellem I 188
Belsele I 210
Belzele I 200a
Bentille I 156b
Berchem O 199
Bergen, zie Sint-Winoks-Bergen
Bergues, zie Sint-Winoks-Bergen
Berlare I 257
Berten, Berthen N 112
Beselare N 79
Bevere O 97
Beveren (IJzer) N 16
Beveren (Leie) O 81
Beveren (Roeselare) N 35
Beveren (Waas) I 178
Bieren, Bierne N 4
Bikschote N 30
Bissegem N 140
Bissezele, Bissezeele N 49
Blankenberge H 3
Boekhoute I 135
Boeschepe, Boeschêpe N 111
Boezinge N 70
Bokselaar I 212b
Bollezele, Bollezeele b 15
Booitshoeke H 52
Borre N 156
Borsbeke O 130
Bosbeke, zie Busbeke
Bossuit O 191
Bottelare O 26
Bousbecques, zie Busbeke
Bovekerke H 106
Brandhoek N 68a
Bray-Duinen, Bray Dunes H 81a
Bredene H 17
Brielen N 71
Broekkerke, Brouckerque b 7
Broksele, Broxeele b 20
Brouckerque, zie Broekkerke
Broxeele, zie Broksele
Brugge H 36
Buggenhout I 273
Buischeure, Buysscheure b 20a
Bulskamp H 86
Burcht K 247
Burst O 131
Busbeke, Bousbecques N 135
Buysscheure, zie Buischeure

Caëstre, zie Kaaster
Cappelle-Brouck, zie Kapellebroek
Cappelle-la-Grande, zie Kapelle
Cassel, zie Kassel
Clairmarais, zie Klommeres
Comines, zie Komen
Coppenaxfort, zie Koppenaksfort
Coudekerque, zie Koudekerke-Dorp
Coudekerque-Branche, zie Nieuw-Koudekerke
Crochte, zie Krochte

Dadizele N 80
Daknam I 207
Damme H 14
Deerlijk O 82
De Eethoek I 252a
Deftinge O 216
Deinze O 14
De Klijpe O 265a
De Klinge I 145
De Klitte N 116a
De Lievedochter O 80a
De Moeren (Fr.) H 82
De Moeren H 85
Denderbelle I 263a
Denderhoutem O 150
Denderleeuw O 148
Dendermonde I 262
Denderwindeke O 235
Den Hoorn I 124a
Dentergem O 2
De Panne H 42
De Pinte O 17

De Ruiter I 212a
Desselgem O 79
Destelbergen I 243
Desteldonk I 199
Deurle I 238
De Walle N 160a
d' Hoppe, La Houpe O 210a
Dikkebus N 119
Dikkele O 106
Dikkelvenne O 37
Diksmuide H 108
Doel I 148
Donk I 154b
Doomkerke I 223a
Doornzele I 196a
Doorselare I 206a
Dottenijs, Dottignies N 178
Dranouter N 118
Drinkam, Drincham b 12a
Drongen I 231
Dudzele H 12

Ebblingem, Ebblinghem N 148
Edelare O 102
Edewalle H 114a
Eecke, zie Eke (Fr.)
Eeklo I 158
Eernegem H 63
Eethoek, De —, zie De Eethoek
Egem H 121
Eggewaartskapelle H 95
Eine O 94
Eke O 19
Eke, Eecke (Fr.) N 106
Ekelsbeke, Esquelbecq N 52
Eksaarde I 206
Elene O 112
Elsegem O 195
Elst O 207
Elverdinge N 66
Elversele I 211
Emelgem N 46
Ename O 101
Erembodegem O 65
Eringem, Eringhem N 48
Erondegem O 51
Erpe O 52
Ertvelde I 164
Erwetegem O 122
Esen H 109
Espierres, zie Spiere
Esquelbecq, zie Ekelsbeke
Etikhove O 203
Ettelgem H 25
Everbeek O 212
Evergem I 200
Everslaar I 253b

Flêtre, zie Vleteren

Gavere O 20
Geluveld N 76
Geluwe N 131
Gent I 241
Gentbrugge I 248
Geraardsbergen O 228
Gijvelde, Ghyvelde H 81
Gijverinkhove N 18
Gijzegem O 57
Gijzelbrechtegem O 194a
Gijzenzele O 28
Gistel H 54
Gits N 33
Godewaarsvelde, Godewaersvelde N 107
Godveerdegem O 118
Goeferdinge O 229
Gontrode O 24
Gottem O 9
Grande-Synthe, zie Groot-Sinten
Grammene O 8
Gransvelde I 255a
's-Gravenjansdijk I 133a
Grembergen I 259
Grimminge O 224
Groot-Sinten, Grande-Synthe a 2
Grotenberge O 137
Gullegem N 88

Haaltert O 146
Haasdonk I 181
Hamme (Zomergem) I 192a
Hamme (Dendermonde) I 213
Handzame H 114
Hansbeke I 228
Hardifort N 94
Harelbeke N 91
Hazebroek, Hazebrouck N 155
Heestert O 186
Heikant I 253a

Heist-aan-Zee H 1
Heldergem O 139
Helkijn O 258
Hellestraat I 171a
Hemelveerdegem O 215
Herdersem O 60
Herseaux, zie Herzeeuw
Hertsberge H 71
Herzeele, zie Herzele (Fr.)
Herzeeuw, Herseaux N 177
Herzele O 133
Herzele, Herzeele (Fr.) N 58
Het Zoute H 2a
Heule N 89
Heurne O 92
Heusden I 249
Hillare I 208b
Hillegem O 129
Hoeke I 121
Hofstade O 59
Hollebeke N 121
Hondegem, Hondeghem N 108
Hondschote, Hondschoote N 13
Hooglede N 34
Hoogstade N 19
Hooimille, Hoymille N 5a
Hoorn, Den —, zie Den Hoorn
Hoppe, d' —, zie d' Hoppe
Houpe, La —, zie d' Hoppe
Houtave H 29
Houtem (Ieper) N 124
Houtem (Veurne) H 87
Houthulst N 28a
Houtkerke, Houtkerque N 59
Hoymille, zie Hooimille
Huise O 90
Hulste N 85
Hundelgem O 110

Ichtegem H 64
Iddergem O 149
Idegem O 223
Ieper N 72
Impe O 45
Ingelmunster N 47
Ingooigem O 181
Izegem N 45
Izenberge N 15

Jabbeke H 32
Jonkershove N 29a

Kaaskerke H 107
Kaaster, Caëstre N 109
Kachtem N 44
Kalken I 252
Kallo I 151
Kamershoek I 257a
Kanegem I 224
Kapelle, Cappelle-la-Grande N 1a
Kapelle-Broek, Cappelle-Brouck b 12
Kaprijke I 157
Kassel, Cassel N 97
Kaster O 183
Keiem H 103
Kemmel N 117
Kemzeke I 172
Kerkhove O 194
Kerksken O 136
Kieldrecht I 147
Killem N 12
Klein-Sinaai I 170a
Klein-Sinten, Petite-Synthe a 3
Kleit I 154a
Klemskerke H 23
Klerken N 28
Klijpe, De —, zie De Klijpe
Klinge, De —, zie De Klinge
Klitte, De —, zie De Klitte
Klommeres, Clairmarais b 22
Kluizen I 196
Knesselare I 185
Knokke H 2
Koekelare H 61
Koewacht I 168c
Koksijde H 43
Komen, Comines N 129
Kooigem O 257
Koolkerke H 37
Koolskamp H 120
Koppenaksfort, Coppenaxfort b 6
Kortemark H 115
Kortrijk N 141
Koudekerke-Dorp, Coudekerque N 2
Krochte, Crochte N 7
Krombeke N 23
Kruibeke I 182
Kruishoutem O 84
Kruiskerke I 223b
Kruisstraat I 170b

Kuurne N 90
Kwaadieper, Quaëdypre N 9
Kwaremont O 200
Kwatrecht O 40a

Laarne I 251
Lampernisse H 96
Landegem I 230
Landskouter O 27
Langemark N 69
Lapscheure I 124
Lauwe N 143
Lebbeke I 264a
Lede O 46
Ledeberg I 247
Ledegem N 81
Lederzele, Lederzeele b 19
Ledringem, Ledringhem N 56
Leebeke O 142a
Leeuwergem O 132
Leffinge H 21
Leffrinkhoeke, Leffrinkhoucke H 77
Leisele N 14
Leke H 60
Lembeke I 159
Lemberge O 23
Lendelede N 84
Letterhoutem O 48
Leupegem O 197
Lichtervelde H 117
Liedekerke O 157
Lieferinge O 236
Lievedochter, De —, zie De Lievedochter
Linde, Lynde N 150
Lissewege H 9
Lo N 21
Loberge, Looberghe b 10
Lochristi I 203
Loker N 116
Lokeren I 208
Lombardsijde H 45
Looberghe, zie Loberge
Loppem H 68
Lotenhulle I 225
Louise-Marie O 203a
Lovendegem I 193
Lozere O 19a
Luchteren I 231b
Luingne N 176
Lynde, zie Linde

Maarke-Kerkem O 204
Machelen O 10
Maldegem I 154
Manegem N 43a
Mannekensvere H 48
Mariakerke I 240
Marialoop O 4a
Marke N 142
Markegem O 3
Markette I 225a
Marolle O 19b
Massemen O 40
Mater O 123
Meerbeke O 233
Meerdonk I 146
Meetkerke H 30
Meigem I 235
Meilegem O 104
Melden O 198
Meldert O 66
Melle I 250
Melsele I 179
Melsen O 31
Mendonk I 198
Menen N 132
Mere O 56
Merelbeke O 22
Merendree I 229
Merkegem, Merckeghem b 14a
Merkem N 29
Merris N 159
Mesen N 126
Mespelare O 57a
Meteren, Méteren N 161
Meulebeke N 43
Michelbeke O 126
Middelburg I 126
Middelkerke H 15
Millam b 14
Moen O 188
Moerbeke (Fr.), Morbecque N 154
Moerbeke (Geraardsbergen) O 231
Moerbeke (Waas) I 170
Moere H 59
Moeren, De —, zie De Moeren
Moëres, Les —, zie De Moeren (Fr.)

Moerkerke I 152
Moerzeke I 260
Moeskroen, Mouscron N 175
Mokker H 61a
Moorsel O 62
Moorsele N 87
Moorslede N 78
Moortsele O 29
Morbecque, zie Moerbeke (Fr.)
Moregem O 96
Motte-au-Bois, La —, zie De Walle
Mouscron, zie Moeskroen
Mullem O 91
Munkzwalm O 113
Munte O 35

Nazaret O 18
Nederboelare O 227
Nederbrakel O 208
Nederename O 100
Nederhasselt O 142
Nederzwalm-Hermelgem O 107
Neigem O 234
Nevele I 233
Nieurlet, zie Nieuwerleet
Nieuwenhove O 226
Nieuwerkerken O 64
Nieuwerleet, Nieurlet b 21a
Nieuwkapelle H 101
Nieuwkerke N 163
Nieuwkerken-Waas I 176
Nieuw-Koudekerke, Coudekerque-Branche H 78
Nieuwmunster H 7
Nieuwpoort H 46
Nieuwpoort Bad H 46a
Ninove O 152
Nokere O 88
Noordpene, Noordpeene N 95
Noordschote N 27
Nukerke O 202

Ochtezele, Ochtezeele N 92
Oedelem I 153
Oekene N 40
Oeren H 98
Oeselgem O 6
Okegem O 151
Okselare, Oxelaëre N 100
Olsene O 11
Onkerzele O 228a
Ooigem O 75
Ooike O 93
Oombergen O 128
Oordegem O 43
Oostakker I 202
Oostcappel, zie Oostkappel
Oostduinkerke H 49
Oosteeklo I 163
Oostende H 16
Oosterzele O 30
Oostkamp H 69
Oostkappel, Oostcappel N 10a
Oostkerke (Brugge) H 13
Oostkerke (IJzer) H 97
Oostnieuwkerke N 37
Oostrozebeke O 4
Oostveld I 183a
Oostvleteren N 25
Oostwinkel I 189
Opbrakel O 210
Opdorp I 272
Ophasselt O 217
Opstal O 68a
Otegem O 180
Ottergem O 55
Oud-Berkijn, Vieux-Berquin N 160
Oudegem I 263
Oudekapelle H 102
Oudenaarde O 98
Oudenbos I 205a
Oudenburg H 24
Oudezele, Oudezeele N 60
Outer O 145
Outrijve O 189
Ouwegem O 85
Overboelare O 230
Overmere I 253
Overslag I 167b
Oxelaëre, zie Okselare

Panne, De —, zie De Panne
Parike O 211
Passendale N 77
Paulatem O 109
Pervijze H 93
Petegem (Deinze) O 15
Petegem (Oudenaarde) O 196
Petite-Synthe, zie Klein-Sinten

Pinte, De —, zie De Pinte
Pitgam b 9
Pittem N 42
Ploegsteert N 165
Poeke I 226
Poelkapelle N 31
Poesele I 232
Pollare O 221
Pollinkhove N 20
Poperinge N 67
Pradeels, Pradelles N 157
Prosperpolder I 147a
Proven N 62
Puivelde I 175a

Quaëdypre, zie Kwaadieper

Ramskapelle (Knokke) H 10
Ramskapelle (IJzer) H 50
Rekkelingen I 236a
Rekkem N 137
Rekspoede, Rexpoëde N 11
Renaix, zie Ronse
Reninge N 26
Reningelst N 114
Ressegem O 134
Rexpoëde, zie Rekspoede
Rieme I 164a
Roborst O 115
Roesbrugge-Haringe N 17
Roeselare N 38
Roksem H 27
Rollegem N 146
Rollegem-Kapelle N 82
Ronse, Renaix O 265
Ronsele I 191
Rozebeke O 120
Rozendaal, Rosendaël H 75
Rubroek, Rubrouck N 54
Ruddervoorde H 72
Ruien O 192
Ruiselede I 223
Ruiter, De —, zie De Ruiter
Rumbeke N 39
Rupelmonde I 218

Sainte-Marie-Cappel, zie Sint-Maria-Kappel
Saint-Jans-Cappel, zie Sint-Jans-Kappel
Saint-Sylvestre-Cappel, zie Sint-Silvester-Kappel
Schelderode O 25
Scheldewindeke O 36
Schellebelle I 256
Schendelbeke O 222
Schoonaarde I 261a
Schore H 55
Schorisse O 205
Schouwbroek, Schoubrouck N 100a
Schuiferskapelle H 122
Semmerzake O 33
Sercus, zie Zerkel
Serskamp O 41
Sijsele H 41
Sinaai I 209
Sint-Amandsberg I 242
Sint-Andries H 35
Sint-Antelinks O 141
Sint-Baafs-Vijve O 77
Sint-Blasius-Boekel O 119
Sint-Denijs O 190
Sint-Denijs-Boekel O 114
Sint-Denijs-Westrem I 245
Sint-Eloois-Vijve O 78
Sint-Eloois-Winkel N 83
Sint-Gillis-bij-Dendermonde I 264
Sint-Gillis-Waas I 173
Sint-Goriks-Oudenhove O 121
Sint-Jacobs-Kapelle H 111
Sint-Jan N 73
Sint-Jan-in-Eremo I 132
Sint-Jans-Kappel, Saint-Jans-Cappel N 113
Sint-Jan-ten-Biezen N 67a
Sint-Joris H 47
Sint-Joris-ten-Distel I 184
Sint-Jozef H 115a
Sint-Juliaan N 69a
Sint-Kornelis-Horebeke O 125
Sint-Kruis H 38
Sint-Kruis-Winkel I 197
Sint-Laureins I 156
Sint-Lievens-Esse O 140
Sint-Lievens-Houtem O 47
Sint-Lodewijk O 179a
Sint-Margriete I 130
Sint-Maria-Aalter I 187a
Sint-Maria-Horebeke O 124

Sint-Maria-Kappel, Sainte-Marie-Cappel N 102
Sint-Maria-Latem O 108
Sint-Maria-Lierde O 214
Sint-Maria-Oudenhove O 127
Sint-Martens-Latem I 239
Sint-Martens-Leerne I 237
Sint-Martens-Lierde O 209
Sint-Michiels H 39
Sint-Niklaas I 175
Sint-Pauwels I 174
Sint-Pieters-Kapelle H 56
Sint-Pieters-op-den-Dijk H 36a
Sint-Rijkers H 99
Sint-Silvester-Kappel, Saint-Sylvestre-Cappel N 105
Sint-Winoksbergen, Bergen, Bergues N 5
Sleidinge I 195
Slijpe H 53
Smeerebbe-Vloerzegem O 218
Smetlede O 44
Snaaskerke H 22
Snellegem H 33
Soks, Socx N 8
Spiere, Espierres O 260
Spijker, Spijcker b 8
Staakte I 208a
Staden N 32
Stalhille H 28
Stapel, Staple N 101
Stasegem N 91a
Stavele N 22
Steenbeke, Steenbecque N 153
Steendorp I 216
Steene, zie Stene (Fr.)
Steenhuize-Wijnhuize O 143
Steenkerke H 90
Steenvoorde N 104
Stekene I 171
Stene H 18
Stene (Fr.), Steene N 3
Strazele, Strazeele N 158
Strijpen O 116
Strobrugge I 154c
Stuivekenskerke H 94

Temse I 215
Tenbrielen N 129a
Terdegem, Terdeghem N 103
Terjoden O 146a
Tetegem, Teteghem H 79
Tiegem O 184
Tielrode I 214
Tielt H 123
Torhout H 116

Uitbergen I 254
Uitkerke H 5
Uksem, Uxem H 80
Ursel I 186
Uxem, zie Uksem

Varsenare H 34
Veldegem H 67
Veldeke I 232a
Velle I 215a
Velzeke-Ruddersvoorde O 111
Verrebroek I 150
Veurne H 84
Viane O 271
Vichte O 83
Vieux-Berquin, zie Oud-Berkijn
Vijfwegen N 28b
Vijvekapelle H 38a
Vinderhoute I 194
Vinkem H 89
Vinkt I 227
Vinkwijk I 185a
Vladslo H 105
Vlamertinge N 68
Vlassenbroek I 260b
Vlekkem O 50
Vleteren, Flêtre N 110
Vlierzele O 49
Vlissegem H 6
Volkegem O 103
Volkerinkhove, Volkerinckhove b 18
Voorde O 219
Voormezele N 120
Vosselare I 234
Vrasene I 177
Vurste O 32

Waals-Kappel, Wallon-Cappel N 149
Waarbeke O 226a
Waardamme H 70
Waarmaarde O 185
Waarschoot I 190
Waasmunster I 212

Wachtebeke I 169
Wakken O 5
Walle, De —, zie De Walle
Wallon-Cappel, zie Waals-Kappel
Wannegem-Lede O 89
Wanzele O 44a
Waregem O 80
Warrem, Warhem N 6
Waterland-Oudeman I 131
Watervliet I 133
Watou N 63
Welden O 99
Welle O 147
Wemaars-Kappel, Wemaers-Cappel N 96
Wenduine H 4
Werken H 110
Wervik N 130
Westcappel, zie Westkappel
Westende H 44
Westkapelle H 11
Westkappel, Westcappel N 10
Westkerke H 26
Westouter N 115
Westrem O 39
Westrozebeke N 36
Westvleteren N 24
Wetteren I 255
Wevelgem N 139
Wichelen I 256a
Wielsbeke O 76
Wieze O 58
Wijnendale H 116a
Wijtschate N 123
Wildenburg H 71a
Wilder, Wylder N 50
Wilskerke H 20
Wingene H 119
Winnezele, Winnezeele N 61
Woesten N 65
Wondelgem I 201
Wontergem O 7
Wormhout, Wormhoudt N 53
Wortegem O 95
Woubrechtegem O 138
Woumen H 112
Wulpen H 51
Wulverdinge, Wulverdinghe b 17
Wulvergem N 125
Wulveringem H 88
Wylder, zie Wilder
Zaffelare I 204
Zandbergen O 225
Zande H 58
Zandvoorde (Ieper) N 122
Zandvoorde (Oostende) H 19
Zarlardinge O 213
Zarren H 113
Zedelgem H 65
Zeebrugge H 9a
Zegelsem O 206
Zegers-Kappel, Zeggers-Cappel N 51
Zele I 258
Zelzate I 165
Zerkegem H 31
Zerkel, Sercus N 151
Zermezele, Zermezeele N 93
Zevekote H 57
Zeveneken I 205
Zeveren O 13
Zevergem O 21
Zillebeke N 75
Zingem O 87
Zogge I 258a
Zombeek I 211a
Zomergem I 192
Zonnebeke N 74
Zonnegem O 53
Zottegem O 117
Zoute, Het —, zie Het Zoute
Zoutenaaie H 92
Zuidkote, Zuydcoote H 76
Zuidpene, Zuytpeene N 98
Zuidschote N 64
Zuienkerke H 8
Zulte O 12
Zulzeke O 201
Zuydcoote, zie Zuidkote
Zuytpeene, zie Zuidpene
Zwaanaarde I 209a
Zwevegem O 179
Zwevezele H 118
Zwijnaarde I 246
Zwijndrecht I 180

a 2 Groot-Sinten, Grande-Synthe
a 3 Klein-Sinten, Petite-Synthe

b 6 Koppenaksfort, Coppenaxfort
b 7 Broekkerke, Brouckerque
b 8 Spijker, Spycker
b 9 Pitgam
b 10 Loberge, Looberghe
b 12 Kapelle-Broek, Cappelle-Brouck
b 12a Drinkam, Drincham
b 14 Millam
b 14a Merkegem, Merckeghem
b 15 Bollezele, Bollezeele
b 17 Wulverdinge, Wulverdinghe
b 18 Volkerinkhove, Volkerinckhove
b 19 Lederzele, Lederzeele
b 20 Broksele, Broxeele
b 20a Buischeure, Buysscheure
b 21a Nieuwerleet, Nieurlet
b 22 Klommeres, Clairmarais

H 1 Heist-aan-Zee
H 2 Knokke
H 2a Het Zoute
H 3 Blankenberge
H 4 Wenduine
H 5 Uitkerke
H 6 Vlissegem
H 7 Nieuwmunster
H 8 Zuienkerke
H 9 Lissewege
H 9a Zeebrugge
H 10 Ramskapelle
H 11 Westkapelle
H 12 Dudzele
H 13 Oostkerke
H 14 Damme
H 15 Middelkerke
H 16 Oostende
H 17 Bredene
H 18 Stene
H 19 Zandvoorde
H 20 Wilskerke
H 21 Leffinge
H 22 Snaaskerke
H 23 Klemskerke
H 24 Oudenburg
H 25 Ettelgem
H 26 Westkerke
H 27 Roksem
H 28 Stalhille
H 29 Houtave
H 30 Meetkerke
H 31 Zerkegem
H 32 Jabbeke
H 33 Snellegem
H 34 Varsenare
H 35 Sint-Andries
H 36 Brugge
H 36a Sint-Pieters-op-den-Dijk
H 37 Koolkerke
H 38 Sint-Kruis
H 38a Vijvekapelle
H 39 Sint-Michiels
H 40 Assebroek
H 41 Sijsele
H 42 De Panne
H 43 Koksijde
H 44 Westende
H 45 Lombardsijde
H 46 Nieuwpoort
H 46a Nieuwpoort-Bad
H 47 Sint-Joris
H 48 Mannekensvere
H 49 Oostduinkerke
H 50 Ramskapelle
H 51 Wulpen
H 52 Booitshoeke
H 53 Slijpe
H 54 Gistel
H 55 Schore
H 56 Sint-Pieters-Kapell
H 57 Zevekote
H 58 Zande
H 59 Moere
H 60 Leke
H 61 Koekelare
H 61a Mokker
H 62 Bekegem
H 63 Eernegem
H 64 Ichtegem
H 65 Zedelgem
H 66 Aartrijke
H 67 Veldegem
H 68 Loppem
H 69 Oostkamp

H 70 Waardamme
H 71 Hertsberge
H 71a Wildenburg
H 72 Ruddervoorde
H 75 Rozendaal, Rosendaël
H 76 Zuidkote, Zuydcoote
H 77 Leffrinkhoeke, Leffrinkhoucke
H 78 Nieuw-Koudekerke, Coudekerque-Branche
H 79 Tetegem, Teteghem
H 80 Uksem, Uxem
H 81 Gijvelde, Ghyvelde
H 81a Bray-Duinen, Bray-Dunes
H 82 De Moeren (Fr.), Les Moëres
H 83 Adinkerke
H 84 Veurne
H 85 De Moeren
H 86 Bulskamp
H 87 Houtem
H 88 Wulveringem
H 89 Vinkem
H 90 Steenkerke
H 91 Avekapelle
H 92 Zoutenaaie
H 93 Pervijze
H 94 Stuivekenskerke
H 95 Eggewaartskapelle
H 96 Lampernisse
H 97 Oostkerke
H 98 Oeren
H 99 Sint-Rijkers
H 100 Alveringem
H 101 Nieuwkapelle
H 102 Oudekapelle
H 103 Keiem
H 104 Beerst
H 105 Vladslo
H 106 Bovekerke
H 107 Kaaskerke
H 108 Diksmuide
H 109 Esen
H 110 Werken
H 111 Sint-Jacobs-Kapelle
H 112 Woumen
H 113 Zarren
H 114 Handzame
H 114a Edewalle
H 115 Kortemark
H 115a Sint-Jozef
H 116 Torhout
H 116a Wijnendale
H 117 Lichtervelde
H 118 Zwevezele
H 119 Wingene
H 120 Koolskamp
H 121 Egem
H 122 Schuiferskapelle
H 123 Tielt

I 121 Hoeke
I 124 Lapscheure
I 124a Den Hoorn
I 126 Middelburg
I 130 Sint-Margriete
I 131 Waterland-Oudeman
I 132 Sint-Jan-in-Eremo
I 133 Watervliet
I 133a 's-Gravenjansdijk
I 135 Boekhoute
I 145 De Klinge
I 146 Meerdonk
I 147 Kieldrecht
I 147a Prosperpolder
I 148 Doel
I 150 Verrebroek
I 151 Kallo
I 152 Moerkerke
I 153 Oedelem
I 154 Maldegem
I 154a Kleit
I 154b Donk
I 154c Strobrugge
I 155 Adegem
I 156 Sint-Laureins
I 156a Balgerhoeke
I 156b Bentille
I 157 Kaprijke
I 158 Eeklo
I 159 Lembeke
I 160 Bassevelde
I 161 Assenede
I 163 Oosteeklo
I 164 Ertvelde
I 164a Rieme
I 165 Zelzate
I 167b Overslag (B.)
I 168c Koewacht (B.)
I 169 Wachtebeke

I 170 Moerbeke
I 170a Klein-Sinaai
I 170b Kruisstraat
I 17I Stekene
I 171a Hellestraat
I 172 Kemzeke
I 173 Sint-Gillis-Waas
I 174 Sint-Pauwels
I 175 Sint-Niklaas
I 175a Puivelde
I 176 Nieuwkerken-Waas
I 177 Vrasene
I 178 Beveren
I 179 Melsele
I 180 Zwijndrecht
I 181 Haasdonk
I 182 Kruibeke
I 183 Beernem
I 183a Oostveld
I 184 Sint-Joris-ten-Distel
I 185 Knesselare
I 185a Vinkwijk
I 186 Ursel
I 187 Aalter
I 187a Sint-Maria-Aalter
I 188 Bellem
I 189 Oostwinkel
I 190 Waarschoot
I 191 Ronsele
I 192 Zomergem
I 192a Hamme
I 193 Lovendegem
I 194 Vinderhoute
I 195 Sleidinge
I 196 Kluizen
I 196a Doornzele
I 197 Sint-Kruis-Winkel
I 198 Mendonk
I 199 Desteldonk
I 200 Evergem
I 200a Belzele
I 201 Wondelgem
I 202 Oostakker
I 203 Lochristi
I 204 Zaffelare
I 205 Zeveneken
I 205a Oudenbos
I 206 Eksaarde
I 206a Doorselare
I 207 Daknam
I 208 Lokeren
I 208a Staakte
I 208b Hillare
I 209 Sinaai
I 209a Zwaanaarde
I 210 Belsele
I 211 Elversele
I 211a Zombeek
I 212 Waasmunster
I 212a De Ruiter
I 212b Bokselaar
I 213 Hamme
I 214 Tielrode
I 215 Temse
I 215a Velle
I 216 Steendorp
I 217 Bazel
I 218 Rupelmonde
I 223 Ruiselede
I 223a Doomkerke
I 223b Kruiskerke
I 224 Kanegem
I 225 Lotenhulle
I 225a Markette
I 226 Poeke
I 227 Vinkt
I 228 Hansbeke
I 229 Merendree
I 230 Landegem
I 231 Drongen
I 231a Baarle
I 231b Luchteren
I 232 Poesele
I 232a Veldeke
I 233 Nevele
I 234 Vosselare
I 235 Meigem
I 236 Bachte-Maria-Leerne
I 236a Rekkelingen
I 237 Sint-Martens-Leerne
I 238 Deurle
I 239 Sint-Martens-Latem
I 240 Mariakerke
I 241 Gent
I 242 Sint-Amandsberg
I 243 Destelbergen
I 244 Afsnee
I 245 Sint-Denijs-Westrem
I 246 Zwijnaarde
I 247 Ledeberg

I 248 Gentbrugge
I 249 Heusden
I 250 Melle
I 251 Laarne
I 251a Beervelde
I 252 Kalken
I 252a De Eethoek
I 253 Overmere
I 253a Everslaar
I 253b Heikant
I 254 Uitbergen
I 255 Wetteren
I 255a Gransvelde
I 256 Schellebelle
I 256a Wichelen
I 257 Berlare
I 257a Kamershoek
I 258 Zele
I 258a Zogge
I 259 Grembergen
I 260 Moerzeke
I 260a Baasrode
I 260b Vlassenbroek
I 261 Appels
I 261a Schoonaarde
I 262 Dendermonde
I 263 Oudegem
I 263a Denderbelle
I 264 Sint-Gillis-bij-Dendermonde
I 264a Lebbeke
I 272 Opdorp
I 273 Buggenhout

K 247 Burcht

N 1 Armbouts-Kappel, Armbouts-Cappel
N 1a Kapelle, Cappelle-la-Grande
N 2 Koudekerke-Dorp, Coudekerque
N 3 Stene, Steene
N 4 Bieren, Bierne
N 5 Bergen, Bergues, St.-Winoksbergen
N 5a Hooimille, Hoymille
N 6 Warrem, Warhem
N 7 Krochte, Crochte
N 8 Soks, Socx
N 9 Kwaadieper, Quaëdypre
N 10 Westkappel, Westcappel
N 10a Oostkappel, Oostcappel
N 11 Rekspoede, Rexspoëde
N 12 Killem
N 13 Hondschote, Hondschoote
N 14 Leisele
N 15 Izenberge
N 16 Beveren
N 17 Roesbrugge-Haringe
N 18 Gijverinkhove
N 19 Hoogstade
N 20 Pollinkhove
N 21 Lo
N 22 Stavele
N 23 Krombeke
N 24 Westvleteren
N 25 Oostvleteren
N 26 Reninge
N 27 Noordschote
N 28 Klerken
N 28a Houthulst
N 28b Vijfwegen
N 29 Merkem
N 29a Jonkershove
N 30 Bikschote
N 31 Poelkapelle
N 32 Staden
N 33 Gits
N 34 Hooglede
N 35 Beveren
N 36 Westrozebeke
N 37 Oostnieuwkerke
N 38 Roeselare
N 39 Rumbeke
N 40 Oekene
N 41 Ardooie
N 42 Pittem
N 43 Meulebeke
N 43a Manegem
N 44 Kachtem
N 45 Izegem
N 46 Emelgem
N 47 Ingelmunster
N 48 Eringem, Eringhem
N 49 Bissezele, Bissezeele
N 50 Wilder, Wylder
N 51 Zegers-Kappel, Zeggers-Cappel
N 52 Ekelsbeke, Esquelbecq
N 53 Wormhout, Wormhoudt
N 54 Rubroek, Rubrouck
N 55 Arneke, Arnèke
N 56 Ledringem, Ledringhem

N 57 Bambeke, Bambecque
N 58 Herzele, Herzeele
N 59 Houtkerke, Houtkerque
N 60 Oudezele, Oudezeele
N 61 Winnezele, Winnezeele
N 62 Proven
N 63 Watou
N 64 Zuidschote
N 65 Woesten
N 66 Elverdinge
N 67 Poperinge
N 67a Sint-Jan-ten-Biezen
N 68 Vlamertinge
N 68a Brandhoek
N 69 Langemark
N 69a Sint-Juliaan
N 70 Boezinge
N 71 Brielen
N 72 Ieper
N 73 Sint-Jan
N 74 Zonnebeke
N 75 Zillebeke
N 76 Geluveld
N 77 Passendale
N 78 Moorslede
N 78a Beitem
N 79 Beselare
N 80 Dadizele
N 81 Ledegem
N 82 Rollegem-Kapelle
N 83 Sint-Eloois-Winkel
N 84 Lendelede
N 85 Hulste
N 86 Bavikhove
N 87 Moorsele
N 88 Gullegem
N 89 Heule
N 90 Kuurne
N 91 Harelbeke
N 91a Stasegem
N 92 Ochtezele, Ochtezeele
N 93 Zermezele, Zermezeele
N 94 Hardifort
N 95 Noordpene, Noordpeene
N 96 Wemaars-Kappel, Wemaers-Cappel
N 97 Kassel, Cassel
N 98 Zuidpene, Zuytpeene
N 99 Bavinkhove, Bavinchove
N 100 Okselare, Oxelaëre
N 100a Schouwbroek, Schoubrouck
N 101 Stapel, Staple
N 102 Sint-Maria-Kappel, Sainte-Marie-Cappel
N 103 Terdegem, Terdeghem
N 104 Steenvoorde
N 105 Sint-Silvester-Kappel, Saint-Sylvestre-Cappel
N 106 Eke, Eecke
N 107 Godewaarsvelde, Godewaersvelde
N 108 Hondegem, Hondeghem
N 109 Kaaster, Caëstre
N 110 Vleteren, Flêtre
N 111 Boeschepe, Boeschêpe
N 112 Berten, Berthen
N 113 Sint-Jans-Kappel, Saint-Jans-Cappel
N 114 Reningelst
N 114a Abele
N 115 Westouter
N 116 Loker
N 116a De Klitte
N 117 Kemmel
N 118 Dranouter
N 119 Dikkebus
N 120 Voormezele
N 121 Hollebeke
N 122 Zandvoorde
N 123 Wijtschate
N 124 Houtem
N 125 Wulvergem
N 126 Mesen
N 129 Komen, Comines
N 129a Tenbrielen
N 130 Wervik
N 131 Geluwe
N 132 Menen
N 135 Busbeke, Bousbecques
N 137 Rekkem
N 139 Wevelgem
N 140 Bissegem
N 141 Kortrijk
N 142 Marke
N 143 Lauwe
N 144 Aalbeke
N 145 Bellegem
N 146 Rollegem
N 148 Ebblingem, Ebblinghem
N 149 Waals-Kappel, Wallon-Cappel

N 150	Linde, Lynde
N 151	Zerkel, Sercus
N 153	Steenbeke, Steenbecque
N 154	Moerbeke, Morbecque
N 155	Hazebroek, Hazebrouck
N 156	Borre
N 157	Pradeels, Pradelles
N 158	Strazele, Strazeele
N 159	Merris
N 160	Oud-Berkijn, Vieux-Berquin
N 160a	De Walle, La Motte-au-Bois
N 161	Meteren, Méteren
N 162	Belle, Bailleul
N 163	Nieuwkerke
N 165	Ploegsteert
N 175	Moeskroen, Mouscron
N 176	Luingne
N 177	Herzeeuw, Herseaux
N 178	Dottenijs, Dottignies
O 1	Aarsele
O 2	Dentergem
O 3	Markegem
O 4	Oostrozebeke
O 4a	Marialoop
O 5	Wakken
O 6	Oeselgem
O 7	Wontergem
O 8	Grammene
O 9	Gottem
O 10	Machelen
O 11	Olsene
O 12	Zulte
O 13	Zeveren
O 14	Deinze
O 15	Petegem
O 16	Astene
O 17	De Pinte
O 18	Nazaret
O 19	Eke
O 19a	Lozere
O 19b	Marolle
O 20	Gavere
O 21	Zevergem
O 22	Merelbeke
O 23	Lemberge
O 24	Gontrode
O 25	Schelderode
O 26	Bottelare
O 27	Landskouter
O 28	Gijzenzele
O 29	Moortsele
O 30	Oosterzele
O 31	Melsen
O 32	Vurste
O 33	Semmerzake
O 34	Baaigem
O 35	Munte
O 36	Scheldewindeke
O 37	Dikkelvenne
O 38	Balegem
O 39	Westrem
O 40	Massemen
O 40a	Kwatrecht
O 41	Serskamp
O 42	Bavegem
O 43	Oordegem
O 44	Smetlede
O 44a	Wanzele
O 45	Impe
O 46	Lede
O 47	Sint-Lievens-Houtem
O 48	Letterhoutem
O 49	Vlierzele
O 50	Vlekkem
O 51	Erondegem
O 52	Erpe
O 53	Zonnegem
O 54	Bambrugge
O 55	Ottergem
O 56	Mere
O 57	Gijzegem
O 57a	Mespelare
O 58	Wieze
O 59	Hofstade
O 60	Herdersem
O 61	Aalst
O 62	Moorsel
O 63	Baardegem
O 64	Nieuwerkerken
O 65	Erembodegem
O 66	Meldert
O 68a	Opstal
O 75	Ooigem
O 76	Wielsbeke
O 77	Sint-Baafs-Vijve
O 78	Sint-Eloois-Vijve
O 79	Desselgem
O 80	Waregem
O 80a	De Lievedochter

O 81 Beveren
O 82 Deerlijk
O 83 Vichte
O 84 Kruishoutem
O 85 Ouwegem
O 86 Asper
O 87 Zingem
O 88 Nokere
O 89 Wannegem-Lede
O 90 Huise
O 91 Mullem
O 92 Heurne
O 93 Ooike
O 94 Eine
O 95 Wortegem
O 96 Moregem
O 97 Bevere
O 98 Oudenaarde
O 99 Welden
O 100 Nederename
O 101 Ename
O 102 Edelare
O 103 Volkegem
O 104 Meilegem
O 105 Beerlegem
O 106 Dikkele
O 107 Nederzwalm-Hermelgem
O 108 Sint-Maria-Latem
O 109 Paulatem
O 110 Hundelgem
O 111 Velzeke-Ruddershove
O 112 Elene
O 113 Munkzwalm
O 114 Sint-Denijs-Boekel
O 115 Roborst
O 116 Strijpen
O 117 Zottegem
O 118 Godveerdegem
O 119 Sint-Blasius-Boekel
O 120 Rozebeke
O 121 Sint-Goriks-Oudenhove
O 122 Erwetegem
O 123 Mater
O 124 Sint-Maria-Horebeke
O 125 Sint-Kornelis-Horebeke
O 126 Michelbeke
O 127 Sint-Maria-Oudenhove
O 128 Oombergen
O 129 Hillegem
O 130 Borsbeke
O 131 Burst
O 132 Leeuwergem
O 133 Herzele
O 134 Ressegem
O 135 Aaigem
O 136 Kerksken
O 137 Grotenberge
O 138 Woubrechtegem
O 139 Heldergem
O 140 Sint-Lievens-Esse
O 141 Sint-Antelinks
O 142 Nederhasselt
O 142a Leebeke
O 143 Steenhuize-Wijnhuize
O 144 Aspelare
O 145 Outer
O 146 Haaltert
O 146a Terjoden
O 147 Welle
O 148 Denderleeuw
O 149 Iddergem
O 150 Denderhoutem
O 151 Okegem
O 152 Ninove
O 179 Zwevegem
O 179a Sint-Lodewijk
O 180 Otegem
O 181 Ingooigem
O 182 Anzegem
O 183 Kaster
O 184 Tiegem
O 185 Waarmaarde
O 186 Heestert
O 187 Avelgem
O 188 Moen
O 189 Outrijve
O 190 Sint-Denijs
O 191 Bossuit
O 192 Ruien
O 194 Kerkhove
O 195 Elsegem
O 196 Petegem
O 197 Leupegem
O 198 Melden
O 199 Berchem
O 200 Kwaremont
O 201 Zulzeke
O 202 Nukerke
O 203 Etikhove
O 203a Louise-Marie

O 204	Maarke-Kerkem	O 224	Grimminge
O 205	Schorisse	O 225	Zandbergen
O 206	Zegelsem	O 226	Nieuwenhove
O 207	Elst	O 226a	Waarbeke
O 208	Nederbrakel	O 227	Nederboelare
O 209	Sint-Martens-Lierde	O 228	Geraardsbergen
O 210	Opbrakel	O 228a	Onkerzele
O 210a	d'Hoppe, La Houpe	O 229b	Atenbeek
O 211	Parike	O 229	Goeferdinge
O 212	Everbeek	O 230	Overboelare
O 213	Zarlardinge	O 231	Moerbeke
O 214	Sint-Maria-Lierde	O 233	Meerbeke
O 215	Hemelveerdegem	O 234	Neigem
O 216	Deftinge	O 235	Denderwindeke
O 217	Ophasselt	O 236	Lieferinge
O 218	Smeerebbe-Vloerzegem	O 257	Kooigem
O 219	Voorde	O 258	Helkijn
O 220	Appelterre-Eichem	O 260	Spiere, Espierres
O 221	Pollare	O 265	Ronse, Renaix
O 222	Schendelbeke	O 265a	De Klijpe
O 223	Idegem	O 271	Viane

0.2.2. Afbakening in de tijd

Het WVD wil de hedendaagse dialektwoordenschat in Vlaanderen verzamelen, en niet de historische woordenschat opnemen. Daarom wordt de grens in het verleden gesteld op ca. 1880. Van die tijd immers dateren de belangrijkste dialektleksikografische bronnen of enquêtes : De Bo's materiaal was definitief verzameld tegen het einde van de jaren 1870 [1] en de oudste schriftelijke dialektenquête in Vlaanderen, die van de Leuvense classicus P. Willems, vond plaats in 1885-1886. Oudere (eventueel) archivalische bronnen worden niet geraadpleegd. Anderzijds houdt dit in dat het de zorg is van de redaktie om de woordenschat die de werkelijkheid van het begin en de eerste helft van deze eeuw weergeeft en die nog in het geheugen van de oudste generatie ligt, zo volledig mogelijk op te vangen. Dat oudere en verdwijnende te allen prijze willen opvragen houdt niet in, dat we dat als „autentieker" dialekt zouden beschouwen, of is evenmin het gevolg van een zuiver folkloristische inspiratie. Deze werkwijze is ingegeven door de bezorgdheid om over volledig gedokumenteerd materiaal te beschikken dat bij historisch gerichte verzamelingen aan kan sluiten en dus zowel voor de diachrone als synchrone taalkunde van belang is. Daarom is er ook naar het heden toe geen beperking. Ook niet in die zin dat woorden voor moderne zaken, technieken en begrippen die samen-

[1] G. Forceville, „Uit de wordingsgeschiedenis van het Westvlaams Idioticon", in *Taal en Tongval* 15 (1963), blz. 12-22.

hangen met de recente mechanisatie en industrialisatie, en die meestal aan de kultuurtaal ontleend zijn, uit de verzameling zouden worden geweerd. Die behoren immers evenzeer tot het hedendaagse „menselijke kommunikatiesysteem" dat het dialekt van vandaag is. Wie om romantische of, zoals de redaktie van het *Woordenboek van de Brabantse Dialekten*, om zuiver taalhistorische redenen, afstand neemt van deze begrippen en deze woordenschat, loopt de kans ook niet ingelicht te geraken over heel wat dialektische nieuwvormingen of betekenisverschuivingen van dialektwoorden die het jongste ontwikkelingsproces in de taalhistorie belichten. Zo heet „werken met de schijfeg" in West-Vlaanderen bijv. *pothullen* (pothulle = potdeksel) door de gelijkenis van de schijven met potdeksels. De benaming van de oude paalschuur (in westelijk Vlaanderen *mikke* en elders *veldschuur*) is vaak overgegaan op de moderne (half-)open strohangaar.

0.3. Systematische ordening en indeling in paragrafen

Een van de neteligste vraagstukken waarover de redaktie een beslissing moest nemen, is de keuze van een ordeningsprincipe voor het materiaal : alfabetische of systematische indeling? Beide methodes hebben voor- en nadelen.

Het alfabet als indelingskriterium gebruiken, betekent dat alleen de grafische weergave van de klankopeenvolging die wij een *woord* noemen, de plaats van dat woord in de ordening bepaalt. Dit kriterium is formeel en onbetwistbaar, in die zin dat de volgorde van de letters vastligt, maar heeft het nadeel dat het geen inzichtelijke samenhang brengt in het materiaal.

Het systematische principe daarentegen gaat ervan uit dat die inhoudelijke samenhang, het verband dat tussen woorden bestaat in het vlak van de betekenis of de gebruiksmogelijkheden, in de ordening wel moet voorkomen. Hierbij rijst onmiddellijk de vraag met welke kriteria men de woordenschat van een taal in samenhangende geledingen kan splitsen. Zonder een theorie van de betekenis kan een dergelijk ordeningsschema niet uit de taal zelf worden afgeleid. Maar ook als we de buitentalige werkelijkheid, de logische verbanden die we in de realiteit leggen, als vertrekpunt nemen, komen we al spoedig tot het besluit dat er verschillende mogelijkheden denkbaar zijn om die werkelijkheid in te delen, al naar gelang van de visie of het standpunt van de woordverzamelaar. Moet bijv. *klaver* worden ondergebracht in een afdeling „vlinderbloemigen", die dan weer deel uitmaakt van de overkoepelende groep „het plantenrijk", of hoort dat woord veeleer thuis in het domein der „veldvruchten", waar het naast benamingen voor geheel andersoortige, doch eveneens door de boer geteelde, planten (rogge, bieten, vlas, ...) zou komen te staan.

Beide indelingen zijn te verdedigen ; alleen beantwoorden ze aan twee verschillende zienswijzen op de werkelijkheid. Nog moeilijker wordt het wanneer we het terrein van het konkrete, zoals de terminologie i.v.m. beroepen en bezigheden, of tastbare dingen uit het dagelijkse leven als „kledij", „de keuken", enz., verlaten en belanden bij abstrakte woorden als vrijheid, waarheid, of eigenschapswoorden als groot, vol, traag. In welk domein moeten dergelijke woorden worden ondergebracht?

Dat de redaktie van het WVD deze en dergelijke problemen niet heeft opgelost, bewijst duidelijk dat de beslissing ten gunste van een systematische indeling niet is ingegeven door de overtuiging als zou deze manier van ordenen te verkiezen zijn boven de alfabetische.

Aan de grondslag van die keuze liggen vooral overwegingen van praktische aard :

— tegen een alfabetische ordening pleit heel sterk het feit dat pas aan publikatie gedacht kan worden als het hele materiaal verzameld en bewerkt is. Daarmee stelt men het geduld van kredietverleners, medewerkers en toekomstige gebruikers toch wel zwaar op de proef. De systematische organisatie van de enquête en van het woordenboek zelf biedt het voordeel dat een aflevering uitgebracht kan worden zodra de woordenschat i.v.m. een of ander aspekt van de realiteit is verzameld ;

— bovendien is op die manier een zekere uniformiteit verzekerd met de andere lopende projekten op het gebied van de Zuidnederlandse dialektleksikografie, het WBD en het WLD te Nijmegen ;

— tenslotte laat het systematische principe toe met woordkaarten te werken om de lokalisering van benamingen die volgens de plaats verschillen op overzichtelijke wijze aan te bieden.

De paragrafering van het WVD

De indeling van het WVD is geïnspireerd op die van het WBD en het WLD. Uitgangspunt is de menselijke samenleving, die allereerst wordt gekenmerkt door een indeling in beroepssektoren en bezigheden. Daarom behandelt de eerste afdeling van het woordenboek de vakterminologieën, de woordenschat dus die vanuit een sociologisch oogpunt beperkt bruikbaar is. Voorrang wordt daarbij verleend aan de terminologie van beroepen die wegens de omstrukturering van onze maatschappij het meest met verandering of zelfs met verdwijnen bedreigd zijn.

In het plan van de redaktie is na de vakterminologieën een tweede afdeling voorzien voor de bewerking van de algemene woordenschat, d.w.z. de verzameling woorden waarvan de gebruiksmogelijkheid niet aan een bepaald beroep of bezigheid is gebonden.

Bij de indeling in paragrafen wordt gebruik gemaakt van de decimale klassifikatie. De grote indeling van het woordenboek ziet er als volgt uit :

0. Inleiding
1. Woordenschat van beroepen en bezigheden
1.1. Vakterminologieën
1.2. Terminologie van andere dan beroepsbezigheden (bijv. boogschutter, duivenmelker, ...)
2. Algemene woordenschat

Binnen 1.1. Vakterminologieën wordt als eerste deel 1.1.1. de landbouwterminologie behandeld. Die is nl. vrij uitgebreid en gevarieerd en voor dialektbeschrijving zeer belangrijk wegens de gewichtige plaats van de landbouw in ons kultuurhistorisch maatschappijpatroon. Als tweede deel volgen in 1.1.2. de niet-agrarische vaktalen.

De landbouwvaktaal valt uiteen in vier grote hoofdstukken :

1.1.1.0. Algemeenheden
1.1.1.1. Landerijen en behuizing
1.1.1.2. De veeteelt
1.1.1.3. De landbouw

Deze kategorieën zijn op hun beurt weer onderverdeeld in een reeks paragrafen. Bij het begin van elke aflevering wordt een overzicht gegeven van de inhoud ervan.

Een aparte moeilijkheid vormt de paginering van de afzonderlijke afleveringen. Om een efficiënt gebruik van de alfabetische index mogelijk te maken, werd beslist alle afleveringen van de landbouwterminologie door te pagineren. Een onvermijdelijk gevolg daarvan is dat de logische opeenvolging van de paragrafen tenminste op één punt niet geëerbiedigd kan worden : de afdeling 1.1.1.0. *Algemeenheden*, die in de klassifikatie de afdelingen *Landerijen en behuizing*, *De landbouw* en *De veeteelt* voorafgaat, zal pas als laatste aflevering van het deel gewijd aan landbouwvaktaal kunnen verschijnen. Immers, pas na de bewerking van 1.1.1.1., 1.1.1.2, en 1.1.1.3. zal blijken wat nog in 1.1.1.0. *Algemeenheden* moet worden ondergebracht.

0.4. Het materiaal

0.4.0. Inleiding

In het taalkommunikatiesysteem is het lexicon of de woordenschat het onderdeel dat het meest in beweging of het minst voorspelbaar is en bovendien de grootste hoeveelheid verschillende gegevens bevat. Het moet dan ook niet verwonderen dat het verzamelen en optekenen van die woorden-

schat een omslachtige en langdurige onderneming is, waarbij nooit iemand ernstig zou kunnen waarborgen dat de woordenschat van een taal volledig is beschreven. Als dat geldt voor de woordenboeken van kultuurtalen, dan geldt dat des te meer voor ondernemingen die de woordenschat van een dialekt of (zoals in het WVD) van een groep verwante dialekten wil inventariseren. Daar is immers geen lange woordenboektraditie waarnaar men steeds weer kan teruggrijpen, noch een vast instituut of akademie voor wie zo'n onderneming een vaste taak is. Bovendien kent het dialekt (zo goed als) geen geschreven traditie zodat de dialektwoordenschat niet, zoals die van een kultuurtaal, uit een berg dokumenten kan worden bijeengelezen, maar steeds weer uit het levende taalgebruik en de individuele taalkennis moet worden opgevraagd. Natuurlijk hebben vroeger al een aantal mensen zich daarmee beziggehouden en zoals reeds vermeld (blz. 9), zijn er voor het gebied van het WVD een aantal dialektwoordenboeken of -lijsten. Afgezien van dat van I. Teirlinck, zijn het echte idiotika, d.w.z. dat ze niet de hele dialektwoordenschat willen beschrijven, maar alleen die woorden verzamelen die niet of met een andere betekenis of gebruiksmogelijkheid in het standaard Nederlands voorkomen. Naast deze idiotika zijn in tal van — meestal plaatselijke of gewestelijke — tijdschriften ook woordverzamelingen uitgegeven of zaakbeschrijvingen vermeld met speciale aandacht voor de betreffende dialektwoordenschat. Hetzelfde is ook in aparte publikaties geschied, of in studies (studentenverhandelingen) die niet gepubliceerd zijn. Ten behoeve van het dialektologisch onderzoek zijn dialektatlassen gemaakt, zijn door verscheidene instituten vragenlijsten verspreid en zijn ook bandopnamen gemaakt. Dat alles is het *bestaande materiaal*, waaruit geput is vóór, en geput wordt naast de verzameling van *eigen materiaal* door eigen WVD-vragenlijsten.

0.4.1. Het bestaande materiaal

(Met vermelding van de in het woordenboek gebruikte afkortingen; wanneer geen afkorting is gegeven, wordt in de tekst naar het betreffende werk verwezen met de familienaam van de auteur(s).)

In de onderstaande lijst wordt vermeld wat in principe materiaal levert voor de paragraaf *1.1.1. Landbouw*. Deze lijst zal bij latere afleveringen aanvulling behoeven.

A. *Gepubliceerde bronnen*

1. Woordenboeken

a. *Idiotika*

L.-L. De Bo, *Westvlaamsch Idioticon*, Gent, 1873, 1892[2]; Handzame, 1970 en 1977 (anastatische herdrukken) [**DB**].

LOQUELA (Taalkundig maandblad door G. Gezelle uitgegeven van 1881 tot 1895 ; tot woordenboek uitgewerkt door J. Craeynest), Amsterdam, 1907-1909 ; Tielt/Amsterdam, 1946[3] [**Loq**].

A. JOOS, *Waasch Idioticon*, Gent/St.-Niklaas, 1900 [**J**].

I. TEIRLINCK, *Zuid-Oostvlaandersch Idioticon*, Gent, 1908-1922 [**T**].

L. LIEVEVROUW-COOPMAN, *Gents Woordenboek*, Gent, 1950-1955 ; anastatische herdruk, 1976 [**LVC**].

R. DESNERCK, *Oostends Woordenboek*, Handzame, 1972 [**DS**].

b. *Dialektgetinte vakwoordenboeken*

J. LINDEMANS, A. DE JAEGHER, P. LINDEMANS, *Vakwoordenlijst der hopteelt*, Wetteren, 1928 [**Lind**].

A. P. J. BROUWERS, *De vlasserij in het Nederlands van de eerste helft der twintigste eeuw*, Nijmegen, 1957.

c. *Dialektische kruidwoordenboeken*

J. SAMYN, *Deken De Bo's kruidwoordenboek*, Gent, 1888. [**DB Kruid**].

E. PAQUE, *De Vlaamsche volksnamen der planten van België, Fransch-Vlaanderen en Zuid-Nederland*, Namen, 1896 (bijvoegsel 1912).

L. VANDENBUSSCHE, *Onze Volkstaal voor kruiden en artsenijen*, Menen, 1954.

J. L. PAUWELS en L. GROOTAERS, *Enkele bloemennamen in de Zuidnederlandsche Dialecten*, 's-Gravenhage, 1933.

2. Atlassen

De *Reeks Nederlandse Dialectatlassen* o.l.v. E. BLANCQUAERT en W. PÉE, 1925 vv. [**RND**].

Voor ons gebied komen in aanmerking de atlassen van Klein-Brabant (1925, 1952[2]), Noord-Oost-Vlaanderen en Zeeuws-Vlaanderen (1935), Zuid-Oost-Vlaanderen (1930), West-Vlaanderen en Frans-Vlaanderen (1946).

3. Verzamelingen van dialektteksten

T. FRINGS en J. VANDENHEUVEL, *Die Südniederländischen Mundarten, Teil I : Texte*, Marburg, 1921 [**Frings**].

L. K. CUMPS, *Gecommentarieerde sagenverzameling uit de streek van Zuid-Brugge en omgeving*, Tielt, 1970.

4. Monografieën

E. Eylenbosch, *Woordgeografische studies in verband met de taal van het landbouwbedrijf in West-Brabant en aangrenzend Oost-Vlaanderen*, Leuven, 1962.

M. Cafmeyer, *Van doop tot uitvaart. Een kijk op het volksleven in het noordoosten van West-Vlaanderen*, Brugge, 1958. (*Cafm. 1*).

Idem, *Van Aswoensdag tot Lichtmis*, Blankenberge, 1970 (Bibliotheek van de Westvlaamse Volkskunde, III). (*Cafm. 2*).

Idem, *Van gehucht tot dorp*, Blankenberge, 1971. (*Cafm. 3*).

L. Dendooven, *Aantekeningen over de Nieuw-Hazegras-Polder te Knokke 1784-1965*, Tielt/Den Haag, 1968.

H. Stalpaert, *Westvlaams sagenboek*, Blankenberge, 1968-1969, 2 delen.

5. Bijdragen in tijdschriften van taal-, volks- en heemkundige aard. In dit verband werden de volgende tijdschriften geëxcerpeerd :

Aan de Schreve, Poperinge, 1971-

Annalen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Ronse en het Tenement van Inde, Ronse, 1948/49-

Annalen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, St.-Niklaas, 1863-

Appeltjes van het Meetjesland, Eeklo, 1949-

Bachten de Kupe, Nieuwpoort, 1959-

't Beertje. Volkskundige almanak uitgegeven door de Bond van Westvlaamse Volkskundigen, Brugge, 1938- (vanaf 1975 : *Volkskundig Jaarboek 't Beertje.*)

Biekorf. Westvlaams Archief voor Geschiedenis, Oudheidkunde en Folklore, Brugge, 1890-

Bos en Beverveld. Jaarboek Heemkundige Kring „Bos en Beverveld", Oedelem, 1966-

Het Brugs Ommeland. Handelingen van de Heemkundige Kring „Maurits van Coppenolle", St.-Andries-Brugge, 1960-

Cnoc is Ier, Knokke, 1973-

Het gebied van Staden, Staden, 1971-

Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie, 1927-

Heemkundig Tijdschrift, Wetteren, 1968-

Het Houtland, Torhout, 1959-

Iepers Kwartier, Ieper, 1965-

Jaarboek van de Geschied- en Heemkundige Kring de Gaverstreke, Waregem, 1973-

Jaarboek van de Heemkring Scheldeveld, St.-Martens-Latem, 1970-
Het Land van Aalst, Aalst, 1949-
Het Land van Beveren, Beveren, 1958-
Het Land van Nevele, Nevele, 1970-
Leuvense Bijdragen, 1896-
Mededelingen van de Heem- en Geschiedkundige Kring Jan Broeckaert, Wetteren, 1953- (vanaf 1968 : *Heemkundig tijdschrift*).
Ons Doomkerke — De vijf zusterparochiën, Oostkamp, 1955-
Ons Erfdeel, Rekkem, 1957-
Ons Heem, Heist-op-de-Berg, 1947-
Ons Meetjesland, Eeklo, 1968-
Onze Taaltuin, 1932-1942
Onze Volkstaal, 1882-1890
Oostvlaamse Zanten. Mededelingen van de Bond van Oostvlaamse folkloristen, Gent, 1926-
De Roede van Tielt, Tielt, 1970-
Rollariensia, Roeselare, 1969-
Rond de Poldertorens. Handelingen van de Kring voor Heemkunde en Geschiedenis „St.-Guthago" voor de Ambachten van Dudzele, Oostkerke, Lissewege en Moerkerke, Oostkerke, 1958-
Rond den Heerd, Brugge, 1866-1890
Taal en Tongval, 1949-
Verslagen en Mededelingen van de Leiegouw, Kortrijk, 1959-
Volk en Taal, 1888/1889-1894/1895
Volkskunde, Gent (en vanaf 1940 : Brussel) 1888-
Zonneweelde, Kortrijk, 1927-

B. *Ongepubliceerde bronnen*

1. Vragenlijsten

Het *Materiaal Willems*, 1885-1886, voor Oost-, West- en Frans-Vlaanderen is in 38 plaatsen geënquêteerd [**W**].

Vragenlijsten van de Zuidnederlandse Dialektcentrale te Leuven, nrs. A1-2, B1-2, 1-49 (tussen 1922 en 1953) [**ZND**]

Vragenlijsten van de Dialectencommissie (later : *Instituut voor Dialektologie*) *van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen te Amsterdam*, vanaf 1931 [D]

Gemeenschappelijke vragenlijst, uitgestuurd in 1935 door P. J. Meertens, G. G. Kloeke, J. van Ginniken, E. Blancquaert en L. Grootaers [**GV**]

Vragenlijsten van het Séminaire de Philologie néerlandaise et de Dialectologie flamande van de Rijksuniversiteit te Luik, nrs. 1-6 (1953-1956) (= D 23-28) [**L**]

Vragenlijsten van het Seminarie voor Vlaamse Dialektologie van de Rijksuniversiteit Gent, nr. 1 (1958) (= ZND 49 = D 30) en nrs. 2-6 (1971-1978) [**G**]

2. Bandopnemingen

Door het Seminarie voor Vlaamse Dialektologie te Gent worden sedert 1962 bandopnemingen van vrij gesprek in dialekt gemaakt door heel Zuid-Nederland en Frans-Vlaanderen. Alle Vlaamse bandopnemingen met de landbouw als gesprekstema, zijn geëxcerpeerd voor par. 1.1.1.

3. Monografieën

Alle hier vermelde ongepubliceerde monografieën i.v.m. de landbouwwoordenschat zijn licentiaatsproefschriften van de universiteiten Gent en Leuven.

G e n t

C. Blommaert, *Uit de taal van het landbouwbedrijf in zeventien Zuidoostvlaamse gemeenten*, 1974.

R. De Beer, *Uit de taal van het landbouwbedrijf in achttien Zuidoostvlaamse gemeenten*, 1979.

W. De Bruyne, *Uit de taal van het landbouwbedrijf in de omgeving van Zele*, 1968.

W. De Fleurquin, *Landbouwtermen in Lokeren en omgeving*, 1968.

W. De Muer, *Landbouwtermen in het Midden-Westen van Oost-Vlaanderen (woordgeografische studies)*, 1968.

L. Derwael, *Uit de woordenschat van de landbouw in enkele Vlaamse gemeenten. De veestapel*, 1964.

M. Devos, *Uit de taal van het landbouwbedrijf in achttien Westvlaamse poldergemeenten*, 1970.

M. Eeckhout, *Uit de taal van het landbouwbedrijf in eenentwintig Zuidoostvlaamse gemeenten*, 1973.

F. Heirman, *Landbouwtermen in enkele Wase en Klein-Brabantse gemeenten*, 1970.

S. Mertens, *Uit de taal van het landbouwbedrijf in negentien Oostvlaamse gemeenten (woordgeografische studies)*, 1967.

M. Temmerman, *Landbouwtermen in de omgeving van Tielt*, 1972.

O. Vandevijver, *Uit de taal van het landbouwbedrijf in zestien Westvlaamse gemeenten*, 1974.

M. C. Van Dorpe, *Vlasteelt in de Kortrijkse Leiestreek*, 1972.

L. Van Durme, *Uit de taal van het landbouwbedrijf in tweeëntwintig Zuidoostvlaamse gemeenten*, 1969.

G. Van Nerom, *Uit de taal van het landbouwbedrijf in zestien Zuidoostvlaamse en drie aangrenzende Brabantse gemeenten*, 1979.

C. Van Slycken, *Uit de taal van en om het landbouwbedrijf in achttien gemeenten ten zuiden van Gent*, 1974.

G. Verzele, *Landbouwtermen in de omgeving van Huise-Lozere*, 1968.

Leuven

L. Coutteneye, *Studie over de landbouwtermen in de streek Ieper-Poperinge*, 1972.

W. De Leersnijder, *Landbouwtermen te Oostrozebeke en omgeving*, 1970.

B. Demetter, *Bijdrage tot de studie over de dialektwoordenschat van Zingem en omgeving*, 1968.

M. Mazereel, *Dialektisch woordenboek van de hopteelt in de streek van Poperinge*, 1972.

A. Van Hulle, *Uit de landbouwwoordenschat in het noordoosten van West-Vlaanderen; de dieren*, zonder datum.

H. Verstraeten, *Landbouwtermen opgetekend te Kallo en omgeving*, 1971.

4. Privé-verzamelingen van dialektwoorden

Enkele dialektliefhebbers maakten ons hun verzameling van dialektwoorden uit een of andere plaats over. De belangrijkste daaronder zijn :

Karel Pynckels (†) en E.H. Jos De Baets, *Eekloos Dialekt* (de publikatie van dit materiaal is in het vooruitzicht gesteld) [**ED**].

R. Van Sint Jan (†) : woordverzameling met het oog op het samenstellen van een Gezelle-lexicon.

K. Seys (†) : woordverzameling met het oog op het samenstellen van een Oostends dialektwoordenboek.

R. Spanhove : dialektwoorden uit enkele Noordoostvlaamse gemeenten langs de Rijksgrens tussen Zelzate en Stekene, 1958.

0.4.2. Het eigen materiaal

Het eigen materiaal is verkregen door het uitzenden van vragenlijsten in West- en Oost-Vlaanderen en door mondelinge enquête in Frans-Vlaanderen [1]. Dat de direkte mondelinge opvraging veel zekerder en betrouw-

[1] Op één plaats na, nl. Winnezele (N 61), waarvoor alle lijsten keurig werden ingevuld door Jacques Fermaut.

baarder materiaal oplevert, hebben wij bij verkennende ondervragingen ter voorbereiding van vragenlijsten en bij mondelinge enquête in Frans-Vlaanderen nog eens kunnen ondervinden. Gebrek aan mankracht, tijd en geld hebben de keuze voor de indirekte enquête door middel van vragenlijsten bepaald.

Aan het opstellen van de vragenlijsten wordt veel zorg besteed. De ervaring met de eerste lijsten leerde dat de beste methode erin bestond in een aantal gesprekken op verscheidene plaatsen het hele begrippenveld en de daaraan beantwoordende woordenschat van een deelonderwerp op te vragen, daarmee een proefvragenlijst op te stellen en die op enkele plaatsen uit te testen. Daarbij werden we geholpen door licentiaten Germaanse filologie die een verhandeling hadden geschreven over landbouwterminologie. Op een vergadering werden dan de bevindingen van dit veldwerk vergeleken en verwerkt bij het opstellen van de definitieve lijst. Er is aan de medewerkers ook gevraagd steeds de uitspraak van de ingevulde dialektwoorden zo getrouw mogelijk weer te geven. Bij de zevende vragenlijst is hun ook het ontwerp van de uitspraakspelling van het WVD bezorgd. Over het resultaat van de uitspraakinformatie wordt gehandeld in de volgende paragraaf.

0.5. Verwerking van het materiaal

De antwoorden van de vragenlijsten zijn diplomatisch op fiches geschreven en het pak fiches van één vraag is telkens in één van de betreffende rubrieken van de systematische ordening geplaatst. Het zou naïef zijn te menen dat de alfabetisch geordende woordtypes van de antwoorden op een vraag, aangevuld met het bestaande materiaal, meteen al het materiaal voor een lemma zouden bieden. Het begrip dat aan de basis ligt van een woordenboekartikel wordt niet bepaald door een vraag om te vormen tot een definitie. Integendeel, alleen uit de grondige ontleding van de antwoorden op een reeks vragen naar betekenisverwante zaken kan worden opgemaakt, welk begrip relevant is voor een eigen benaming en wat dus in een woordenboekartikel beschreven kan worden. Voor de wijze(n) waarop de redaktie hier te werk gaat, wordt verwezen naar onze voorstudies : Magda Devos en Hugo Ryckeboer, *Het „Woordenboek van de Vlaamse Dialekten" : een terreinverkenning met voorproef* [1] en vooral Magda Devos, *Problematiek en methode bij het samenstellen van een modern Vlaams dialectwoordenboek*, blz. 280-285 [2]. Aangezien de inlichtingen verkregen uit eigen

[1] In *Taal en Tongval 27* (1975), blz. 131-167 en 28 (1976), blz. 49-58.

[2] In *Handelingen XXXI der Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal-, Letterkunde en Geschiedenis*, blz. 268-285.

onderzoek, uit de enquêtes van de Zuidnederlandse Dialectcentrale en uit de Reeks Nederlandse Dialektatlassen over een tijdsspanne van ten minste 50 jaar verspreid liggen, en voor sommige andere bronnen wel van 100 jaar, is het materiaal uit die diverse bronnen niet als één geheel behandeld, maar naar de bron netjes gescheiden gehouden. Zo kan het woordenboek niet alleen het verloop van woordgebruik in geografisch opzicht opvangen, maar ook in de tijd.

Het materiaal uit de verschillende bronnen biedt ook zeer ongelijkmatige inlichtingen over de uitspraak. Het materiaal uit de RND, de licentieverhandelingen en sommige vragenlijsten is fonetisch betrouwbaar. Veel ander materiaal geeft geen precieze fonetische weergave, maar die kan wel dank zij andere bronnen of uit de bestaande dialektliteratuur vastgesteld worden. Daartoe heeft de redaktie, hoofdzakelijk op basis van de RND, een 100-tal proefkaarten getekend waarin de belangrijkste systematische fonetische verschillen binnen het gebied van de Vlaamse dialekten van plaats tot plaats zijn aangeduid. Deze kaarten hebben als basis gediend voor de fonetische weergave van materiaal waarvan de uitspraak niet of niet duidelijk in de antwoorden was opgegeven. Wie enigszins met klankgeografie vertrouwd is, zal beseffen hoe voorzichtig men hier te werk moet gaan. Daarom is, waar ook maar enige twijfel overbleef, liever de vermelding *zfd* (zonder fonetische dokumentatie) gebruikt.

0.6. De uitspraakspelling

De uitspraakspelling is geen fonetisch schrift evenmin een fonologische transkriptie. Ze is een kompromis tussen beide en het vertrouwde Nederlandse spellingsbeeld. Ze heeft met de fonetische en fonologische transkriptie gemeen dat het principe van „één klank één teken" is gehandhaafd, dus bijv. geen verdubbeling van de konsonant na een gesloten lettergreep (bijv. Ndl. koppig wordt *kopəch*). Anderzijds zijn met uitzondering van de *ə* (schwa, doffe *e*) geen andere dan de vertrouwde lettertekens van de Nederlandse spelling gebruikt. Voor de lange klinkers worden dubbele tekens gebruikt, voor de korte enkele. Hierop vormen *ie*, *uu* en *oe* een uitzondering. Ze stellen de korte **i**, **y** en **u** (ziek, ruw, boek) voor. Ter aanduiding van de lange vokalen krijgen deze tekens een streepje bovenop : *i͞e*, **i:** (bier), *u͞u*, **y:** (buur), *o͞e*, **u:** (boer). Van de tweeklanken worden *ei*, **ɛi** (klein) en *ui*, **œy** (huis) geschreven zoals in het Nederlands, alle andere tweeklanken worden geschreven als een kombinatie van een korte of lange vokaal met een halfvokaal *j*, *w* of de schwa *ə*, bijv. *euj*, *eew*, *oeə* (op de *ie*, *uu* en *oe* als onderdeel van een tweeklank wordt nooit een lengteteken geschreven).

De assimilatieverschijnselen worden in de uitspraakspelling weergegeven : bijv. „huiswei" wordt in Frans-Vlaanderen *uuzweeə*. De glottisslag

voor *k* (en soms *t*) wordt niet aangegeven en de uitspraak *s* + glottislag voor Ndl. *sch-* wordt genormaliseerd tot *sk-*. De tenuisverschuiving (intervokalische *p*, *t*, *k* wordt *b*, *d*, *G*) die zich in bepaalde kondities voordoet in westelijk Oost-Vlaanderen wordt evenmin in de uitspraakspelling verantwoord. Voor de geografische en taalkundige afbakening van het verschijnsel verwijzen we naar 0.10. *Het klankpatroon van de Vlaamse dialekten ; een inventariserend overzicht* (blz. 91).

Het spellingsysteem ziet er dan uit als volgt :

WVD-spelling	IPA	Voorbeelden
I. Korte vokalen		
ie	i	Ndl. en Ovl. riet, ziek
		Wvl. *kient* (kind), *iez(d)ər* (ijzer)
uu	y	Ndl. duwen, ruw
		Wvl. *ruutə* (ruit), *uus* (huis)
oe	u	Ndl. en Ovl. roet, koel
		Wvl. *koet* (koud), *koesə* (kous)
i	ɪ, ɪ˞, ɛ˕	Ndl. zitten, kind
		Wvl. *zittən*, *pit* (put), *vint* (vent)
		Ovl. *zittən*, *wirkən* (werken)
u	ʌ, ʌ˞, œ	Ndl. put, vullen, kruk
		Wvl. *dul* (dol), *zunə* (zon), *pulə* (kruik)
		Ovl. *put*, *schurtə* (schort), *vurt* (vort, rot)
o	ɔ, ʊ	Ndl. ,Wvl. en Ovl. pot, vol, kom
e	ɛ, ɛ˞, æ, æ˕	Ndl., Wvl. en Ovl. mes, vet, kennen
a	a, ɑ	Ndl., Wvl. en Ovl. dag, land, nat
ə	ə	Ndl., Wvl. en Ovl. *gəzien*, *leelək*
II. Lange vokalen		
ī	iː	Ndl. bier
		Wvl. *bīer*, *zīelə*
		Ovl. *vrīet* (wreed) ; Aalsters *mīer* (muur)
ūu	yː	Ndl. duur
		Ovl. *ūugə* (oog), *būunə* (boon)
ōe	uː	Ndl. boer
		Wvl. *bōer*, *kōelə*, *afnōezən* (schuin maken)
		Zovl. *stōekə* (staak) ; Novl. *plōeən* (ploegen)
ee	eː	Ndl. veel, beek
		Wvl. en Ovl. *veelə*, *beekə*, *speegəl*
eu	øː	Ndl. deur, beuk

		Wvl. en Ovl. *deurə*, *veugəl* (vogel), *meulən* (molen)
		Ovl. *euj* (hooi) ; Gents *pleujə* (plooien)
oo	o:	Ndl., Wvl. en Ovl. boven, dolen
èè	ɛ:	Frans : faire, Claire
		Oostends : *gèètə* (geit)
		Zwvl. *èèrdə* (aarde), *pèèrt* (paard)
		Ovl. *tèèt* (tijd), *blèèvən* (blijven)
ū	œ:, ʌ:	Frans : sœur, fleur
		Wvl. *traktūr* (traktor)
		Ovl. *būtən* (buiten), *ūs* (huis)
óó	ʊ:, ɔ:	Wvl. *wóótər* (water), *bóólie* (balie)
		Ovl. *wóótər*, *blóórən* (bladeren)
ae [1]	a:, æ:	Ndl. laat, vragen
		Nwvl. *blaetən* (bleiten), *paert* (paard)
		Ovl. *kaet* (koud),
		Gents *vraewə* (vrouw)
aa [2]	ɑ:	Nwvl. *vraagən* (vragen), *kaavə* (schoorsteen), *slaapən*
		Ovl. *aat* (hout)
		Novl. *baan* (bouwen)

III. Enkele diftongen

ei	ɛ.i	Ndl. wijs, klein
		Wvl. *reit* (soort kleine waterplanten), *reizə* (reis)
		Novl. *peipə* (pijp),
euj	ø.y	Ovl. *neujt* (nooit), *deuj* (dooi), *euj* (hooi)
ui	œ.y	Ndl. ruit, huis
		Ovl. *ruizə* (ruzie), *schui* (schuw)
oj	ʊ.i, ɔ.i	Waregems *bojtən* (buiten)
		Ovl. *ojt* (hout), *kojtər* (kouter)
aj	ɑ.i	Poperings *sjchajtə* (schaduw)
		Ovl. *kajt* (koud), *ajt* (oud)
ow	ʊ.u	Ndl. blauw, vrouw
		Wvl. *vrowə* (vrouw)
		Novl. *now* (nu)
aew	æ.u	Gents *vraewə* (vrouw), *klaew* (klauw)

[1] We gebruiken hetzelfde teken voor de Nederlandse heldere lange *aa* en de zeer open zogeheten „Haagse *aa*".

[2] = de doffere lange *aa* die in het ABN niet voorkomt.

ieə	i.ə	Wvl. *bieər*, *zieələ*, *rieət*
		Ovl. *vrieət* (wreed), *ieətən* (heten), *wieə* (weide)
uuə	y.ə	Ovl. *uuəgə* (oog, hoog), *buuənə* (boon), *vuuərt* (voort)
oeə	u.ə	Wvl. *boeər*, *koeələ*
		Zovl. *stoeəkə* (staak), *poeəl* (paal) ; Aalsters *loeəpən* (lopen)
eeə	e.ə, ɪ.ə	Wvl. *breeət* (breed), *zeeərə* (vlug), *kleeənə* (klein)
ooə	o.ə	Wvl. *brooət* (brood), *slooərə* (sloor)
		Oovl. *drooən* (draaien), *drooət* (draad)
óóə	ʊ.ə, ɔ.ə	Wvl. *wóóətər*, *móónə* (maan)
		Ovl. *blóóərən* (bladeren), *lóóətə* (laat)

IV. Konsonanten

De lettertekens en letterkombinaties voor de weergave van de konsonanten hebben dezelfde waarde als in de Nederlandse spelling. Daaraan worden toegevoegd :

zj	ʒ	Ndl. gendarme, genre
		Nwvl. *zjumilə* (jumelle, dubbele ploeg)
		Zwvl. *zjantə* (zant, velg v.e. wiel)
G	g	Ndl., Wvl. en Ovl. za*k*doek
n-g [1]	ng	Ndl. ingang

Het spreekt vanzelf dat dit spellingssysteem de vele fijne schakeringen die een dialektische uitspraak soms van plaats tot plaats verschillend kenmerken, niet tot hun recht laat komen. Een aantal van die schakeringen zijn bewust niet geschreven omdat ze ofwel toevallig zijn, ofwel van fonologisch standpunt als vrije varianten binnen een groter dialektsysteem kunnen beschouwd worden of ook omdat het spellingssysteem ontoereikend is en de klankomspelling ervan de niet vertrouwden met het plaatseiljke dialekt tot een verkeerde interpretatie zou kunnen leiden. Zo is bijv. de „scherplange" *eeə* en *ooə* in het zuiden van West-Vlaanderen vaak uitgesproken als een stijgende diftong, resp. *jee*, *ji* en *woo*, *wo* (zie 0.10. *Het klankpatroon van de Vlaamse dialekten*, blz. 65 en 71). De korte *i*, *e*, *u* en *o* is in westelijk Oost-Vlaanderen, waar de lengte van de vokaal fonologisch niet relevant is (zie 0.10. *Het klankpatroon van de Vlaamse dialekten*, blz. 84-85), vaak halflang en diftongisch of tweetoppig uitgesproken. De *óó* die

[1] Om verwarring met *ng* in bijv. *mengen* te vermijden.

beantwoordt aan de Nederlandse lange *a* voor labialen (*p*, *b*, *m*) en velairen (*k*, *g*, *ch*) wordt in Noord-Oost-Vlaanderen in wisselende mate ontrond en gepalataliseerd in de richting van *ü*. Van dit verschijnsel is echter zonder systematisch onderzoek niet uit te maken of het ook een fonologische status heeft. In al deze en dergelijke gevallen is de fonetische dokumentatie benaderend of gelijkschakelend.

0.7. Opbouw van het lemma

Het uitgangspunt van een lemma is een begrip. Zaken, handelingen, toestanden en hun kwaliteiten, die duidelijk tot de beroepsaktiviteit of het beroepsleven van een vakbeoefenaar behoren, vormen zo'n begrip. De woorden of woordgroepen die die begrippen benoemen, vormen het materiaal van het lemma.

Als *titel* van het lemma fungeert het korresponderende woord uit de kultuurtaal, of als dat niet voorkomt, een omschrijving. Die titel is in het Frans, Engels en Duits vertaald (soms met een toelichting of omschrijving) ten behoeve van belangstellenden buiten ons taalgebied. Het Frans gaat hierbij voorop, omdat het de kultuurtaal is in Frans-Vlaanderen, een deel van het door het Woordenboek bestreken taalgebied. Op deze *vertaling* volgt zo nodig een *korte omschrijving* van of *toelichting* bij het begrip. Hier worden betekenisschakeringen die onder één lemma zijn begrepen, verantwoord en eventueel ook de weg van het enquêtemateriaal naar het betreffende lemma. De verschillende *bronnen* waaruit materiaal in een lemma is samengebracht worden daaronder opgesomd, met name de eigen vragenlijsten, de vragenlijsten van andere instituten met opgave van het jaar van verspreiding (voorzover het geen synchroon materiaal betreft), monografieën, woordenlijsten, idiotika en tijdschriftartikelen met een precieze bibliografische aanduiding, die dan bij de betreffende woorden in het lemma zelf niet meer herhaald wordt.

Dan volgen de *typewoorden* in alfabetische volgorde. De vorm van die typewoorden is de Nederlandse tegenhanger van het dialektwoord of bij ontstentenis daarvan het dialektwoord voorgesteld volgens de Nederlandse spellingregels. Zo zijn bijv. woorden die in het grootste deel van het gebied zonder *e*-apokope verschijnen, genormaliseerd naar het Nederlandse woord met *e*-apokope, als daar ook een algemeen Nederlands of tenminste bovengewestelijk bekend woord voor bestaat. Is dat niet het geval dan wordt de slot-*e* ook bij het typewoord geschreven. Soms zijn beide vormen samen opgenomen wanneer ze als één woord geïnterpreteerd worden, bijv. **kobbe, kop, koppe; klod, klodde, klot**. Het spreekt vanzelf dat deze „normalisering" naar de Nederlandse kultuurtaal steunt op een etymologische identifikatie van het dialektwoord. De redaktie

is hier vaak op moeilijkheden en onzekerheden gestoten. Waar ze niet zeker was van die normalisering is er achter het typewoord tussen haakjes een vraagteken geplaatst, bijv. **klaag (?)** bij STEENACHTIGE GROND OF STUK GROND. Woorden die aan het Frans zijn ontleend en nog duidelijk als vreemde woorden herkend kunnen worden, verschijnen bij de typewoorden in hun Franse spelling : bijv. **Arqueszand, cayenne, tourbe, caillou, terreau**. Van andere ontleningen waarvan de redaktie veronderstelt dat ze in het dialekt echte leenwoorden zijn geworden (m.a.w. zich in fonologisch of morfologisch opzicht aan het dialektsysteem hebben aangepast), is de spelling vernederlandst : bijv. **moele** (Fr. *moule*), **briekeland** (Fr. *brique*), **briekterie** (Fr. *briquetterie*). Een scherpe grens tussen beide is moeilijk te trekken en in sommige gevallen is zowel de ene als de andere interpretatie mogelijk. Een aantal woordkombinaties kunnen nu eens als een samenstelling dan weer als een vaste woordgroep geïnterpreteerd worden. Deze dubbele mogelijkheid wordt voorgesteld met een koppelteken tussen haakjes (-) tussen de twee leden, bijv. **vette(-)wei.**

Na het typewoord volgt de aanduiding van de frekwentie en de lokalisatie, en in kursief de fonetische dokumentatie. Over elk van die drie aanduidingen wat meer uitleg.

De *frekwentie* wordt met vier kategorieën aangeduid, nl. algemeen (a l g.), frekwent (f r e k w), sporadisch (s p o r.) en zeldzaam (z e l d z.). Tenslotte worden voor unica de plaatsen van opgave genoemd. De kwalifikaties a l g. en z e l d z. kunnen voor zichzelf spreken Bij het toekennen van de kwalifikaties f r e k w. en s p o r. is niet zozeer met het absolute aantal opgaven gerekend als wel met de verhouding tot het bestreken gebied en met het voorkomen van heteroniemen. Zo zullen bijv. drie opgaven in Oost-Vlaanderen als z e l d z. gekwalificeerd worden, maar drie opgaven in de omgeving van Zottegem als „s p o r. str. v. Zottegem" worden aangeduid. Anderzijds kunnen vijf alleenstaande opgaven voor Veurne-Ambacht als a l g. gelden, terwijl vijf opgaven A naast vier opgaven B in Veurne-Ambacht beide als „f r e k w. Veurne-Amb" worden aangegeven. Als unica met de plaats van opgave zijn die woorden vermeld die voor niet meer dan drie plaatsen zijn opgegeven op voorwaarde dat die niet geografisch aaneensluiten.

De *plaatsbepaling* is benaderend en wordt net als de frekwentie-aanduiding waar mogelijk verduidelijkt door een kaart. De gebruikelijke aanduidingen zijn vooreerst Frans-Vlaanderen (FV), West-Vlaanderen (WV) en Oost-Vlaanderen (OV). Deze drie geografische eenheden kunnen met een denkbeeldige lijn verder horizontaal en vertikaal middendoor gedeeld worden. Dat geeft de volgende preciezere plaatsbepalingen : FV noord, FV zuid, FV west, FV oost, WV noord, WV zuid, WV west, WV oost, OV noord, OV zuid, OV west, OV oost. De vier denkbeeldige vierden van

elke eenheid worden ook wel eens aangeduid met bijv. OV zuidwest, WV noordoost, enz. Op deze schaal van plaatsbepaling zijn echter ook een aantal streekaanduidingen gebruikt die zonder precies afgebakend te zijn meestal overeenkomen met een historisch of taalkundig landschap. Het zijn : Veurne-Ambacht, de streek van Ieper-Poperinge (die twee samen worden ook benoemd met WV west), Westvlaamse Polders, Westvlaams Houtland (*WV Houtl*), WV zuidoost, vaak met de specifikatie benoorden of bezuiden de Leie, Meetjesland (*Meetjesl*), de streek van Nevele en Deinze, de streek van Oudenaarde en Ronse, Gent noord, Gent zuid, de streek van Zottegem, Waasland (*Waasl*), de streek van Dendermonde, de Denderstreek [zie kaart]. Tenslotte wordt een enge verspreiding ook aangeduid met : omgeving (*omg.*) X (volgt de naam van een referentieplaats).

Streekaanduidingen

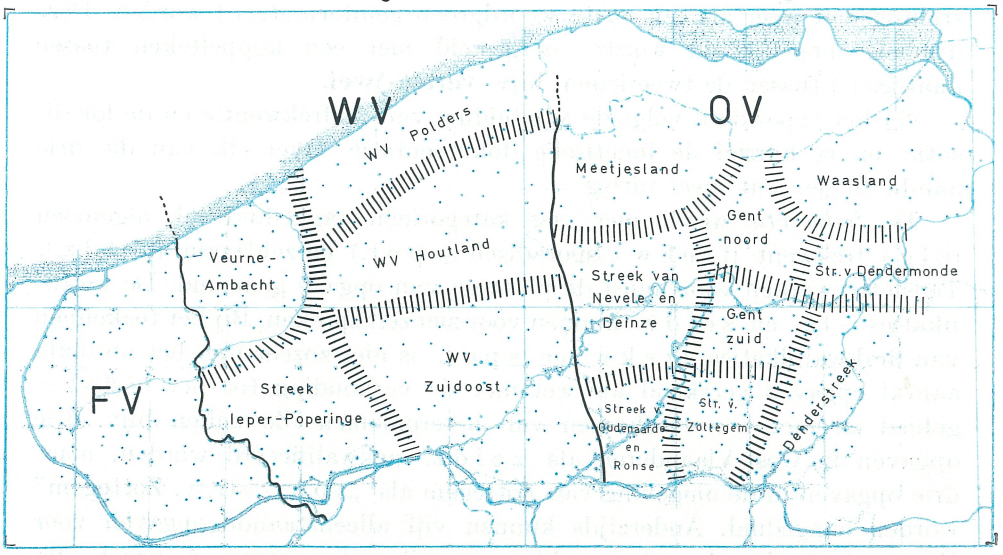

Op de plaatsbepaling volgt in kursief de *fonetische dokumentatie* van de uitspraakvarianten binnen de opgegeven verspreiding. Deze fonetische dokumentatie wordt niet geschreven wanneer het spellingsysteem geen nadere schakering kan geven van de uitspraak van het typewoord dan die volgens de geldende Nederlandse uitspraakregels. Zo wordt bij het typewoord **land** geen fonetische dokumentatie *lant* geschreven omdat die niet meer informatie bevat dan de normale Nederlandse uitspraak van het typewoord. De verschillende realisaties van de *a* in **land**, zoals verschil in toonkleur en lengte en de al of niet aanwezigheid van nasalisatie kan niet worden weergegeven met het gebruikte spellingsysteem. De stemloze uitspraak van de geschreven **d** daarentegen beantwoordt aan een normale Nederlandse realisatieregel. Kent een bepaald typewoord verschillende

uitspraken waarvan één de Nederlandse benadert, dan worden ze alle weergegeven, bijv. **grond :** a l g. WV, OV *groent, gront.* Wanneer de redaktie echter over geen duidelijk interpreteerbaar fonetisch materiaal beschikte, wordt dat vermeld met de aanduiding *zfd* (zonder fonetische dokumentatie). Voor een precieze plaatsbepaling van de uitspraakvarianten wordt de belanghebbende lezer verwezen naar het Wetenschappelijk Apparaat (zie 0.9. blz. 46). Daarnaast kan 0.10. *Het klankpatroon van de Vlaamse dialekten* met de bijgaande kaarten (blz. 48 en vv.) in de meeste gevallen uitsluitsel bieden over de verspreiding van deze of gene uitspraakvariant.

Het materiaal wordt in het lemma op grond van de gelijktijdigheid en de herkomst uit verschillende bronnen in twee blokken aangeboden. Eerst komt het materiaal geput uit eigen onderzoek (WVD-vragenlijsten) en recente enquêtes van het Instituut voor Dialektologie van Amsterdam (D), en uit Gentse en Leuvense verhandelingen. Hier worden die bronnen niet meer nader aangeduid en dat materiaal biedt de grondslag voor de aanduiding van frekwentie en verspreiding. Ook is alleen dat materiaal op kaart gebracht. In het tweede blok (beginnend op een andere regel) volgt het materiaal uit oudere enquêtes (W. ZND, RND), idiotika (DB, DS, J, Loq, LVC, T) en tijdschriften. Alleen het ZND- en RND-materiaal is voor sommige lemma's vrij aanzienlijk. Het ZND-materiaal dateert uit de periode 1922-1953, maar grotendeels van vóór 1940, evenals dat van de RND. Dat materiaal laat toe veranderingen in de frekwentie of de verspreiding in de laatste 50 jaar na te gaan. Daarom is steeds aangegeven of het ZND- of RND-materiaal op dat stuk al of niet van het eigen materiaal afwijkt.

0.8. De kaarten en illustraties

Bij de meeste lemma's wordt een kaart gegeven. De kaarten in het WVD zijn in de eerste plaats opgevat als een hulpmiddel om de informatie over woordgebruik in elk lemma vervat aanschouwelijk en als aanvulling bij de tekst voor te stellen. Ze zijn dus niet op zichzelf als taalkaarten te beschouwen. Tekst en kaart dienen daarom steeds samen geraadpleegd. In de eerste plaats zijn het woordkaarten ; uitspraakverschillen zijn niet opgenomen. Het Wetenschappelijk Apparaat laat de belangstellende toe met het materiaal ook *klankkaarten* te tekenen. Verder wordt niet elk typewoord op kaart gebracht, en anderzijds worden samenstellingen met en afleidingen van één grondwoord, ook wel etymologisch verwante woorden, vaak met één teken op de kaart weergegeven. De keuze van het op kaart gebrachte wordt ten eerste bepaald door het kaartbeeld zelf en de leesbaarheid ervan. Waar er geen gebiedsvorming is die ergens duidelijk in het oog springt, is er geen kaart getekend of is het betreffende woord

niet op kaart gebracht. Wanneer een woord naast vele andere algemeen voorkomt, zou het opnemen ervan de leesbaarheid van de kaart fel hinderen; de tekst geeft hier duidelijker informatie (bijv. het type **goed** of **slecht** in resp. het lemma VRUCHTBAAR en ONVRUCHTBAAR). Unica, waarvan in de tekst de plaatsen van opgave met name genoemd zijn, komen evenmin op de kaart. Wel worden de typewoorden die met de aanduiding s p o r. of z e l d z. gemarkeerd zijn bij voorkeur op de kaart gezet, ook als er geen duidelijke gebiedsvorming is. De kaart is hier immers het middel bij uitstek om met één oogopslag de benaderende plaatsbepaling van de tekst te verduidelijken. De tekens zijn zo gekozen dat ze duidelijk kontrasteren, maar voor etymologisch, morfologisch of semantisch verwante woorden is bij voorkeur ook een verwant teken gekozen. Van sommige lemma's met een rijke woordverscheidenheid is het materiaal over twee of meer kaarten gespreid omdat één kaart door zijn overladenheid aan tekens onduidelijk zou worden. Anderzijds is van twee of meer lemma's met een verwante woordenschat soms slechts één in kaart gebracht, omdat de heteronimiek geografisch weinig afwijkt. Zo is bij KLEIGROND geen kaart gevoegd omdat die voor wat het eerste lid van de samenstelling betreft weinig of niet zou verschillen van de kaart van KLEI.

Bij enkele lemma's is een illustratie gevoegd die de beschrijving van het behandelde begrip aanschouwelijk maakt.

0.9. Het wetenschappelijk apparaat

Naast het eigenlijke woordenboek verschijnt per aflevering een aanvullend *Wetenschappelijk apparaat*, dat het in die aflevering opgenomen materiaal voor wetenschappelijk onderzoek toegankelijker maakt. Daarin zijn opgenomen :

— een verantwoording;
— de WVD-vragenlijsten die aan de betreffende aflevering ten grondslag liggen;
— per lemma de informatie over uitspraak, samen met de opsomming der plaatsen van opgave die in het Woordenboek zijn weggevallen door de benaderende plaatsaanduiding. Dat gebeurt door middel van de nummering van het Systematisch Register van Kloeke-Grootaers-Pée-Meertens;
— in enkele gevallen ook de opgave der plaatsen (codenummers) waarvoor betekenisschakeringen zijn opgegeven;
— een voorlopig alfabetisch register van de typewoorden per aflevering.

Aanvankelijk lag het in de bedoeling van de redaktie om het materiaal helemaal te publiceren met opsomming van alle codenummers bij alle typewoorden en uitspraakvarianten, zoals bijv. in het Woordenboek van de Brabantse Dialekten (WBD). De „onvermijdelijke getallendans binnen de lemmata" [1] leek ons, na de ervaring met het WBD, toch al te hinderlijk en te weinig overzichtelijk. Daarom is besloten tot een voorstelling van het materiaal in het Woordenboek zoals boven is uiteengezet. Om de wetenschappelijke onderzoeker echter nauwkeurig gelokaliseerd, gedateerd en waar mogelijk fonetisch gedokumenteerd materiaal aan te bieden, is een beperkte oplage van deze „appendix" op offset gemaakt. Daarin wordt volledig alle informatie opgenomen die in het Woordenboek zelf door de benaderende lokalisering werd weggelaten. De indeling in paragrafen en de volgorde van de lemma's komen overeen met die van het eigenlijke Woordenboek (naar de blz. waarvan verwezen wordt). Per lemma volgen dan de typewoorden die in de woordenboektekst niet met de naam van een of meer plaatsen zijn genoemd. (De unica worden hier dus niet herhaald). Zo worden bijv. van het lemma ONVRUCHTBARE GROND alleen nog de typewoorden **biesgrond, biezegrond, bosgrond, kouter** en **mergelgrond** herhaald. De woordenboektekst **kouter** : s p o r. OV noord *kaatər, kaetər, kaejtər, kèètər, kóótər, koitər* wordt dan in het Wetenschappelijk apparaat : kouter *kaatər :* I 213, O 60; *kaetər :* I 187, 190, 195; *kaejtər :* I 228; *kèètər :* I 200; *kóótər :* I 178, 258a; *koitər :* I 243.

Met deze bijkomende informatie kan de belangstellende onderzoeker de uitspraakvarianten ook nader lokaliseren. Bovendien is, waar het nuttig en doenbaar leek, in het Wetenschappelijk apparaat soms bijkomende informatie over betekenisverschillen, over frekwentie of veroudering van een woord, en een enkele keer ook een langer excerpt van de kontekst, waarin het opgegeven typewoord voorkwam, geboden.

[1] *Woordenboek van de Brabantse Dialekten. Voorlopige Inleiding*, p. 34.

0.10. HET KLANKPATROON VAN DE VLAAMSE DIALEKTEN

Een inventariserend overzicht

Dr. Johan TAELDEMAN

0. Opzet en metode

Heel veel lemma's en kaarten in dit woordenboek geven niet alleen verschillende woordtypes maar ook een bonte waaier van — soms erg opvallende — uitspraakverschijnselen te zien. Terecht hebben de samenstellers van het WVD ook aan die klankvariatie heel wat aandacht besteed. Niet alleen is het zo dat wie zich voor de Vlaamse woordenschat interesseert, er graag ook de uitspraakschakeringen in hun aard en verspreiding bij neemt. Er is ook een meer teoretische overweging, die wij het best aanbrengen met de gevleugelde woorden van de grote Duitse dialektoloog Adolf BACH : « aus dem geographischen Nebeneinander ein zeitliches Nacheinander". M.a.w. de varianten die wij nu in de ruimte *naast* elkaar zien verschijnen op een woordkaart, moeten in de tijd — historisch dus — heel vaak *na* elkaar gesitueerd worden. Een dergelijke geografische (en historische) gezichtsverruiming laat de woordenschatonderzoeker meestal toe een juist antwoord te geven op de vraag of wij voor een bepaald lemma met één woordtype (+ klankvariatie) ofwel met verschillende woorden te maken hebben. Vaak ook is zo'n fonologische gezichtsverruiming onmisbaar of toch zeker erg nuttig voor wie vragen gaat stellen over de etymologie of herkomst van de opgenomen woorden.

Naast deze teoretische overwegingen voerden de redakteurs van het WVD ook een erg praktische reden aan voor deze fonologische verkenning vooraf. Uit het oogpunt van zuinigheid en overzichtelijkheid is het niet wenselijk dat de *regelmatige* variatietypes op klankgebied telkens weer bij elk lemma volledig uitgerafeld worden. Het leek hun doeltreffender die regelmatige klankwisselingen systematisch samen te brengen en op kaart te tekenen in een inleidend hoofdstuk. Bij de uitwerking had ik echter met twee praktische problemen af te rekenen : (a) Waar haal ik het betrouwbare dokumentatiemateriaal voor dat inleidend overzicht vandaan en (b) hoe moet ik het inventariserend overzicht van de klankverhoudingen in Vlaanderen aanbieden ?

(a) *Het fonologisch dokumentatiemateriaal.*

Voor deze inleidende schets is er in de eerste plaats kritisch gebruik gemaakt van de gegevens uit de *Reeks Nederlandse Dialektatlassen* (R.N.D.).

De systematische leemten in het R.N.D.-materiaal heb ik zoveel mogelijk gevuld met gegevens uit :

— de monografieën en geografische studies over Vlaamse dialekten;
— speciale vragenlijsten die vanaf 1971 door het Seminarie voor Vlaamse Dialektologie aan de R.U.G. onder studenten verspreid zijn;
— de vragenlijsten van het WVD zelf;
— een mondelinge enquête die ik tussen 1969 en 1973 in ongeveer 80 Noordoostvlaamse en Noordwestvlaamse plaatsen ondernomen heb.

(b) *De ordening van het overzicht.*

Ideaal zou zijn dat de regelmatige klankovergangen geordend en aangeboden worden volgens een in de ruimte en de tijd relevant verwijzingssysteem : het Westgermaans of eventueel het Oudvlaams. Dat veronderstelt echter heel wat historische voorkennis bij de gebruiker en dient dan ook in het licht van de allereerste bedoeling met dit woordenboek (nl. maksimale bruikbaarheid ook voor de belangstellende leek) verworpen te worden. Maar dan blijft alleen het Algemeen Nederlands (A.N.) als overkoepelend verwijzingssysteem over. Historisch is dat systeem natuurlijk nauwelijks relevant en op die manier moeten heel wat klankovergangen met een oorzakelijke samenhang uit elkaar gerukt worden. Het grote voordeel echter is dat *iedereen* onmiddellijk en precies weet *waar* hij allerlei gegevens over de geografische spreiding van een bepaalde klankovergang kan vinden. Wie b.v. nadere inlichtingen wil over het klinkerbestand (vokalisme) in *hout*, hoeft nu gewoon maar de paragraaf „Nederlands *ou*" op te zoeken.

Dit in wezen a-historische standpunt heeft ons echter niet belet om via bondige verwijzingen en korte kommentaren toch enigszins tegemoet te komen aan de wensen van hen die zich ook voor het historische hoe en waarom van de klankverhoudingen in Vlaanderen interesseren.

In sommige gevallen bleek het zelfs onmogelijk om de huidige toestand inzichtelijk en systematisch te beschrijven zonder een beknopte historische situering (b.v. in de paragraaf Nederlands *oo* : de zgn. „scherplange" en „zachtlange" *oo*). Voor een systematische struktuurgeschiedenis van de Vlaamse dialekten zij de lezer echter verwezen naar mijn boekje over *De vokaalstruktuur van de „Oostvlaamse" dialekten. Een poging tot historische en geografische situering in het Zuidnederlandse dialektlandschap.* (Amsterdam, Bijdragen en Mededelingen van de Dialectencommissie, LI, 1978).

Doorgaans heb ik het fonetisch spellingssysteem van het WVD gebruikt. Slechts een paar keer is er een beroep gedaan op speciaal fonetisch schrift :

æ = een korte, open voorklinker (vgl. Wvl. *vet*, Engels *bad*).

œ. = een vrij open, lichtjes geronde voorklinker (vgl. Frans *œuvre*, *tracteur*).

œ = idem, maar kort (vgl. Westvlaams *zuster*).

ʔ = stembandploffer (een *k* die als het ware ingeslikt wordt).

— boven een klinker of medeklinker : wijst op rekking.

~ boven een klinker of medeklinker : wijst op nasalering (neusklank).

1. Vokaalverhoudingen in de Vlaamse dialekten

Per paragraaf worden, zoals hierboven aangekondigd, de Vlaamse tegenhangers van de A.N.-vokalen onder de loep genomen. Bij de klinkers of vokalen kan er een onderscheid gemaakt worden tussen overgangen/verschillen qua klankkleur of timbre (zgn. *kwalitatieve*) en overgangen/verschillen qua lengte (zgn. *kwantitatieve*).

Aangezien de meeste kwantitatieve overgangen/verschillen niet typisch zijn voor één enkele klinker, maar bij alle of toch een hele reeks klinkers optreden, brengen wij die „algemene" klinkerveranderingen achteraan in het eerste hoofdstuk samen (zie 1.2.). In het eerste deel (1.1.) komt het overwegend of zelfs louter kwalitatieve aspekt aan bod. Per paragraaf komen in principe drie alinea's voor :

(a) het algemene beeld;

(b) de systematische afwijkingen : d.w.z. de afwijkingen van (a) die een (vrij) wetmatig karakter hebben, zowel ekstern (de geografische verbreiding) als intern (de taalkundige kontekst waarin ze optreden);

(c) de uitzonderingen : de afwijkingen van (a) die een onregelmatig karakter hebben; meestal wordt volstaan met een — beperkte — opsomming, maar waar er in die uitzonderingen nog een zekere lijn te onderkennen valt, wordt die ook bondig geschetst.

1.1. Een kwalitatief overzicht

1.1.1. *De Ndl. korte vokalen* (V̆)

1.1.1.1. *Ndl a* (als in *bak*)

(a) Algemeen beeld :

In bijna heel Vlaanderen beantwoordt aan Ndl. *a* normaal een gelijkaardige vokaal : een open en mediale *a*. Iets meer vooraan (palataler) wordt de *a* uitgesproken in drie gebiedjes : de zuidwestelijke helft van FV, een 15-tal plaatsen in de streek van Oudenaarde-Ronse en ook een paar Wase dorpen op de linker Schelde-oever (Doel en Kallo). Zie kaart 1.

Kaart 1

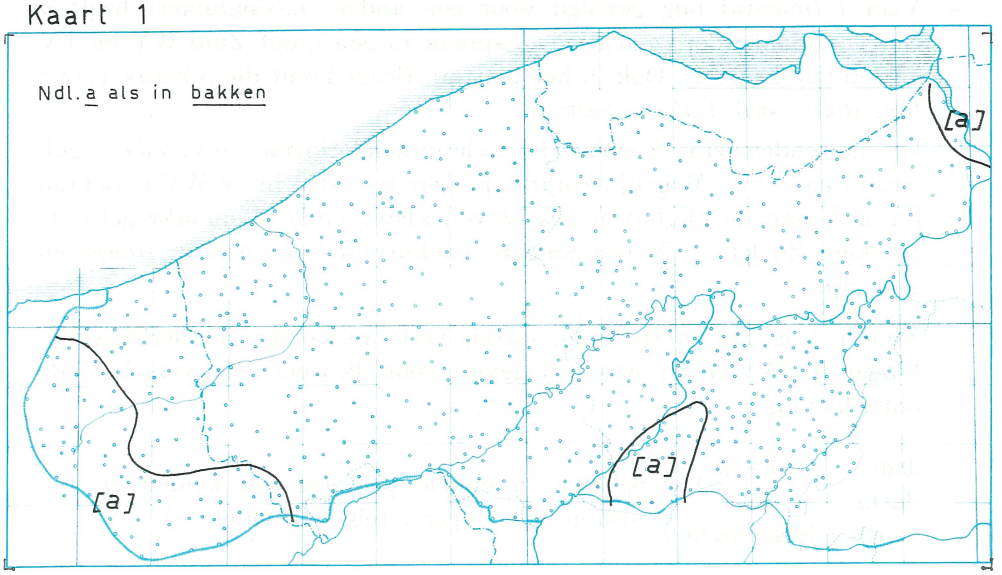

(b) Systematische afwijkingen :

— Vóór een lipmedeklinker (*p*, *b*, *f*, *v*, *m*) wordt *a* meer naar voren uitgesproken (→ **æ**) in een tiental plaatsen ten zuiden van Gent : in Zwijnaarde, Merelbeke, Schelderode, Melsen, Vurste, Bottelare, Zevergem, Eke, Nazareth en De Pinte : b.v. **pæp** = pap, **kæm** = kam.

Kaart 2

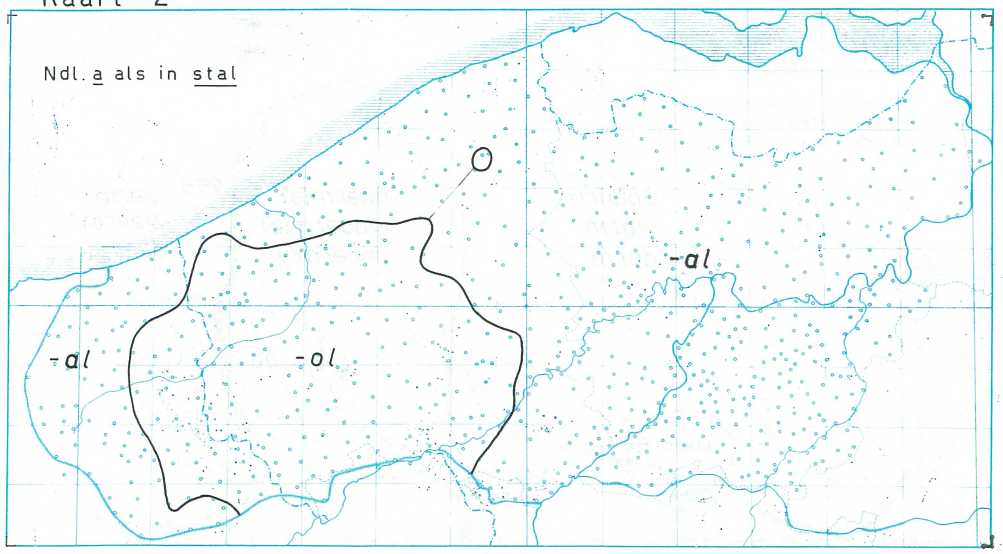

— Vóór *l* (meestal nog gevolgd door een andere medeklinker) heeft *a* een veel donkerder, *o*-achtige uitspraak in een groot Zuid-WV en FV gebied (zie kaart 2). Ook in het plattere Brugs komt die *o*-klank voor : b.v. *stol* = stal, *bolkə* = balk.

Op die tendens zijn er evenwel enkele uitzonderingen : b.v. *halə* = gal, soms *valə* = val. Mogelijk zijn dit jongere woorden in de WV dialekten die zich aan de hierboven beschreven afstervende uitspraakregel onttrekken. Zo kan *valle* een jongere konkurrent voor oorspr. *traapə* en *slag* zijn.

— Vóór *r* + *m* (b.v. *arm*, *darm*, *warm*) vertoont oorspr. *a* allerlei afwijkingen. In WV en FV was er ongeveer voor elk woord een verschillende ontwikkeling :

arm : → *òò(ə)rm*
darm : → *derm*
warm : bleef *warm*

} behalve in enkele plaatsen ten zuiden en ten westen van Ieper : telkens heldere *èè*.

In OV (behalve de buurt van Maldegem) is er geen verschil tussen de woorden onderling, maar wel tussen de diverse streken : *ae* in het Waasland en de Denderstreek, *èè* in de buurt van Wetteren-Zeveneken-Moerbeke, *o(o)* op de rechter Schelde-oever ten zuiden van Gent en *òòə* in het Gentse, het Meetjesland en Zuid-Oost-Vlaanderen ten westen van de Schelde (zie kaart 3).

Kaart 3

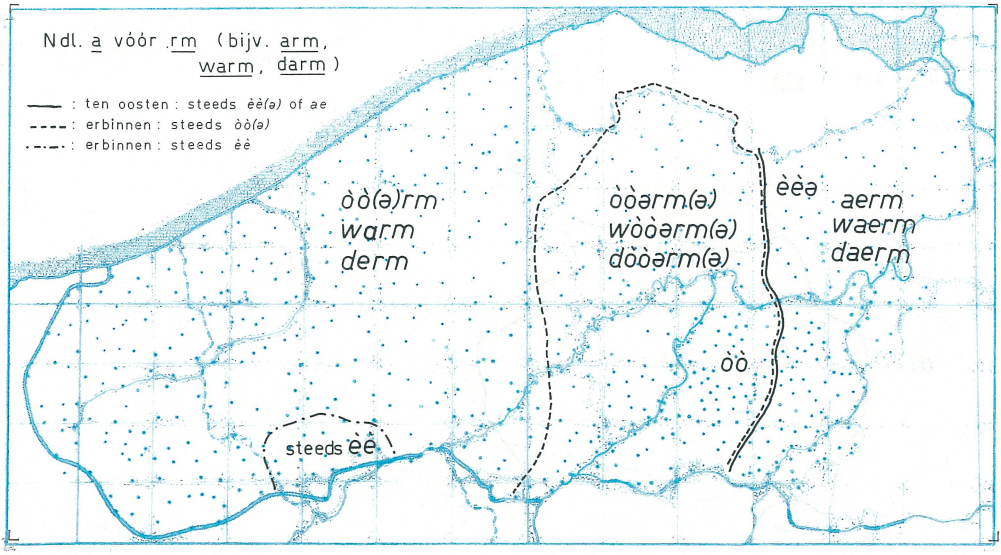

(c) Uitzonderingen :

Veel woorden met Ndl. *a* hebben een onregelmatig uitspraakbeeld in de Vlaamse dialekten : o.a. *af, dak, tak, slak, stap, tam, glas, wassen, gras, kar, zwart, spartelen, karper, tarwe, hart, smart, barst, barsten, zacht, ladder*, enz.

Het heeft weinig zin hier van elk woord een beschrijving en/of kaartbeeld te schetsen. Dergelijke woorden worden fonetisch gedokumenteerd waar ze in het WVD ter sprake komen.

1.1.1.2. *Ndl. e* (als in *bed*)

(a) Algemeen beeld :

In het Waasland en vooral in de Denderstreek beantwoorden aan Ndl. *e* in feite twee korte voorvokalen : een half-open tot vrij gesloten *e* (b.v. *bed, zes, geld*) en een opener æ (b.v. *vlæk, ræxt*). Oorspronkelijk moet er een verdeling volgens de historische herkomst geweest zijn : *e* uit wgm. *ă* met umlaut (**bădi* > *bědə*) en æ uit wgm. *ĕ*, maar thans is het hoofdzakelijk een kwestie van fonetische omgeving geworden : æ vooral vóór de velaire medeklinkers (*k, g, ch*) en *e* elders. De toestand is echter zeer verward en verschilt ongeveer van plaats tot plaats. De *e* is aan de zuidoostrand van OV vrij gesloten (zoals in het grootste deel van Brabant) : b.v. nɪt = *net*, zɪs = *zes*. Verder naar het westen kennen de Vlaamse dialekten maar één *e*-klank, maar hij is over het algemeen nogal wat opener dan in het Ndl. (fonetisch æ). In Zuid-OV — ongeveer in de driehoek Brakel-Oudenaarde-Ronse wordt *e* niet zo open maar wel met een lichte naslag (ongeveer ɛ.ə) uitgesproken.

(b) Systematische afwijkingen :

— Vóór *r* + *p/f/v/k/g/m* (b.v. *scherp, kerk, berg*) ondergaat de klinker nogal wat wijzigingen. In het Waasland (behalve de westrand) en in de Denderstreek is de klinker vrij open en gerekt : b.v. *waerək* = werk. De rest van OV (behalve de Maldegemse uithoek) heeft een geslotener en licht gediftongeerde ɪə-vokaal : b.v. *wiərk*. In WV en FV wordt *e* net zoals in de andere omgevingen uitgesproken : kort maar vrij open : b.v. *wærk* (zie kaart 4).

— Vóór *r* alleen (b.v. *ver, ster*) wordt vooral in de Denderstreek en in mindere mate ook in het Waasland de oorspr. *e* langer en opener uitgesproken : b.v. *vaer* = ver.

— Vóór *l* + medeklinker wordt *e* als een open, mediale *a* uitgesproken in een Zuid-WV gebiedje alsook in het plattere Stadsbrugs : b.v. *malk* = melk, *alpən* = helpen. Zie kaart 5.

Kaart 4

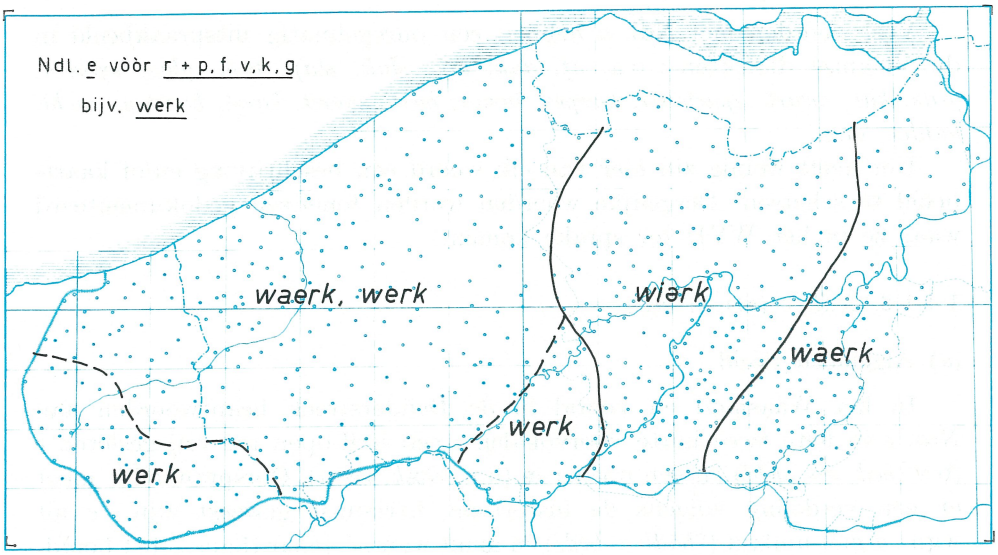

Kaart 5

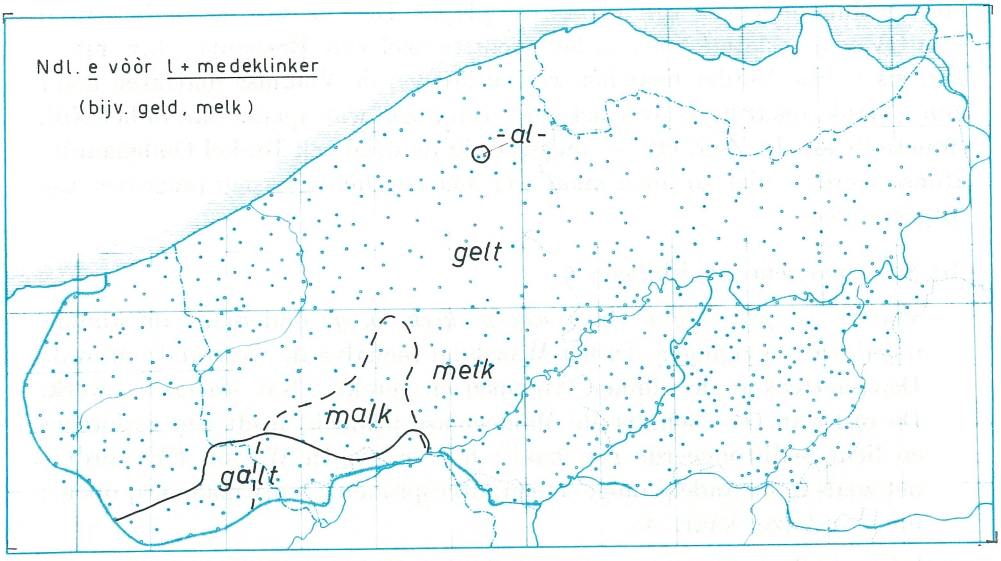

Over de klinkerrekking in deze positie hebben wij het in de paragraaf over kwantitatieve veranderingen (1.2.) en wat er met *l* zelf gebeurt, beschrijven wij in het 2de deel (blz. 103-104).

— In de streek van Kortrijk-Roeselare-Tielt wordt *e* vóór *n* + *s* (b.v. *mensen*, *wensen*) ietwat geslotener uitgesproken : b.v. *mins(k)ən* =

Kaart 6

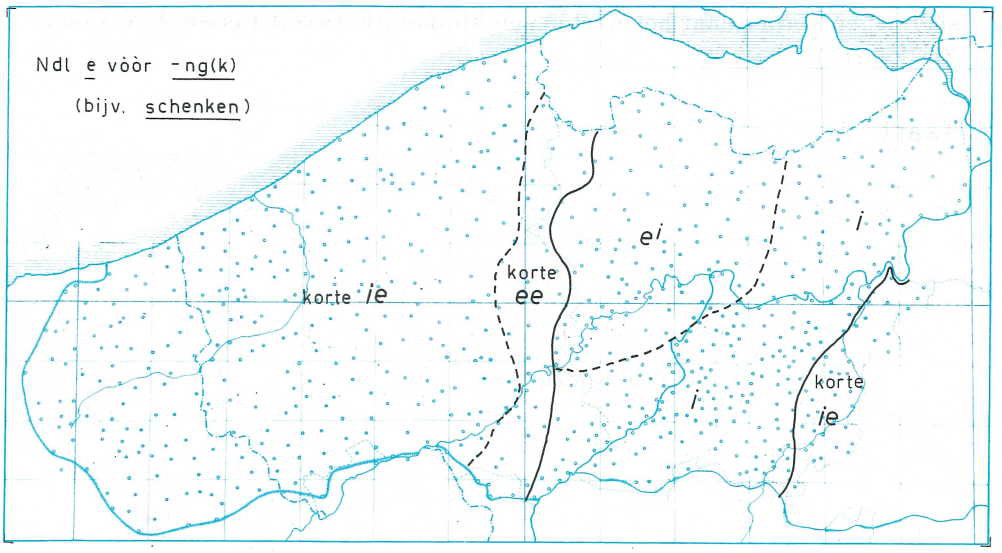

mensen. Ook het Maldegems kent, zelfs in hogere mate, sluiting : b.v. *mee^{n}sən* = mensen.

De mogelijke rekking en nasalering van de klinker in die positie wordt behandeld in (1.2.). De wijzigingen aan *n* vóór *s* worden in het tweede deel behandeld (blz. 58-59).

— Vóór *-ng* of *-nk* (b.v. *brengen*, *schenken*) wordt *e* over het algemeen geslotener uitgesproken : in FV, WV (behalve de zuidoosthoek) en de Denderstreek zelfs ekstreem gesloten *ie*, in het Meetjesland (tot Deinze) een vrij gesloten *ei*-achtige klinker : b.v. *scheinkən* = schenken. Zie kaart 6.

(c) Uitzonderingen :

Een hele reeks woorden met Ndl. *e* vertonen in (sommige) Vlaamse dialekten een uniek klankpatroon : o.a. *zwemmen*, *verf*, *berm*, *zwerm*, *fles*, *gerst*, *kers*, *vers*, *trechter*, *slecht*, *schelp*, *eg*, *ekster*, enz. Men raadplege voor dergelijke woorden de fonetische dokumentatie onder het betreffende lemma.

1.1.1.3. *Ndl. i* (als in *dik*)

(a) Algemeen beeld :

Globaal beschouwd neemt de sluitingsgraad af van oost naar west : in de Denderstreek *ie*, in het Waasland en een vertikale strook ten westen

van het Dendergebied *i*, in ± de westelijke helft van OV een *i* met naslag (ɪə) en verder naar het westen een klinker die zweeft tussen A.N. *i* en *e*. Zie kaart 7.

Kaart 7

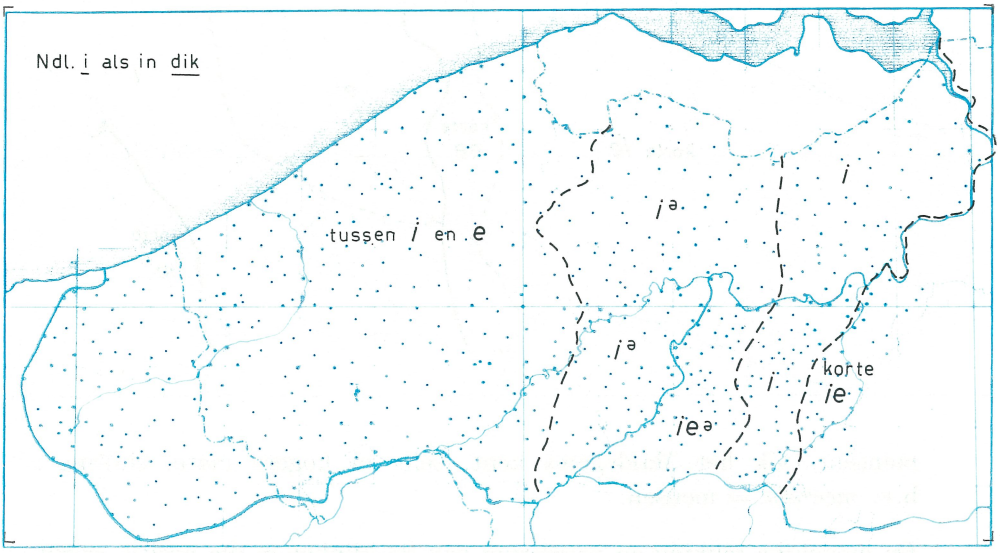

Kaart 8

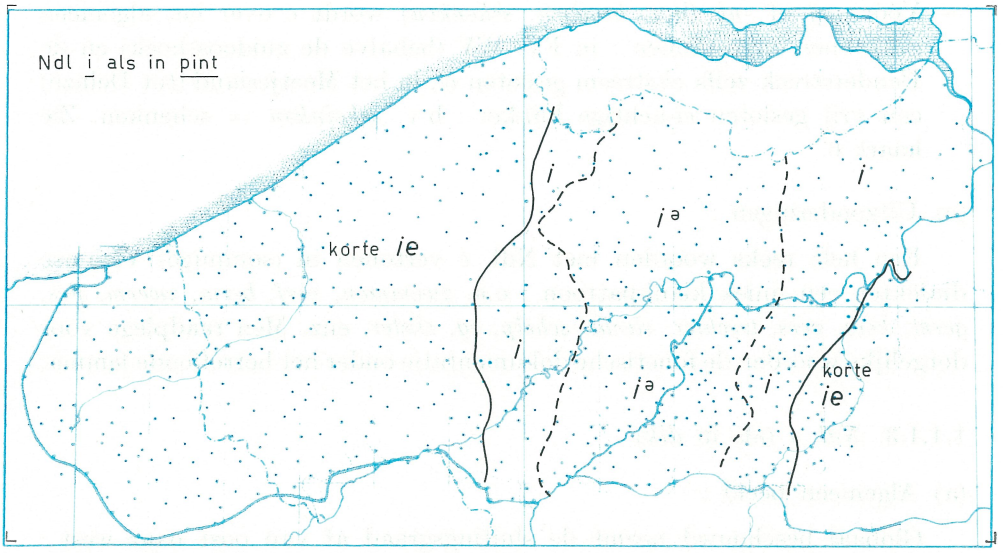

(b) Systematische afwijkingen :

— Vóór *n* + *t/d* wordt *i* meestal gesloten tot *ie* in een groot FV en WV gebied : b.v. *pientə* = pint. Op die tendens zijn er evenwel enkele uitzonderingen : b.v. *mindər*, *tintələn*, *plintə* : alle met opener *i*. Zie kaart 8.

— Vóór *-ng* of *-nk* (b.v. *zingen*, *pink*) verschijnt *i* in het grootste deel van Vlaanderen in een andere vorm : *ie* in FV en WV, *ee* in een smal overgangsgebied aan de provinciegrens en een *ei*-achtige klinker in het Meetjesland en de streek van Deinze. In de rest van OV (behalve de Denderstreek, waar Ndl. *i* altijd *ie* is) verschijnt een „normale" *i*. Zie kaart 9.

— In de paar woorden met Ndl. *i* vóór *b* (*rib*, *kribbe*) is *e* de gewone vokaal in de Vlaamse dialekten.

Kaart 9

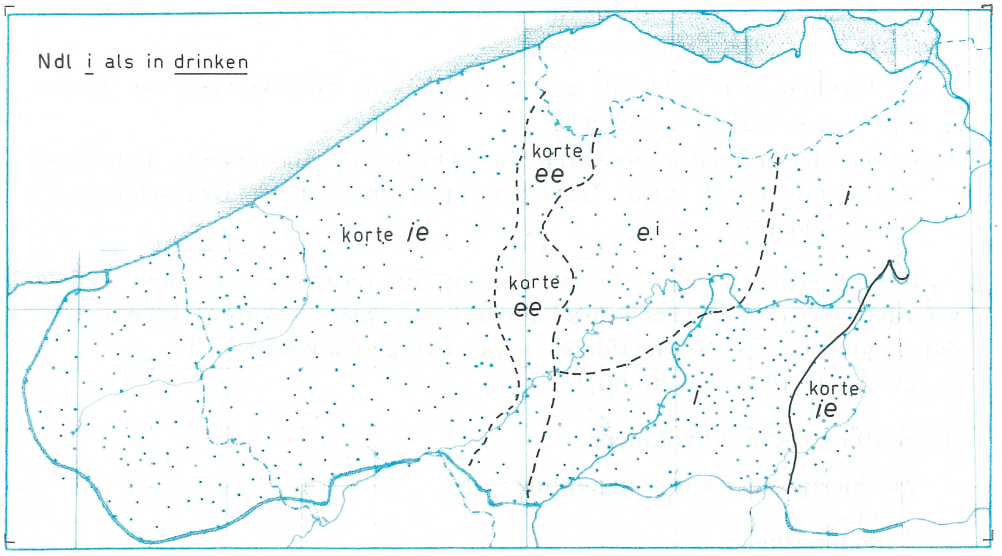

(c) Uitzonderingen :

Een hele reeks woorden met Ndl. *i* vertonen in de Vlaamse dialekten een onregelmatig afwijkend klankbeeld. Er wordt hoofdzakelijk in twee richtingen afgeweken :

— opener *e*-uitspraak in een min of meer groot gebied : o.a. *smid* (cfr. de familienaam De Smet), *pik*, *blik*, *likken*, *strik*, *schilfer*, *zilver*, *griffel*, *distel*, *blind*, *timmeren*, *krimpen* en *rimpel*;

— ronding tot *u* (onder invloed van een voorafgaande of volgende lip-

medeklinker en/of *l*), het vaakst in de dialekten van oostelijk OV : o.a. *wippen*, *lip*, *mispel*, *zilver*, *wilg*, *timmeren*, *krimpen* en *wimpel*. Per woord zijn er echter van streek tot streek verschillen. Te vermelden is ook nog westelijk OV *ee* in *schip*.

1.1.1.4. *Ndl. u* (als in *mus*)

(a) Algemeen beeld :

Net als bij *i* neemt de sluitingsgraad af van oost naar west : korte *uu* in de Denderstreek, „normale" *u* in het Waasland en een vertikale strook ten westen van het Dendergebied, in ± de westelijke helft van OV vaak een *u* met naslag en verder naar het westen een vrij open œ als in *freule*, *œuvre* (maar kort).

In sommige dialekten komt systematische ontronding van deze vokaal voor :

— in Aalst en een 20-tal plaatsen aan de benedenloop van de Dender (→ *ie* : b.v. *een briech* = brug).
— in Tereken (een zuidelijk gelegen wijk van Sint-Niklaas) en Temse (→ *i* : b.v. *zistər* = zuster);
— in de Meetjeslandse dialekten van Oosteeklo, Bassevelde, Lembeke, Knesselare, Ursel, Kleit, Maldegem en Donk (→ *iə* te Knesselare, vrij open *i* elders).

Overal echter is deze ontronding op de terugweg : de lage sociale waardering van het verschijnsel (overal als „plat" ervaren) brengt mee dat er massaal op „beschaafdere" *u* e.d. overgeschakeld wordt.

Zie kaart 10 (volgende blz.).

(b) Systematische afwijkingen :

Zie hierboven i.v.m. ontronding.

(c) Uitzonderingen :

De dialekten van FV en het grootste deel van WV (met uitzondering van het gebied rond Kortrijk en Tielt) kennen ontronding tot vrij open *i* in de woorden *put*, *knuppel*, *kruk*, *rug* en *dun* (resp. *pit*, *knipəl*, *krikə*, *rik* en *dinə*). Deze oude overgang rekent men tot de ingweoonse of kustgermaanse verschijnselen (cfr. Engels *pit*, *thin*, e.d.). Bij *stuk* reikt de ontronding (→ *stik* e.d.) zelfs tot in Klein-Brabant. Alleen de uiterste zuidoosthoek van OV (de buurt van Denderwindeke) zegt *stu(u)k*. Andere uitzonderingen met Ndl. *u* zijn : *dubbel* (soms *dobbel*), *krul* (Waasland en Denderstreek *krol*), *lucht* (Waasland en Denderstreek vaak *locht*), *mug* (Wvla. soms *meezie* e.d.), *rund* (soms *rend*), *rups* (soms ontrond) en *muts* (Denderstreek soms *moesj*).

Kaart 10

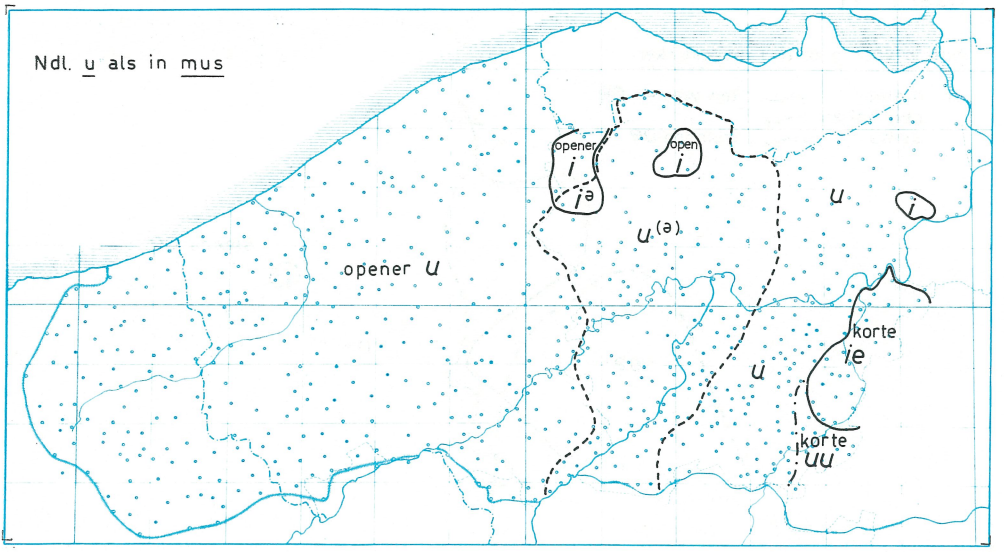

1.1.1.5. *Ndl. o* (als in *kop*)

(a) Algemeen beeld :

Normaal heeft Vlaamse *o* hetzelfde timbre als in het A.N.; alleen wordt ze in ± de westelijke helft van OV + enkele plaatsen van aangrenzend zuidoostelijk WV aanzienlijk meer gesloten en meer achteraan in de mond uitgesproken. Vooral in het noordwestelijke kwart van OV wordt ze bovendien langer, zodat ze dəar (bijna) volledig samenvalt met *oo* (zie in dat verband 1.2.).

(b) Systematische afwijkingen :

— Vóór *n* + *d/t* wordt in FV en WV (behalve de oostrand) elke Ndl. *o* door een *oe*-klank vertegenwoordigd : b.v. *moend* = mond, *koentə* = kont. Een analoge tendens is merkbaar in het Stadsgents. Zie kaart 11.

— Hetzelfde gebeurt met Ndl. *o* vóór *ng/nk* in de FV en WV dialekten, alsook in het Stadsgents : b.v. *joenk* = jong, *toengə* = tong. Zie eveneens kaart 11.

— Ook in woorden met Ndl. *o* vóór *m* + *p* is er een WV gebiedje (grosso modo de driehoek Poperinge-Diksmuide-Kortrijk) met *oe* : *poempə* = pomp, *kloemp* = klomp. Aan de zuidoostrand van OV komt deze overgang (*-omp* → *-oemp*) sporadisch voor (b.v. Dendermonds *kloemp* naast *pomp*). Zie eveneens kaart 11.

Kaart 11

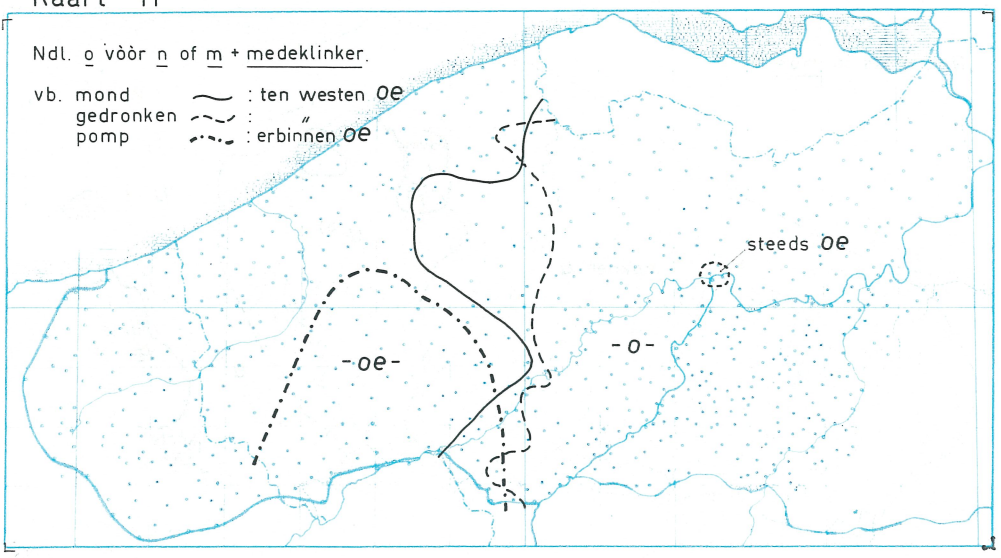

Kaart 12

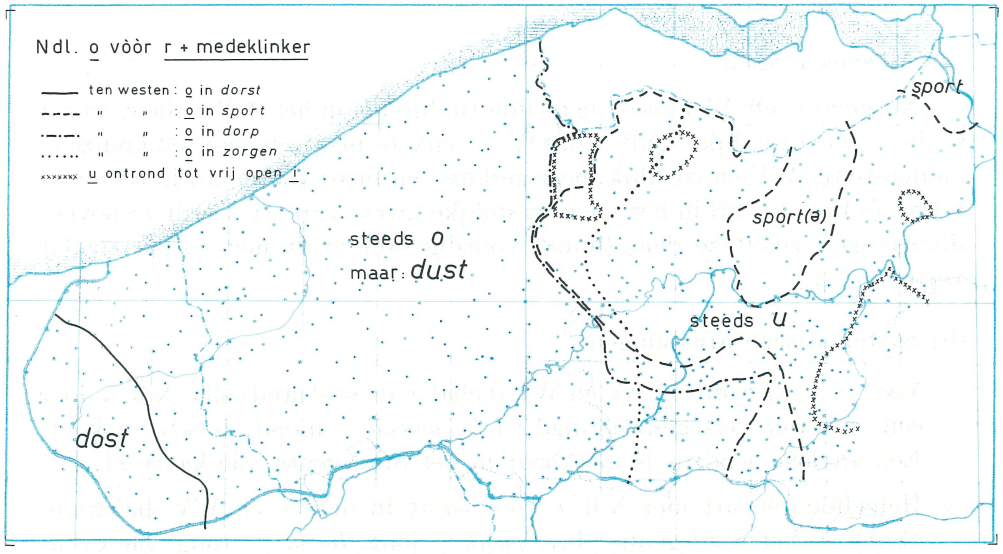

— Afgezien van een paar jongere leenwoorden uit het Frans (b.v. *orde*, *fors*) is Ndl. *o* vóór *r* (+ meestal nog een andere medeklinker) in het Waasland en de Denderstreek systematisch vertegenwoordigd door een vrij open *u* [1] (b.v. *kurt* = kort, *zurgən* = zorgen, *durp* = dorp). Naar-

[1] In het Aalsterse ontrondingsgebied en in Temse evenwel door *e*.

mate we verder naar het westen gaan, neemt het aantal *o*-woorden (vóór *r* + medeklinker) gestaag toe; in WV en FV is het aantal *u*-woorden zelfs heel gering : *du(r)st* (maar *dost* in de westelijke helft van FV), *sturtən* en *bu(r)stəl*. Zie kaart 12 (vorige blz.) voor een overzicht.

— In het Stadsgents beantwoorden aan Ndl. *o* twee verschillende realisaties naar gelang van de omgeving : *oo*-achtig vóór *t, d, s, l, r, n* (b.v. *zoot* = zot, *zoonə* = zon) en *ou*-achtig vóór *p/b/f/k/g/m* (b.v. *koup* = kop, *doum* = dom, *stouk* = stok).

(c) Uitzonderingen :

— Een aantal woorden met Ndl. *o* hebben in (een deel van) Vlaanderen de oorspronkelijke *oe* behouden : o.a. *dof* (heel Vlaanderen), *grof* (WV en FV), *bobbel* (Denderstreek), *slok* (idem), *klok(hen)* (idem + sporadisch in WV), *bok* (Buggenhout en omgeving), *op* (idem) en *pop* (de Denderstreek).

— Een aantal woorden met Ndl. *o* — vaak dezelfde als in de vorige alinea — hebben (overwegend in FV en WV) een geronde voorvokaal *u* (zie 1.1.1.4.) : o.a. *bos* (FV + WV behalve de oostrand), *mossel* (idem), *bobbel* (idem), *pop* (idem + OV behalve de zuidrand, de Denderstreek en het Waasland), *bok* (WV, FV behalve het verre westen en ook de westrand van OV), *rogge* (FV + de noordwestelijke helft van WV), *dol, vol* en *wol* (heel Vlaanderen behalve het Waasland en de Denderstreek), *pols* en *wolf* (*u* afwisselend met *o* in WV en westelijk OV) en *donder, non, ton, zon* (FV en WV behalve de zuidoostelijke rand). Deze ontwikkeling tot een geronde voorvokaal *u* wordt in de historische spraakkunst van het Nederlands en de Nederlandse dialekten doorgaans vermeld als een kustgermaans verschijnsel (vgl. Engels *bubble, buck, pulse*, etc.).

— Een alleenstaand geval is het voorzetsel *op* : naast *up* verschijnt in het noorden en het oosten van WV (+ enkele OV grensplaatsen) de ontronde vorm *ip*. Veurne-Ambacht, de streek van Poperinge en FV hebben evenwel *op*.

— In ± het oostelijke derde van OV heeft *morgen e, èè* of zelfs *ae*-vokalisme.

1.1.2. *De Ndl. lange vokalen* ($\overline{V}$)

1.1.2.1. *Ndl. aa* (als in *laat*)

(a) Algemeen beeld :

Ndl. *aa* is op een erg ingewikkelde manier in de Vlaamse dialekten vertegenwoordigd. Slechts in ca. 1/4 van het gebied beantwoordt aan Ndl. *aa*

normaal niet meer dan één klinker : aan de Beneden-Dender en in het Waasland is dat *òò* (b.v. *bòòs*, *mòòkən* = baas, maken), in de omgeving van Maldegem een *ou*-achtige vokaal zonder naslag. Elders is er een min of meer duidelijke splitsing naar gelang van de omgeving : vóór *t/d/s/z/r/n* heeft de klinker een ander timbre dan vóór *p/b/f/v/k/g/m*. In (de meeste dialekten van) FV is er ruwweg een tegenstelling *òò(ə)* (b.v. *zòòət* = zaad) — *ae* (b.v. *aek* = haak); in ± het westelijke derde van WV is er een oppositie *òò* (b.v. *lòòtə* = laat) — *aa* (b.v. *raapə* = raap); in de rest van WV (behalve de oostelijke rand) is er ten hoogste sprake van een tegenstelling *òòə* (b.v. *lòòətə* = laat) — *òò* (b.v. *òòk* = haak); in het zuiden van OV gaat de uitspraak in de richting van *oo* en zelfs *oe* met de volgende oppositie : *ooə* of *oeə* vóór *t, d,* enz. tegenover *oo* of *oe* vóór *p, k,* enz.; in de rest van OV is er ongeveer een tegenstelling *òòə* (b.v. *dròòət* = draad) — *òò* of *ou* of zelfs (ten N. en ten O. van Gent) œ. (b.v. *ròòpə/roupə/rœ.pə* = raap). Een merkwaardige uitzondering vormt Eeklo, waar drie lichtjes verschillende *òòə*-klanken aan Ndl. *aa* beantwoorden. Zie kaart 13.

Kaart 13

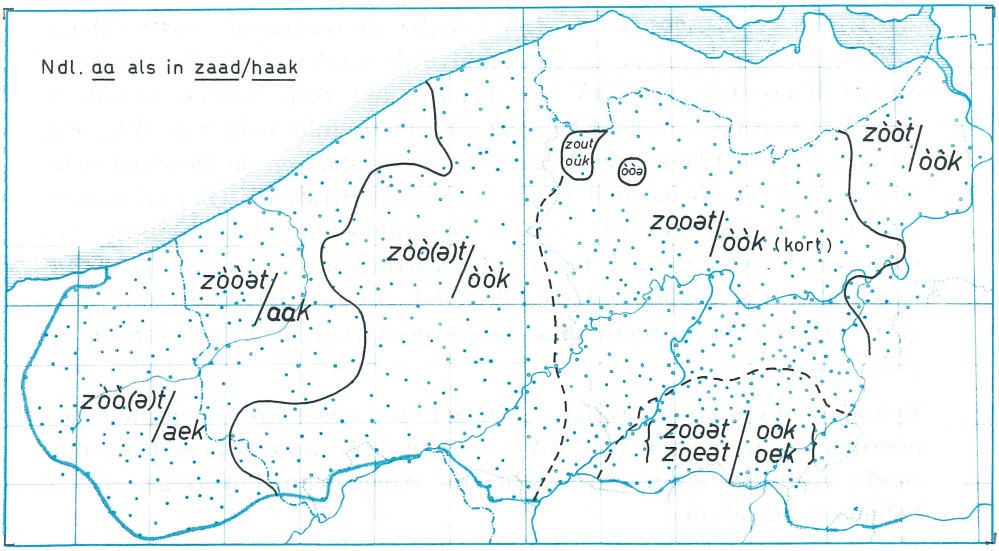

(b) Systematische afwijkingen :

— Vóór *r* + *t/d/s/z/n* is de toestand alweer vrij ingewikkeld omdat de vokaal, die in het Ndl. *aa* is, in feite twee verschillende historische voedingsbodems heeft, die in de Vlaamse dialekten nog mooi te onderscheiden zijn :

(*) Uit oude *e/ee* (o.a. *aarde, haard, paard, waard, kaars, laars, vaars* en

gaarne) ontwikkelde zich in ongeveer heel WV en FV een (vrij) open lange klinker : *ae* in het noorden van FV en in de WV kuststreek (met een zuidelijke uitloper tot Ieper), elders *èè* (maar *èèə* in de buurt van Avelgem). In de OV dialekten daarentegen komt bijna overal een tweeklank voor : meestal *èèə* maar *ieə* in de Vlaamse Ardennen en *jae/jèè* in het oosten van het Waasland (naast *èèə*), een paar plaatsen in de buurt van Buggenhout en in de zuidoostelijke uithoek van de provincie. Alleen aan de benedenloop van de Dender en in de buurt van Maldegem heeft de *èè* geen diftongische naslag. Zie kaart 14.

Kaart 14

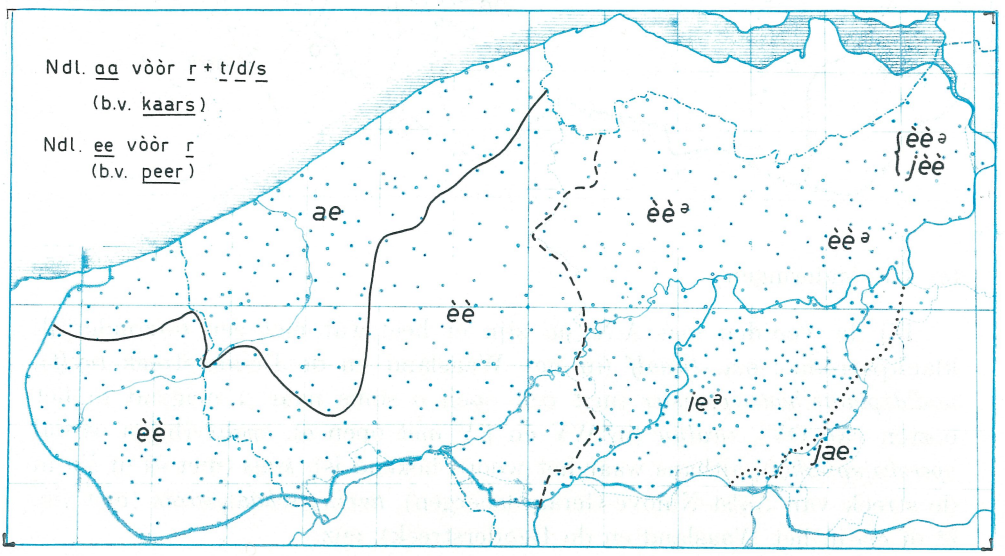

(*) Uit oude *ă* (o.a. *baard*, *vaart*, *kaart* en *garen*) ontwikkelde zich een vokaalbeeld dat wij hierboven al onder (a) geschetst hebben : *òò*, *òòə* of *oeə* (net zoals vóór *t/d/s/z/n* en eind-*r*). De enige afwijkingen zijn (a) het korte *o*-vokalisme in de Zuidoostvlaamse vierhoek Deinze-Kluisbergen-Brakel-Wetteren (b.v. *kortə* = kaart), en (b) open *ae* in het westen van FV (b.v. *baerd* = baart). Zie kaart 15 (volg. blz.).

(*) Het woord *maart* is een speciaal geval : ten oosten van een lijn Stekene-Wetteren-Brakel volgt het de woorden van het type *aarde*, *staart* e.d. en ten westen van die lijn doet het mee met het type *baard/kaart* e.d.

— In het zuiden van het Waasland (tussen Sint-Niklaas en Dendermonde) wordt *òò* systematisch verkort tot een open *o* vóór medeklinker + doffe *ə* + *l* of *r* (o.a. *wotər*, *vodər*, *tofəl*).

Kaart 15

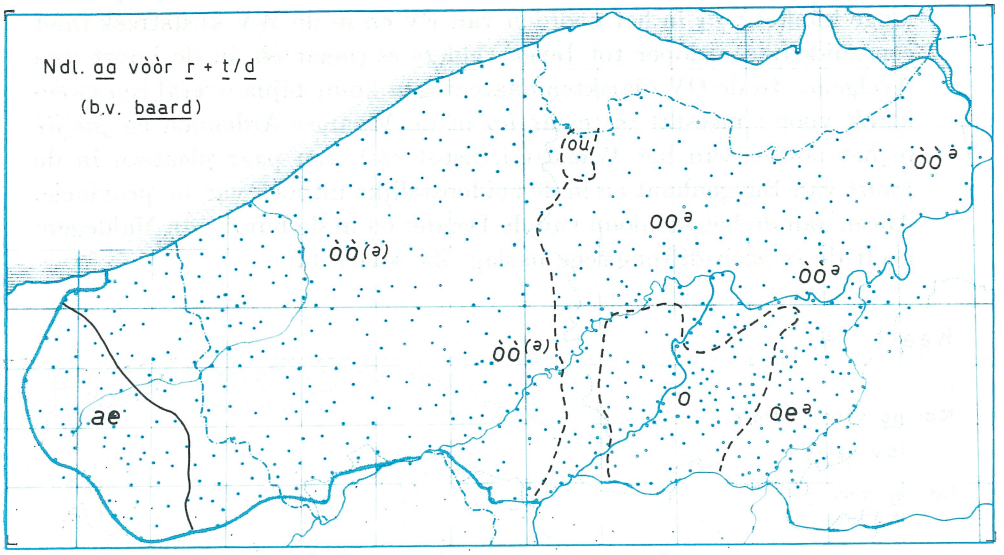

(c) Uitzonderingen :

Bij de woorden met A.N. *aa* zijn er heel wat met een uitzonderlijk klankpatroon : o.a. *twaalf* (in het Waasland en de Denderstreek *twelf*), *naald/plaats/haast/plaaster* (met een open *o* soms naar *u* neigend in het oosten van OV), *zwaluw* (in WV en FV met open *o*), *spaak* (bijna overal *speəkə/spieək(ə)*, althans waar het woord bekend is), *kaas* (met *èè* of *èèə* in de streek van Aalst-Ninove-Geraardsbergen), *haring/schaar/varen* (met *jèè*, *èè* of *èèə* in het Waasland en de Denderstreek), enz.

1.1.2.2. *Ndl. ee* (als in *beek/bleek*)

(a) Algemeen beeld :

Wie nog vertrouwd is met de oude spelling De Vries-Te Winkel (1863-1946), weet dat in het A.N. twee verschillende *ee*'s samengevallen zijn : de „zachtlange" *ee* (uit Westgerm. *ĭ/ĕ*, Middelndl. *ee*) en de „scherplange" *ee* (uit Westgerm. *ai*, Middelndl. *eeə*). Vlamingen ondervonden nauwelijks moeilijkheden met die lastige *ee*-spelling, omdat in hun dialekt de oude, ten gronde liggende klinkers meestal niet samengevallen zijn. Wij behandelen hier achtereenvolgens de „zachtlange" en de „scherplange" *ee*.

(*) „Zachtlange" *ee* (b.v. *meten*, *ezel*, *peper*, *negen*, *scheen*) :
Vrijwel in heel Vlaanderen wordt „zachtlange" *ee* ongeveer zoals in

het A.N. uitgesproken. Alleen in de Gentse agglomeratie[1] en in de streek van Aalst is er, vooral bij „plat" spreken, een duidelijke afwijking in de richting van een opener *èè* of zelfs een tweeklank *ei*.

(*) „Scherplange" *ee* (b.v. *heet*, *mees*, *zeep*, *deeg*, *steen*, *heer*) : Hier kunnen wij twee grote gebieden onderscheiden : WV en FV met *eeə* en OV met *ieə*. De overgang, ter hoogte van de provinciegrens, gebeurt geleidelijk. Er vallen enkele stedelijke eilandjes op waar geen tweeklank wordt uitgesproken : in WV zijn dat Oostende, Nieuwpoort met *èè* (b.v. *zèè* = zee) en Ieper met *ee* (b.v. *zee* = zee), in OV zijn dat de Gentse agglomeratie en Ronse met *ie̅* (b.v. *zie̅pə* = zeep). Zie kaart 16.

Kaart 16

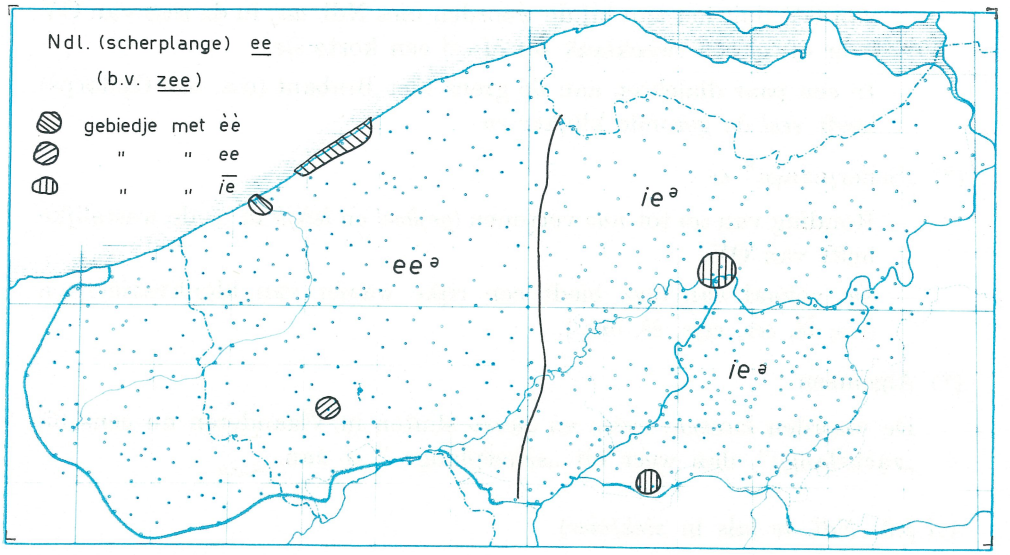

(b) Systematische afwijkingen :

(*) „Zachtlange" *ee* kent vóór *r* (b.v. *beer*, *peer*, *wereld*) een afwijkend uitspraakbeeld : *ae* in de WV kuststreek (met zuidelijke uitsprong tot Ieper) en in het noorden van FV, *èè* in de rest van WV en FV, alsook in het OV Maldegem en aan de Beneden-Dender. Overigens heeft OV meestal een tweeklank : doorgaans *èèə*, maar *ieə* in de Vlaamse Ardennen (naar het noorden toe tot voorbij Zottegem) en *jae/jèè* in het ooste-

[1] Hiertoe rekenen wij Gent zelf en verder Ledeberg, Gentbrugge, Sint-Amandsberg en gedeeltelijk ook Wondelgem en Mariakerke.

lijke Waasland en aan de zuidoostrand van de provincie. Zie eveneens kaart 14.
Ongeveer hetzelfde kaartbeeld vertoont ook *meers*.

(c) Uitzonderingen :

(*) „Zachtlange" *ee* :

— In de dialekten aan de Beneden-Dender worden een 10-tal woorden (zonder systematische samenhang) met een opener *èè*-vokaal uitgesproken : o.a. *leder*, *slepen*, *leven*, *lever*, *regen*, *keel* en *meel*.

— *Vreemd* en *beeld* vertonen in de meeste Vlaamse dialekten verkorting tot *i* of *e* (→ *bilt* en *vrimt/vremt*).

— Erg grillig is het vokalisme van *eend* : in WV en FV en het westen van OV sluit het aan bij de woorden met Ndl. *aa*, in de rest van OV is er ofwel een tweeklank *èèə* ofwel een korte *i/e*.

— In een paar dialekten aan de grens met Brabant (o.a. het Opdorps) heeft *veel* de geronde klinker *eu*.

(*) „Scherplange" *ee* :

— Ronding van *ieə* tot *uuə* vertonen *(ge)heel* en *lelijk* in ± de westelijke helft van OV.

— De vokaal van *twee* biedt een rijke waaier van klankvariëteiten (*ieə*, *ɪ̄e*, *eeə*, *eejə*, *èè*, enz.).

(*) Algemeen :

De woorden *kweken*, *weten* en *zweep* sluiten in Vlaanderen nu eens bij „zachtlange", dan weer bij „scherplange " *ee* aan.

1.1.2.3. *Ndl. ie* (als in *ziek/vier*)

(a) Algemeen beeld :

Aan Ndl. *ie* beantwoordt in de WV en FV dialekten gewoonlijk een tweeklank *ɪ̄eə* (b.v. *zɪ̄eək* = ziek). In OV (en enkele dialekten aan de zuidoostrand van WV) is er altijd een *ie* zonder naslag. Er zijn echter opmerkelijke lengteverschillen te noteren : in de Denderstreek (net als in Brabant) een lange *ɪ̄e*, in het Waasland en een noord-zuid gerichte strook ten westen van de Denderstreek een erg korte *ie* (maar lang vóór *-r*) en elders in OV een halflange (of halfkorte) *ie*. In het Gents en het Ronses wordt de (nogal lange) *ie* bovendien iets opener (naar de *ee* toe) uitgesproken. Zie kaart 17.

(b) Systematische afwijkingen :

Geen (behalve lange *ie* vóór *r* in het OV gebied met normaal erg korte *ie*).

Kaart 17

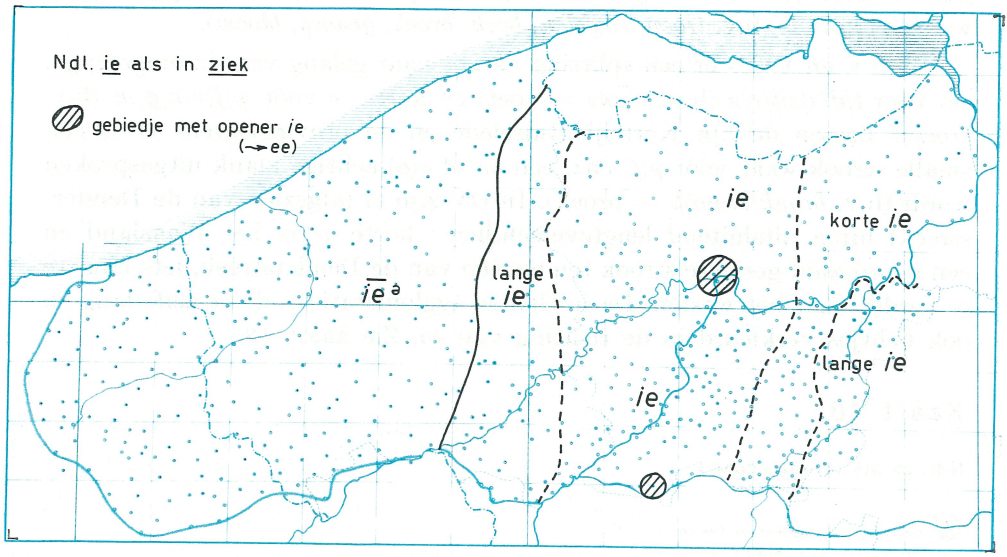

(c) Uitzonderingen :

— In het Waasland (met doorgaans erg korte *ie*) hebben een paar woorden lange *ie* wel eens behouden. Er is echter weinig regelmaat in deze toestand te onderkennen (b.v soms *diep*, soms *dief*, soms *lief*).
— In vele OV dialekten heeft *nieuw* een geronde *uu*.
— Het vokalisme van *drie* sluit in OV aan bij dat van woorden met Ndl. *ij* (b.v. *blij* : zie verder 1.1.3.1.b.).

1.1.2.4. *Ndl. oe* (als in *zoet/boer*)

(a) Algemeen beeld :

De Brabants georiënteerde dialekten van de Denderstreek hebben umlaut [1] van lange vokalen gekend. Bijgevolg moeten er daar 2 reeksen van *oe*-woorden onderscheiden worden : met umlaut : o.a. *zoet*, *moe*, *proeven*, *zoeken*, *vroeg*, *koel*, *broer*, *roeren* en *groen*; zonder umlaut : o.a. *voet*, *bloed*, *roepen*, *broek*, *ploegen*, *stoel*, *vloer*, *schoen*, *noemen*, *hoe* en *hoest*.

De umlaut-woorden hebben in de Denderstreek over het algemeen *uu*-vokalisme, maar *ie* [2] in het Aalsterse ontrondingsgebied (b.v. *gruun/*

[1] Met umlaut bedoelen wij de (al erg oude) overgang van een achterklinker naar een voorklinker (b.v. *oe* → *uu*) onder invloed van een (nu verdwenen) *i* of *j* in de volgende lettergreep (b.v. Westgermaans *sôkjan* → Vlaams *zoekən*, Brabants *zuukə(n)*.

[2] Vooral in het Aalsters krijgt die *ie* echter steeds meer een „ouderwets" of „plat" karakter. Eigenaardig genoeg is de jongere variant vaak niet *uu* maar *oe* zoals in de Vlaamse dialekten en het A.N.

grīen = groen); in de overige woorden verschijnt een *ōe*, die vóór *p/f/v/k/g/m* wel eens kort is (b.v. *troep*, *roefelen*, *boek*, *broek*, *genoeg*, *bloem*).

In WV en FV is er een splitsing van *oe* naar gelang van de omgeving : *ōeə* vóór *t/d/s/z/l/r/n* (b.v. *zōeətə* = zoet) en korte *oe* vóór *p/f/v/k/g/m* (b.v. *broek*). Tussen de lijn Kortrijk-Ruiselede en de provinciegrens is er een smalle strook waar vóór *p/f*, enz. een *ou* of *o(o)*-achtige klank uitgesproken wordt (b.v. *brouk/bro(o)k* = broek). In OV zijn er (afgezien van de Denderstreek) bijna uitsluitend lengteverschillen : korte *oe* in het Waasland en een noord/zuid-gerichte strook ten westen van de Denderstreek, iets langere *oe* verder naar het westen. In de Gentse agglomeratie is de *oe* zelfs lang en ook lichtjes verkleurd in de richting van *oo*. Zie kaart 18.

Kaart 18

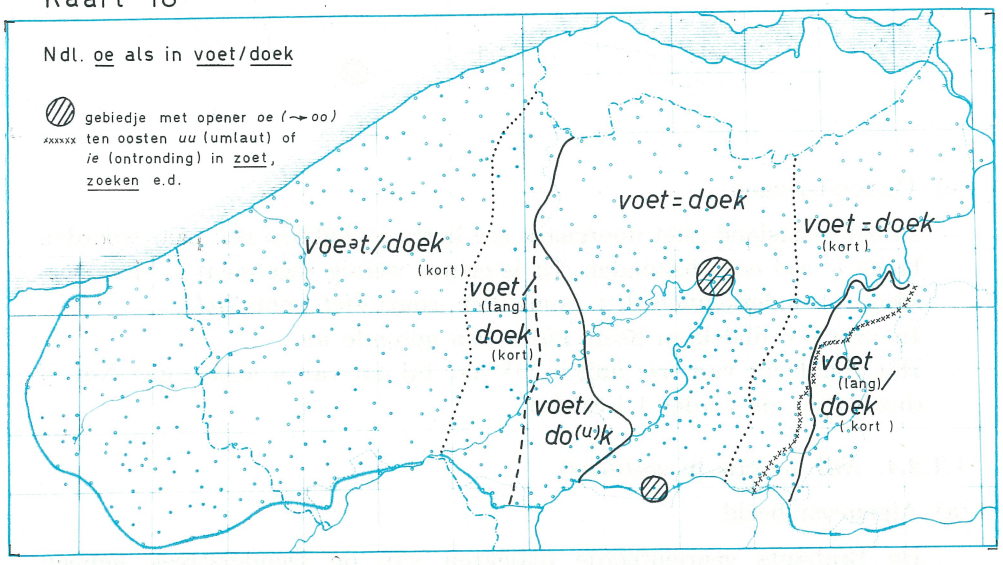

(b) Systematische afwijkingen :

(*) Vóór *j* (die soms uit *d* komt) wordt *oe* in sommige gebieden verkleurd : in het oosten van het Waasland en zuidelijk FV tot korte *uu* (b.v. *gruuj(ə)n* = groeien) en ten zuidoosten van Gent (Melle-Merelbeke) tot *oo* (b.v. *groo(j)n* = groeien).

(*) Vóór een lipmedeklinker (*p*, *f*, *v*, *m*) wordt *oe* in het zuiden van FV tot *uu* : b.v. *ruupən* = roepen, *bluumə* = bloem.

(c) Uitzonderingen :

Er zijn weinig uitzonderingen op de hierboven geschetste toestand.

— In *bloem* komt *oe* slechts in het zuidoosten van OV, het centrale zuiden van WV en het midden van FV voor. Het zuiden van FV heeft korte *uu* en elders is *blom(ə)* de normale uitspraak.
— WV en noordwestelijk OV hebben vaak *eu* in *woens(dag)*; in het Waasland komt meestal *uuə* voor.
— In *stoel* en *groen* hebben de dialekten van oostelijk Waasland meestal een korte *uu*-achtige vokaal.

1.1.2.5. *Ndl. oo* (als in *goot/groot*)

Net als bij *ee* moeten wij hier een onderscheid maken tussen „zachtlange" *oo* (uit Westgerm. *ŏ/ŭ*, Middelndl. *oo*) en „scherplange" *oo* (uit Westgerm. *au*, Middelndl. *ooə* of *oeə*).

1.1.2.5.1. „Zachtlange" *oo* :

Allereerst enkele voorbeelden : *goot, boter, bodem, blozen, open, oven, stoof, koken, boog, vogel, school, boren, zoon, zomer, poort, doorn.*

(a) Algemeen beeld :

In ongeveer heel Vlaanderen is *oo* de gewone uitspraak. Wel zijn er lengteverschillen (vrij kort in westelijk OV, in het Meetjesland zelfs samengevallen met korte *o*) en in Zuid-OV wordt *oo* sterk ontrond. In het dialekt van Aalst en Ninove (+ omgeving) komt sluiting tot *o͞e* voor (b.v. *go͞et* = goot). Zie kaart 19.

Kaart 19

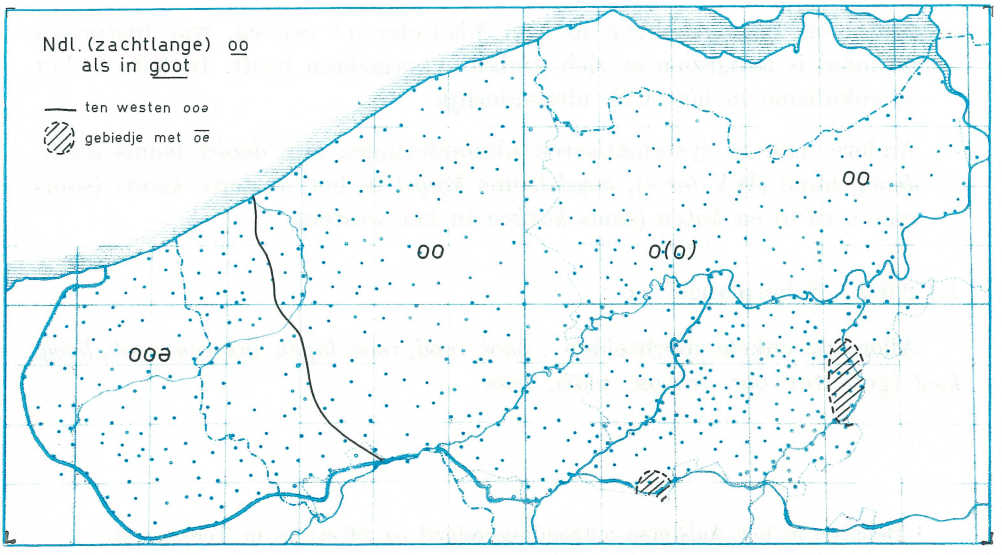

(b) Systematische afwijkingen :

(*) In het westen van WV (Veurne-Ieper) en in FV krijgt de *oo* een naslag (b.v. *gooətə* = goot) vóór *t/d/s/z/r/n*. Zie kaart 19.

(*) Naar gelang van de volgende medeklinker valt „zachtlange" *oo* in de Gentse agglomeratie in twee uitspraaktypes uiteen : *oo* vóór *t/d/s/z/l/r/n* (b.v. *gootə* = goot) en een *ou-achtige* klinker vóór *p/f/v/k/g/m* (b.v. *koukə* = koken).

(*) Vóór *r* (eventueel gevolgd door *t/d/n*) onderging „zachtlange" *oo* meestal dezelfde wijzigingen als „scherplange" *oo* (zie volgende paragraaf) : b.v. *pooərtə*, *poeərt(ə)* en *puu(ə)rt(ə)* = poort.

(c) Uitzonderingen :

— Een aantal woorden met „zachtlange" *oo* hebben (overwegend in FV en WV) een geronde voorvokaal *eu* : o.a. *boter/schotel/noot* (WV en FV + Maldegem en omgeving), *blozen* (WV en FV + de westelijke 2/3 van OV), *zool* (de WV kuststreek), *zoon* (WV en FV + ongeveer de westelijke 2/3 van OV), *vogel* (idem), *door* (heel Vlaanderen) en het voorzetsel *voor* (vooral OV). Van *schotel* en *boter* dient nog vermeld te worden dat in veel dialekten van FV en de WV kuststreek de voorvokaal niet *eu* maar korte *u* is.

Net als bij korte *o* wordt deze ontwikkeling tot een geronde voorvokaal in de historische spraakkunst van het Nederlands en de Nederlandse dialekten een kustgermaans verschijnsel genoemd (vgl. Engels *butter*, *nut*, *blush*, *summer*).

— *Molen* en *koning* hebben in heel Vlaanderen [1] een *eu*, wat historisch normaal is aangezien er zich umlaut voorgedaan heeft. In feite is het *oo*-vokalisme in het A.N. uitzonderlijk.

— Andere, niet te systematiseren uitzonderingen zijn *dooier* (soms *dorre*, *door*), *toren* (WV *torre*), *kogel* (soms *koegel* in het westen), *koorts* (soms met *u* of *o*) en *koken* (soms *kokken* in het westen).

1.1.2.5.2. „Scherplange" *oo* :

Allereerst enkele voorbeelden : *boot*, *rood*, *roos*, *lopen*, *geloven*, *rook*, *hoog*, *kool* (groente), *oor*, *schoon*, *zoom*, *hooi*.

[1] Behalve in het Aalsterse ontrondingsgebied (*ee* of *ei*) en in Temse (*ee*).

(a) Algemeen beeld :

In FV + de kuststreek en het westen van WV is er een splitsing naar gelang van de omgeving : *ooə* vóór *t/d/s/z/r/n* (b.v. *ooərə* = oor) en *oo* vóór de andere medeklinkers (b.v. *oogə* = oog). In ± de oostelijke helft van WV + enkele aangrenzende OV plaatsen komt in alle posities *ooə* of *oeə* voor. In OV zijn er slechts twee gebiedjes met de achtervokaal *oeə* : het oosten van het Waasland en een 25-tal plaatsen die bijna alle op de rechteroever van de Beneden-Dender gelegen zijn (ook Aalst). Elders heeft zich een geronde voorvokaal ontwikkeld : doorgaans *uuə*, maar *uu* in de Gentse agglomeratie + Ronse en *eu* in Ninove en omgeving. Zie kaart 20.

Kaart 20

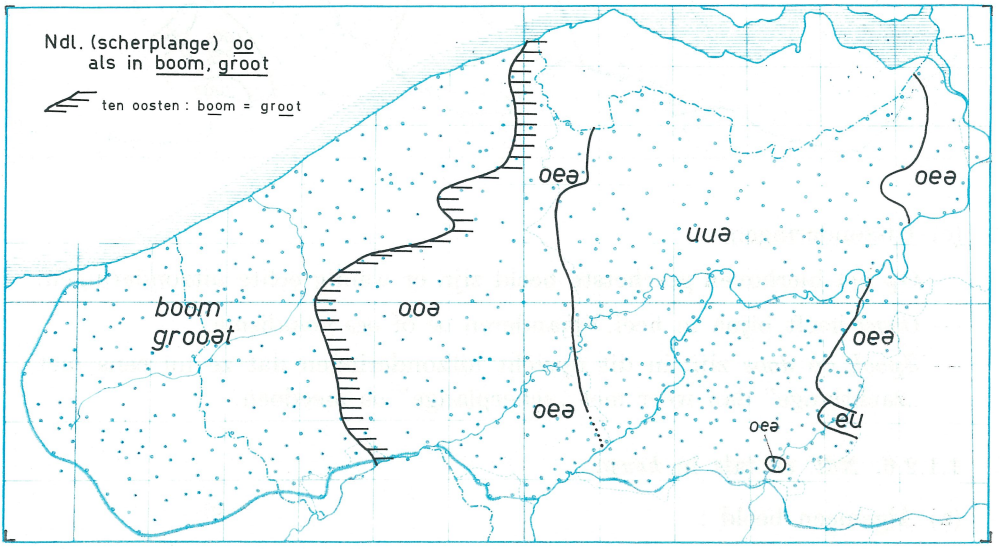

(b) Systematische afwijkingen :

(*) In enkele plaatsen op de Wase Linkeroever (Burcht, Zwijndrecht, Melsele, Beveren en Haasdonk) verschijnt *ieə* vóór een lipmedeklinker (b.v. *lieəpən* = lopen). Vooral jongeren gebruiken echter ook al de „normale" *oeə*.

(*) Vóór *j* (b.v. *hooi*, *strooien*) ziet het kaartbeeld er in OV enigszins anders uit : in ± de westelijke 2/3 + Ninove is de vokaal *eu(i)* (b.v. *eu(i)* = hooi); aan de Beneden-Dender en in het Waasland zegt men doorgaans *o͞eə* (b.v. *stro͞eən* = strooien) en in het uiterste noordoosten en zuidoosten zijn er twee gebiedjes met *uuə* (b.v. *uuə* = hooi). In enkele plaatsen ten westen van Ninove tenslotte zegt men *o(o)j* of *oej*. Zie kaart 21.

Kaart 21

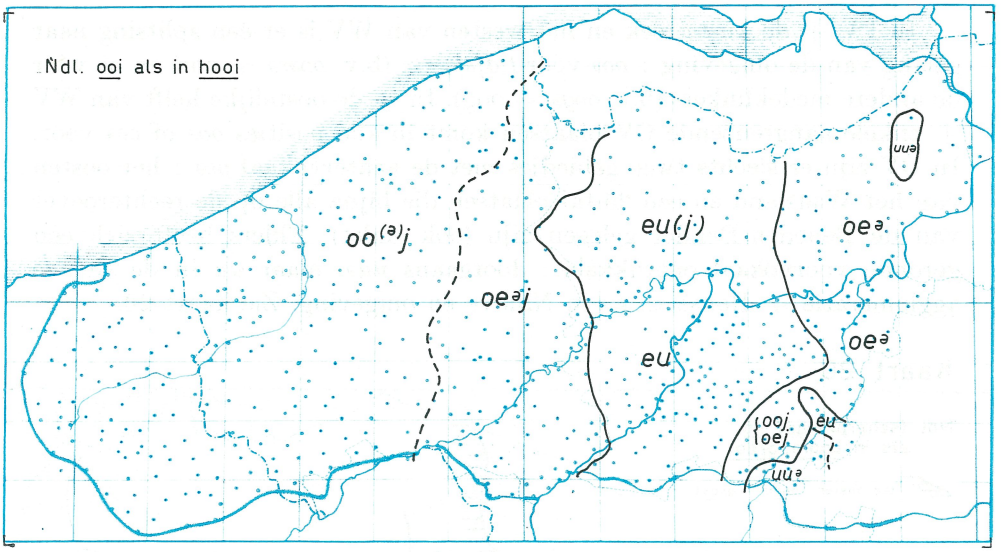

(c) Uitzonderingen :

Op het hierboven geschetste beeld zijn er weinig echte uitzonderingen.

— *Oogst* heeft bijna in heel Vlaanderen *oe* of *oeə*-vokalisme.

— *Spook* en *doos* zijn in dit opzicht uitzonderingen dat ze nu eens met „zachtlange" dan weer met „scherplange" *oo* meedoen.

1.1.2.6. *Ndl. eu* (als in *heup*)

(a) Algemeen beeld :

Aan Ndl. *eu* beantwoordt vrijwel in heel Vlaanderen ongeveer dezelfde vokaal. In de bekende ontrondingsgebieden (d.w.z. Aalst-Ninove en omgeving, Temse en Tereken) wordt *eu* (meestal nog) tot *ee* (in Aalst evenwel tot *èè*) ontrond. In het niet-ontrondende deel van de Denderstreek en vooral de Gentse agglomeratie en Ronse wordt *eu* iets opener (naar œ toe) uitgesproken. Zie kaart 22.

(b) Systematische afwijkingen:

Geen.

(c) Uitzonderingen :

Er zijn nogal wat woorden met Ndl. *eu* die op een onregelmatige wijze van het hierboven geschetste uitspraakbeeld afwijken : o.a. *sleutel* (*oo* of *ooə* in een gedeelte van FV en WV), *kreupel/euvel* (vaak *ee* in de kuststreek),

beuk (*oe* in FV, WV en het zuidwesten van OV, *o* in het noordwesten van OV, *uu* (met ontronding → *ie*) in ± de oostelijke helft van OV), *jeuken* (een wirwar van vormen, in het westen een vrij homogeen gebied met *jukken*), *zeug* (in het zuiden en het oosten van OV *o* of *oe*), *scheur/zeuren* (*ie* in de dialekten van Maldegem en Kleit), enz.

Kaart 22

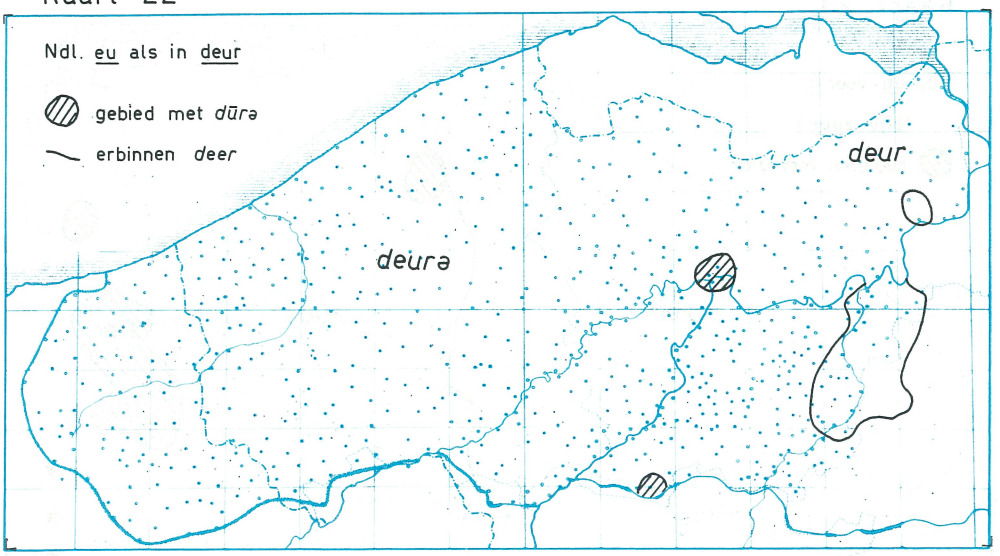

1.1.2.7. *Ndl. uu* (als in *ruw/zuur*)

(a) Algemeen beeld :

Hier moeten we een onderscheid maken naar gelang van de positie waarin *uu* voorkomt : vóór *r* (b.v. *schuur*), vóór *w* (b.v. *duwen*), aan het woordeinde (b.v. *nu*) en de rest (b.v. *ruzie*).

(*) Vóór *-r* : *eu* in FV en WV (behalve de oostrand), in OV en de oostrand van WV doorgaans *uu*, maar *ie* in de ontrondingsgebieden (Aalst-Ninove en omgeving, Temse, Tereken, Maldegem + Kleit). Zie kaart 23.

(*) Vóór *-w* : korte *uu* in FV en WV (behalve de zuidoostrand), *eu* of (meestal) œ aan de zuidoostrand van WV [1], in een 30-tal aangrenzende OV plaatsen, Eeklo en de Gentse agglomeratie (b.v. *scheuw/schuw/schui* = schuw), *ou* of *òò* in de rest van OV, behalve de Denderstreek, die *aa* heeft (b.v. *schaa* = schuw). Zie kaart 24.

[1] In het uiterste zuidoosten van WV en het uiterste zuidwesten van OV evolueerde *-uw* tot iets tussen *-ui* en *-oj*.

(*) Aan het woordeinde : korte *uu* in FV en WV (behalve de zuidoostrand), *ui* of *u* aan de zuidoostrand van WV, in het grootste deel van westelijk OV (maar met ontronding tot *ei* in het Maldegems) en in de Gentse agglomeratie, *ou* of *òò* in de rest van OV, behalve het *aa*-vokalisme in de Denderstreek. Zie ook kaart 24.

Kaart 23

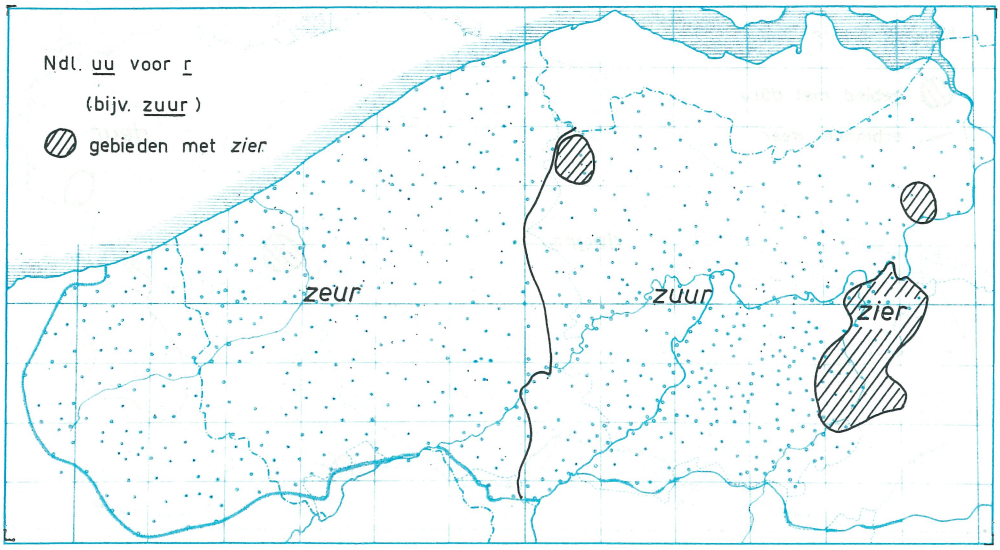

Kaart 24

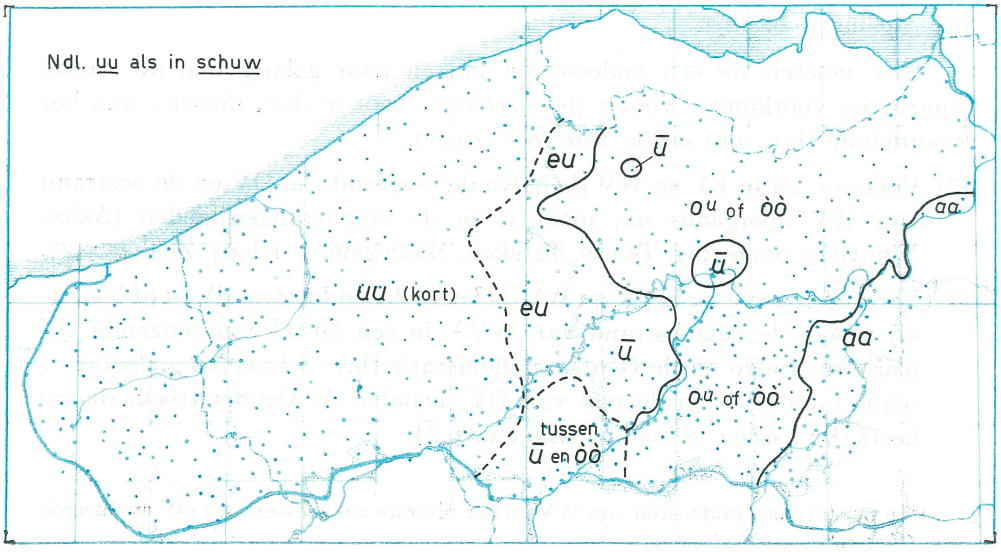

1.1.3. *De Ndl. tweeklanken of diftongen*

1.1.3.1. *Ndl. ij* (als in *rijk*)

(a) Algemeen beeld :

In FV en WV (behalve een zuidoostelijke wig aan de grens met OV) beantwoordt aan Ndl. *ij* doorgaans een korte *ie* (b.v. *riepə* = rijp). In het grensgebied tussen Oost- en Westvlaams hebben enkele (meng)dialekten een vrij korte *ee* of *i* (b.v. *reepə/ripə* = rijp) ; dat is in het noorden het geval te Maldegem, Kleit, Oostveld en Sint-Joris-ten-Distel; in het zuiden zijn ons het Zwevegems, het Bevers en het Wielsbeeks als *ee/i*-dialekten bekend. Aan de zuidoostelijke rand van WV en in OV komt doorgaans een opener vokaal voor : in de WV wig is dat een duidelijke tweeklank *ei*; in de westelijke 2/3 van OV is het diftongisch karakter van de (vrij korte) klinker vaak twijfelachtig (*ei* of *èè* : b.v. *reipə/rèèpə* = rijp); de Gentse agglomeratie heeft een open *ae* (b.v. *raepə* = rijp); in het Waasland en in een noord-zuid gerichte strook ten westen van de Dender verschijnt een lange, niet-gediftongeerde *èè* (b.v. *rèèp* = rijp); helemaal in het (zuid)oosten noteerden wij heel open *ae* (b.v. te Baasrode + Opdorp, te Geraardsbergen), *aaj* (b.v. te Ninove) en zelfs *òòə* (o.a. in Aalst en omgeving). Zie kaart 25.

Kaart 25

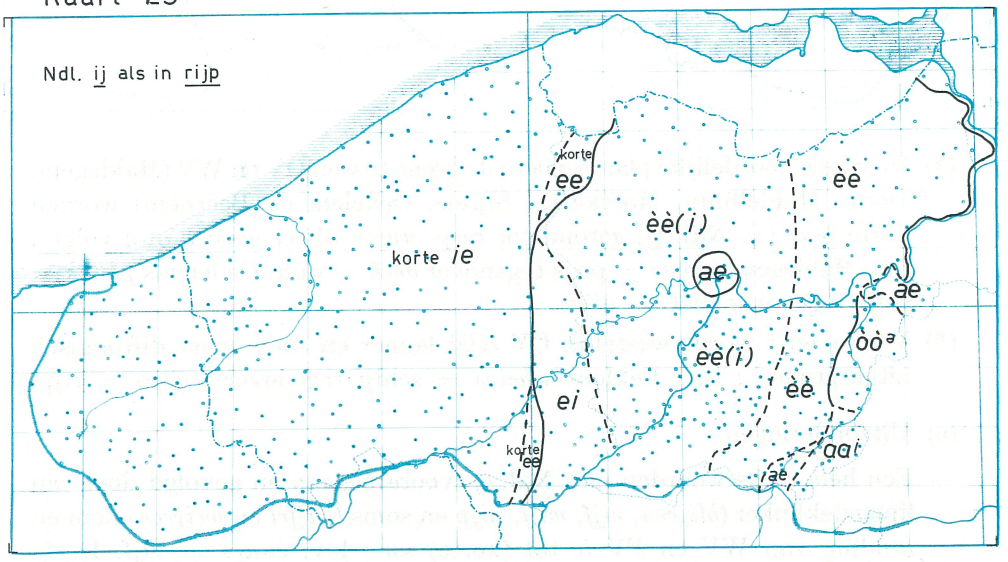

(b) Systematische afwijkingen :

(*) Aan het woordeinde (b.v. *mij*) en vóór *d* (tussen twee vokalen meestal *j* geworden of zelfs volledig weggevallen : b.v. *blijde, snijden*) hebben de

meeste OV dialekten een ander vokalisme dan wat hierboven beschreven werd : op de westelijke Denderoever, in het Waasland, de Gentse kanaalzone, het Meetjesland en de Leiestreek *ae* tegenover normaal *èè/ei* (b.v. *blae* = blij tegenover *rèèp(ə)/reip(ə)* = rijp); in Maldegem en omgeving *ei* tegenover normaal *ee* (b.v. *reijn* = rijden tegenover *reepə* = rijp); in de zuidoosthoek van WV tenslotte *ie* tegenover normaal *ei* (b.v. *snien* = snijden tegenover *reipə* = rijp). Zie kaart 26.

Kaart 26

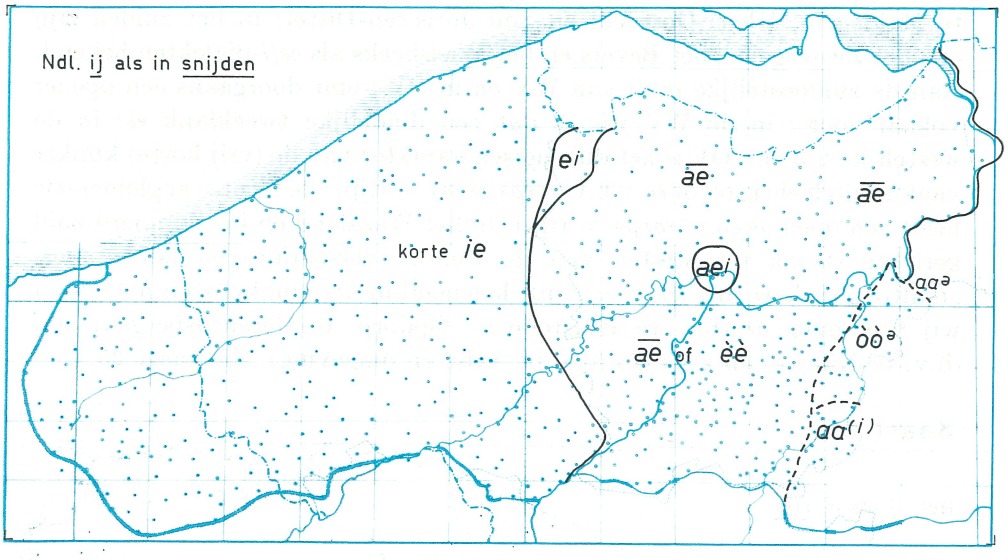

(*) In enkele noordelijke plaatsen aan de grens tussen OV en WV (Maldegem, Donk, Middelburg, Moerkerke, Sijsele, Oedelem en Beernem) worden korte *ie/ee* (= Ndl. *ij*) gerond tot resp. *uu/eu* als er geen *k* of *g* volgt : b.v. Maldegems *preus* = prijs tegenover *deek* = dijk, Oedelems *pruus* = prijs tegenover *diek* = dijk.

(*) Vóór *v* en *z* wordt westelijk OV *ei/èè* langer en soms meer diftongisch uitgesproken : b.v. Eekloos *scheivə* = schijf tegenover *re(i)pə* = rijp.

(c) Uitzonderingen :

— Een hele reeks woorden met Ndl. *ij*, voorafgegaan en gevolgd door een lipmedeklinker (*blijven, vijf, wijf, pijp* en soms *twijfel* en *wrijven*) kennen ronding van WV en FV *ie* tot (korte) *uu* : b.v. *vuuvə* = vijf. In de overgangsdialekten met *ee* is er ronding tot (korte) *eu* (b.v. Maldegems *veuvə* = vijf). Bij *pijp* reikt de ronding zelfs tot een flink eind in het Meetjesland : *pu(i)pə*.

— *Bij* (insekt) heeft zowat overal in Vlaanderen *ie*-vokalisme.

1.1.3.2. *Ndl. ei* (als in *zeis/geit*)

(a) Algemeen beeld :

De vertegenwoordiging van Ndl. *ei* in de Vlaamse dialekten is een erg ingewikkelde zaak, in zoverre zelfs dat er van een algemeen ontwikkelingsbeeld nauwelijks sprake kan zijn. In feite kon oude *ei* in de Vlaamse dialekten op twee manieren evolueren :

		{ West-Vl. / Frans-Vl.		Meetjesland		Z.O. van Oost-Vl.		
(a) (b.v. *kei*) →	*ei* / *èè*	→	*aej* / *ae*	→	*aaj* / *aa(ə)*	→	— / *òòə*	
	{ Z.W. van / Oost-Vl.		{ Gentse / Waasland / West. Dender		Z.O. van Oost-Vl.		Omgeving Aalst	
(b) (b.v. *eik*) →	*èè*	→	*eeə*	→	*ieə*	(→ *īe*)		
	{ Oostende / Ieper		{ West-Vl. / Frans-Vl.		Oost-Vl.		{ Gentse / Ronse	

Bijna hopeloos gekompliceerd wordt de toestand vooral door de onvoorspelbaarheid (b.v. vanuit de omgevende medeklinkers) of oude *ei* in een bepaald woord nu ontwikkeling (a) of (b) gekend heeft. In het algemeen kunnen we konstateren dat het aantal (a)-ontwikkelingen van oost naar west afneemt. (Met de (b)-ontwikkelingen is het uiteraard omgekeerd). Globaal kunnen er 3 klassen van Ndl. *ei*-woorden onderscheiden worden :

(1) altijd (a) : *keizer, reis, pei(n)zen, breien, ei, mei, kei*

(2) nooit (a) : *scheiden, dreigen, leiden, beitel, eik*

(3) een gemengde ontwikkeling, van oost naar west steeds vaker (b) :

{ *geit*
sprei, weide (zie kaart 27)
klein

De woorden *eigen* en *reiger* hebben bijna overal ontwikkeling (a) gekend. Alleen in de Westhoek en FV hoort men (archaïsch) nog wel eens *eeəgən* = eigen, *eeəgər* = reiger.

N.B. Aan de WV zuidoostrand, in de streek van Oudenaarde-Ronse en in de Denderstreek zijn *ei* (via ontw. a) en *ij* samengevallen.

Kaart 27

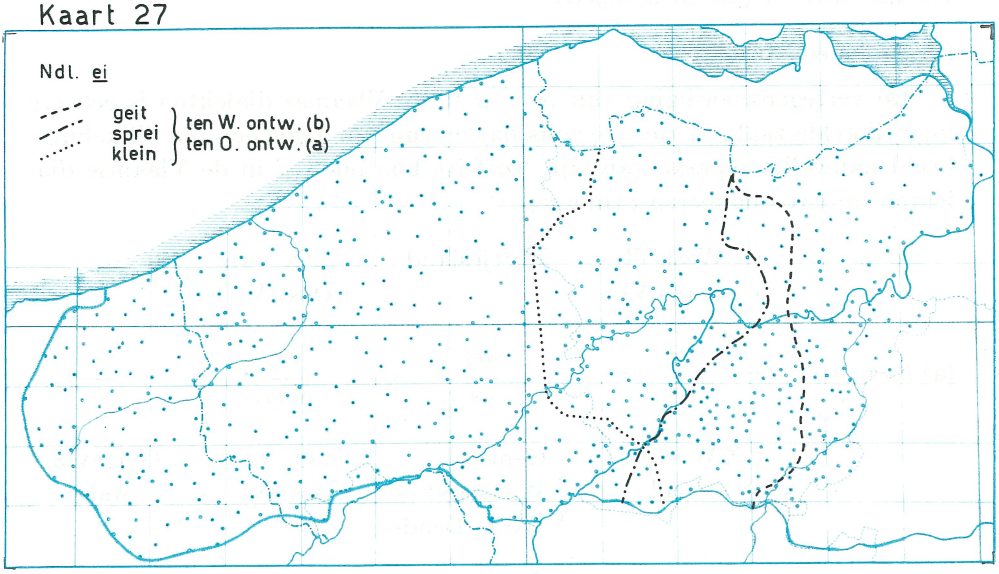

1.1.3.3. *Ndl. ui* (als in *kuip*)

(a) Algemeen beeld :

Een eerste groot gebied vormen WV (behalve de zuidoostrand) en FV met een korte *uu* (b.v. *uut* = uit), die in FV wel eens wat opener (→ *eu*) uitgesproken wordt. Enkele mengdialekten aan de Oost-/Westvlaamse provinciegrens (Maldegem, Kleit, Sint-Joris en Zwevegem) hebben eveneens die opener *eu* (b.v. *eut* = uit). Het tweede gebied strekt zich uit over zuidoostelijk WV en OV (behalve de Gentse agglomeratie, Ronse en de Denderstreek in het zuidoosten) : daar komt een *u(i)*-achtige vokaal voor. In de WV zuidoosthoek is dat duidelijk een tweeklank *ui*; in het Waasland en het gebied ten westen van de Dender is de vokaal nooit gediftongeerd (dus œː) ; in ± de westelijke 2/3 van OV is er soms een vaag tweede element na de *u* hoorbaar : b.v. *u(i)t* = uit.

In de Denderstreek (behalve Geraardsbergen met een opvallende *aa*), de Gentse agglomeratie en Ronse komt een achterklinker met naslag voor : b.v. *òòət* = uit.

In de Wase dialekten van Temse en Tereken wordt, bij „plat" spreken, œː nog ontrond tot *èè* : b.v. *èèt* = uit.
Zie kaart 28.

(b) Systematische afwijkingen :

(*) Vóór *v/z* wordt *u(i)* in ± de westelijke helft van OV langer en vaak duidelijker als tweeklank uitgesproken : b.v. *būzə/buizə* = buis.

(*) Te Kleit is Ndl. *ui* aan het woordeinde en vóór *j* (uit *d*) geëvolueerd tot een ongeronde tweeklank *ei* : b.v. *beij* = bui, *leijən* = luiden.

(c) Uitzonderingen :

Verscheidene woorden met A.N. *ui* hebben in de Vlaamse dialekten een klankbeeld dat op een heel aparte wijze van (a)-(b) afwijkt : o.a. *duivel/duizend* (behoud van de oude *uu*, die in de ontrondingsgebieden van Aalst + omgeving, Temse + Tereken en Maldegem + Kleit soms ontrond wordt tot *ie*), *kuiken/ruiken* (overal met *ie*-vokalisme), *lui* (in WV soms met diftong *ui*, afwisselend met het woord *leeg*), *bui* (idem, afwisselend met het woord *bieze*), *spuiten* (rweeklank *ui* of *ei* in het westen, in OV meestal *ieə*), *fornuis* (in het westen meestal *ooəj*, minder vaak *ei* en in OV *ae(j)* of *u(i)*) en *buigen* (aan de zuidoostrand van OV soms *boeəgən*, *buuəgən* en (met ontronding) *bieəgən*.

Kaart 28

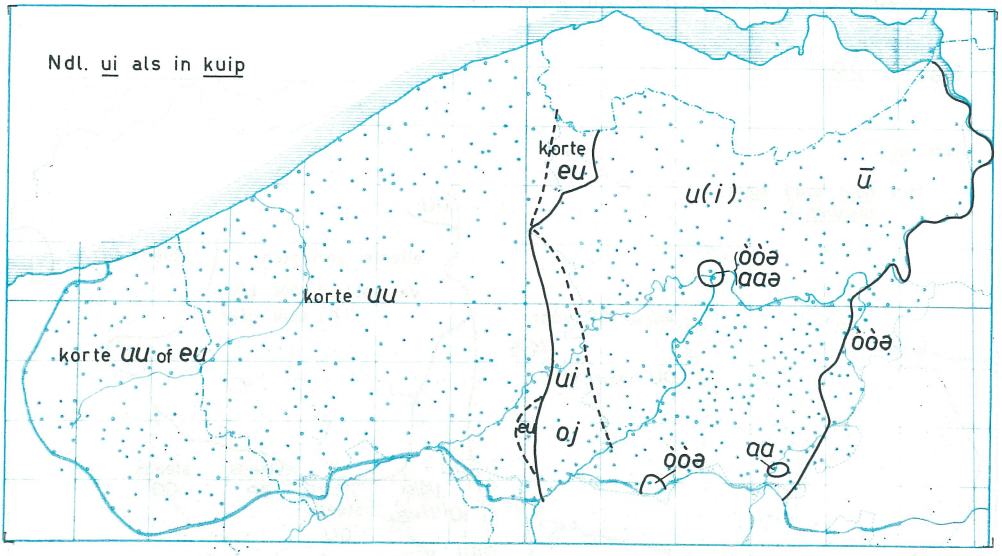

1.1.3.4. *Ndl. ou* (als in *hout*)

(a) Algemeen beeld :

Globaal kunnen er drie gebieden onderscheiden worden :

— In een eerste gebied heeft Ndl. *ou* in alle posities (vóór *t,d,s* en *w*) dezelfde uitspraak. Daartoe behoren het Waasland (steeds *aa*), de Denderstreek (idem), de buurt van Zottegem (steeds *ae*) en de Vlaamse Ardennen (steeds *ou*).

— In een tweede gebied, dat FV en WV bestrijkt, moeten we een onderscheid maken tussen *ou* vóór *t/d/s* (b.v. *zout, koud, kous*) en *ou* vóór *w* (b.v. *vrouw*). In de zuidoosthoek van WV is er soms een oppositie korte *oo* (b.v. *koosə* = kous) ↔ *ou/au* (b.v. trouw). Elders in WV en in FV verschijnt vóór *t/d/s* een ietwat geopende *oe* (b.v. *koesə* = kous, *zoet* = zout), vóór *w* een tamelijk gesloten *ou* of *ow* (b.v. *brouwər/browər*).

— Het derde gebied bestrijkt het nog niet vermelde deel van OV + enkele aangrenzende WV plaatsen. Hier dient er een onderscheid te worden gemaakt tussen *ou* vóór *t/s* en *ou* vóór *d/w*. Vóór *t/s* verschijnt er een brede waaier van klankvarianten : b.v. kous = *kajsə* te Maldegem, *kè(i)sə* te Eeklo, *keisə* te Sint-Joris, *ka(u)sə* te Nevele, *kaesə* te Gent, *ku(i)sə* te Ertvelde, *kòò(u)sə* te Wetteren, enz. Vóór *d/w* is de variatie nauwelijks minder groot : b.v. koud = *kawt* te Maldegem, *kaewt* te Eeklo, *kout* te Sint-Joris, *kèèwt* te Gent, *kajt* te Ertvelde, *kaat* te Wetteren, enz. Een geïsoleerd gebiedje vormen Burcht en Kruibeke : œ: vóór *t/s* en *aa* vóór *d/w*. Zie kaart 29.

Kaart 29

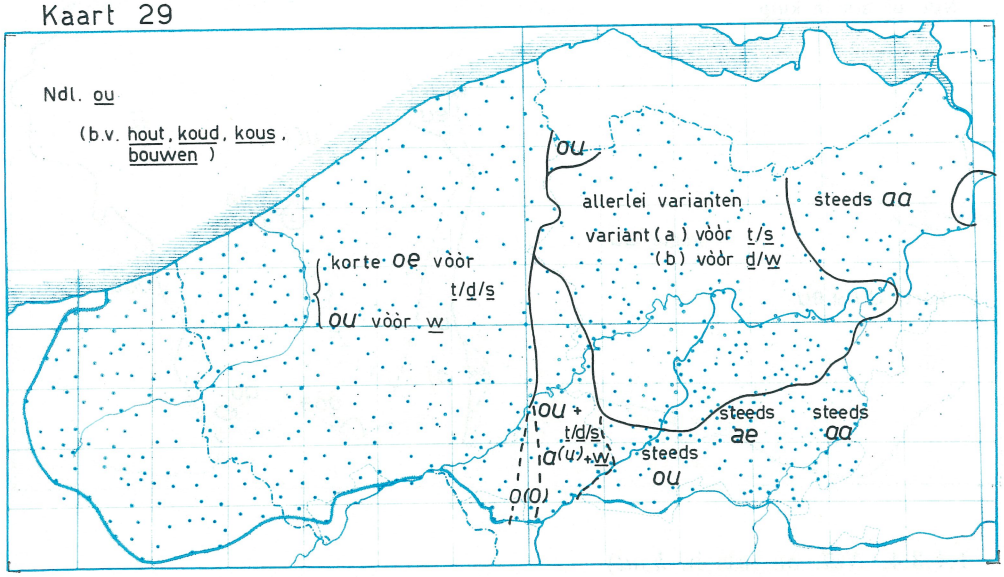

(b) Systematische afwijkingen :

Geen.

(c) Uitzonderingen :

Jongere woorden als *fout* en (soms ook) *kabouter* hebben in het westen *ou* in plaats van „normale" *oe*.

1.1.3.5. *Ndl. au* (als in *saus/blauw*)

De woorden met Ndl. *au* zijn niet zeer talrijk en vertonen weinig afwisseling in de medeklinkeromgeving : een zevental met *au* vóór *w* (*blauw*, *flauw*, enz.) en *saus*. In het OV gebied waar alle woorden met Ndl. *ou* dezelfde vokaal hebben (zie kaart 29), is er evenmin positioneel verschil tussen *saus* en *blauw/flauw* e.d. Alle woorden met Ndl. *ou* én *au* hebben daar één en dezelfde vokaalkleur : *aa* in het Waasland en de Denderstreek, *ae* in de buurt van Zottegem, *ou* in de Vlaamse Ardennen. In de rest van OV is er positioneel verschil : *saus* heeft zich aangesloten bij *hout*, *kous*, e.d. en *blauw/flauw*, enz. hebben hetzelfde vokalisme als *mouw*, *brouwen*, e.d. (zie hierboven 1.1.3.4. en kaart 32). Positioneel verschil is er eveneens in FV en in Veurne-Ambacht : *saus* heeft *ou* (net als in *fout*, *mouw*, *trouwen*) en *blauw/grauw/lauw* e.d. hebben een open *aaw*. In de rest van WV worden alle woorden met Ndl. *au* op dezelfde manier uitgesproken : een tamelijk gesloten *ou* of *ow*, die daar aansluit bij Ndl. *ou* vóór *w* (b.v. *sousə* = *blo(u)w* = *mo(u)wə*). Zie kaart 30.

Kaart 30

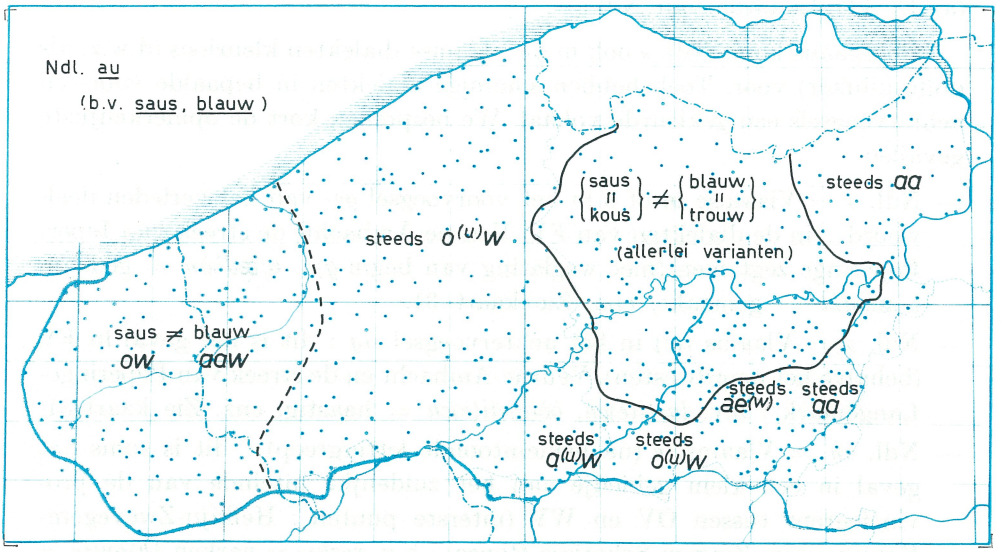

1.1.4. *Ndl. doffe e* (voortaan *ə*)

In dit hoofdstukje komen twee punten ter sprake :

(a) de klankwaarde van Ndl. *ə* en (b) Vlaamse *ə* waar het Ndl. die niet heeft.

Kaart 31

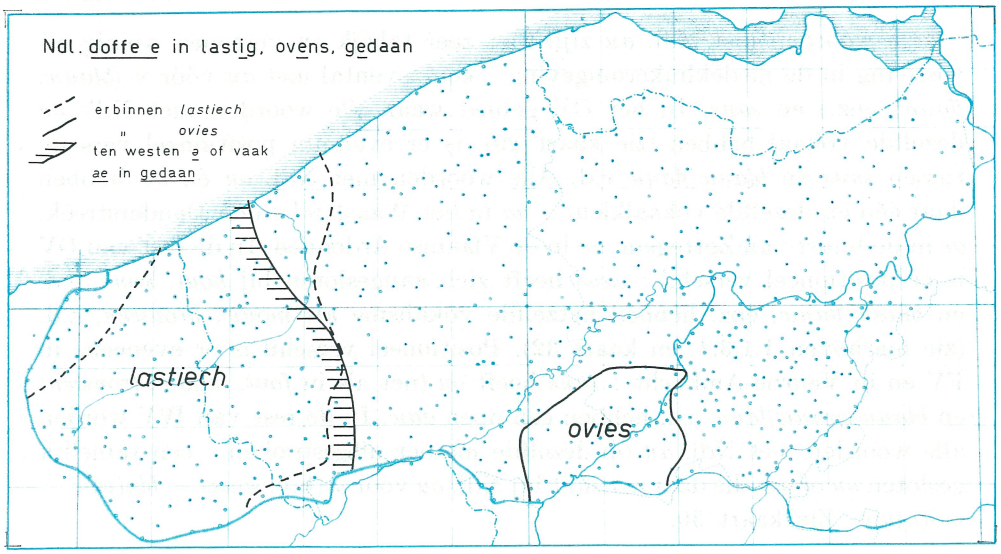

(a) De klankwaarde van Ndl. *ə* :

Doorgaans komt Ndl. *ə* ook in de Vlaamse dialekten kleurloos (d.w.z. als doffe klinker) voor. Toch hebben sommige dialekten in bepaalde voor- en achtervoegsels een gekleurde vokaal. We bespreken kort de opmerkelijkste gevallen :

— Ndl. *ə* = Vlaamse æ of ə in het voorvoegsel *ge-* van het verleden deelwoord : in de dialekten van FV, Veurne-Ambacht, de streek van Ieper-Poperinge zegt men (met weglating van begin-*g*) : ə/æ*dòòn* = gedaan, ə/æ*makt* = gemaakt, enz. Zie kaart 31.

— Ndl. *ə* = Vlaams *i(e)* in het achtervoegsel *-ig* : dit is het geval in FV (behalve het noordwesten), Veurne-Ambacht en de streek van Poperinge-Langemark : b.v. *lasti(e)ch*, *òò(e)sti(e)ch* = haastig, enz. Zie kaart 31.

— Ndl. *ən* = Vlaams *ie* (na beklemtoonde lettergreep) : dit is soms het geval in een klein gebiedje aan het zuidelijke uiteinde van de provinciegrens tussen OV en WV (uiterste punten : Helkijn-Zwevegem-Kruishoutem-Zingem-Schorisse-Ronse) : b.v. *verkie* = varken, *(h)outie* = houten, *oovies* = ovens, *booviestə* = bovenste. Zie eveneens kaart 31).

(b) Vlaamse *ə* waar het Ndl. die niet heeft :

(*) Aan het woordeinde :

Ten westen van een noord/zuid-gerichte lijn die gesitueerd moet worden in de buurt van Stekene-Lokeren-Schellebelle-Herzele-Geraardsbergen

(zie kaart 32), hebben de Vlaamse dialekten zeer veel woorden op *-ə* die in het Ndl. *niet* op *-ə* eindigen : b.v. *achtə* = acht, *belə* = bel, *diepə* = diep. Wij proberen daar een klein overzicht van te geven.

(1) In heel het gebied ten westen van de hierboven beschreven lijn : vooral zelfst. naamwoorden, bijvoegl. naamwoorden en hoofdtelwoorden die eindigen op een beklemtoonde lettergreep (+ *ə*) :

— zelfst. naamwoorden : alle vrouwelijke (behalve *broek*);
een 20-tal mannelijke (b.v. *neuzə* = neus);
een 5-tal onzijdige (b.v. *ertə* = hart).

— bijvoegl. naamwoorden : een 40-tal (b.v. *zoetə* = zoet, *braavə* = braaf, *dikə* = dik, *verə* = ver).

— hoofdtelwoorden : alle van 1 tot 19 (b.v. *elvə* = elf, *vierə* = vier).

N.B. 1) Vóór een woord dat met een klinker begint, valt eind-*ə* weg.

2) Ook ten oosten van de hierboven beschreven lijn hebben sommige naamwoorden een eind-*ə* (meestal eindigt de stam op korte klinker + *b/d* : b.v. *bedə* = bed, *rebə* = rib, *krabə* = krab).

(2) Met uitzondering van FV, de aangrenzende Belgische plaatsen van de Westhoek en de Gentse agglomeratie wordt in heel het gebied ten westen van de hierboven beschreven lijn ook een *ə* toegevoegd aan woorden die eindigen op doffe *ə* + *l/r* (b.v. *vingərə*, *zeekərə*, *tòòfələ*, *kreupələ*). In OV is deze toevoeging van *ə* een algemene regel. In WV is *ə*-toevoeging echter vrij; vooral in het zuidwesten en het noorden blijft *ə* vaak achterwege (men ervaart deze *ə* als erg „plat").

Opm. Als zo'n woord op *-ələ/-ərə* onmiddellijk door een ander woord gevolgd wordt, valt *ə* weg : b.v. *'t is proopərə* ↔ *proopər zijn.*
Zie kaart 32.

(3) Met uitzondering van de Gentse agglomeratie, het uiterste noordwesten (Maldegem) en het uiterste zuidwesten (Oudenaarde-Ronse) wordt in heel OV ten westen van de hierboven beschreven lijn een *ə* toegevoegd aan woorden die eindigen op *-ən/-əm/-rn/-rm/-lm* : b.v. *oovənə* (oven), *besəmə* (bezem), *duuərnə* (doorn), *òòərmə* (arm), *zwolmə* (zwaluw). In feite is deze *ə*-toevoeging overal facultatief, in die zin dat de vormen met *ə* als „platter" en die zonder *ə* als „beschaafder" beschouwd worden.

Opm. Ook deze *ə* valt weg als er onmiddellijk een woord op volgt : b.v. ... *in dən oovənə* ↔ *dən oovən staat...*
Zie eveneens kaart 32.

Kaart 32

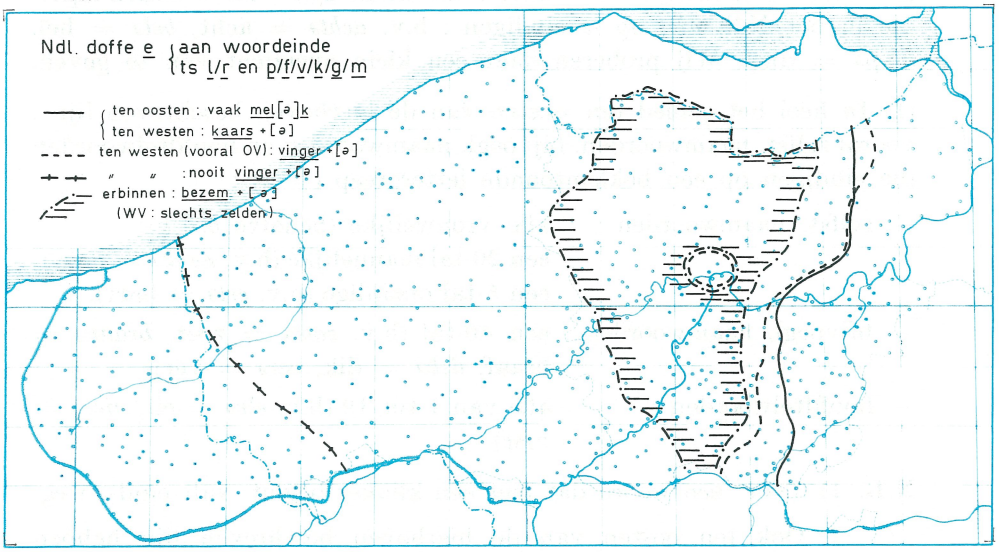

(*) Tussen klinker + *l/r* en *p/f/v/k/g/m* : in de Oostvlaamse dialekten ten oosten van de lijn Stekene-Lokeren-Schellebelle-Herzele-Geraardsbergen wordt er in deze positie soms een lichte *ə* toegevoegd : b.v. *melək* (melk), *vurəm* (vorm), *durəp* (dorp). Zie kaart 32.

1.2. Kwantitatieve vokaalveranderingen

Aangezien de meeste kwantitatieve veranderingen (of lengteverschillen : rekking en verkorting) niet typisch zijn voor één enkele klinker, maar bij alle of toch een hele reeks klinkers (kunnen) optreden, brengen wij die „algemene" klinkerveranderingen in dit hoofdstuk samen. Wij behandelen achtereenvolgens :

1.2.1. Verlies van de tegenstelling korte ↔ lange vokalen

1.2.2. Vokaalrekking

1.2.3. Vokaalrekking + nasalering

1.2.4. Vokaalverkorting (in gelede woorden).

1.2.1. *Verlies van de tegenstelling korte ↔ lange vokalen*

In ± de westelijke 2/3 van Oost-Vlaanderen en de zuidoostrand van West-Vlaanderen (zie kaart 33) is de systematische tegenstelling korte ↔ lange vokalen, zoals wij die in het A.N. en de meeste Ndl. dialekten kennen, verloren gegaan. Globaal kunnen wij het zo voorstellen dat

de oorspr. lange vokalen wat korter geworden zijn (vgl. Wvla. *beekə* ↔ Ovla. *be(e)kə* = beek) en de oorspr. korte een ietsje langer (vgl. Wvla. *pot* ↔ Ovla. *po(o)t* = pot). Dat bracht mee dat er geen lengteverschil meer is tussen b.v. *i* (*dik*) en *ee* (*beek*), *o* (*zot*) en *oo* (*goot*), enz. De gemiddelde kwantiteit van de klinkers in dat gebied kunnen wij omschrijven als „bijna kort" of „kort tot halflang" [1]. Bepaald lang zijn de klinkers echter in het plattere dialekt van de Gentse agglomeratie (b.v. *zoot* = zot ~ *goote* = goot).

Kaart 33

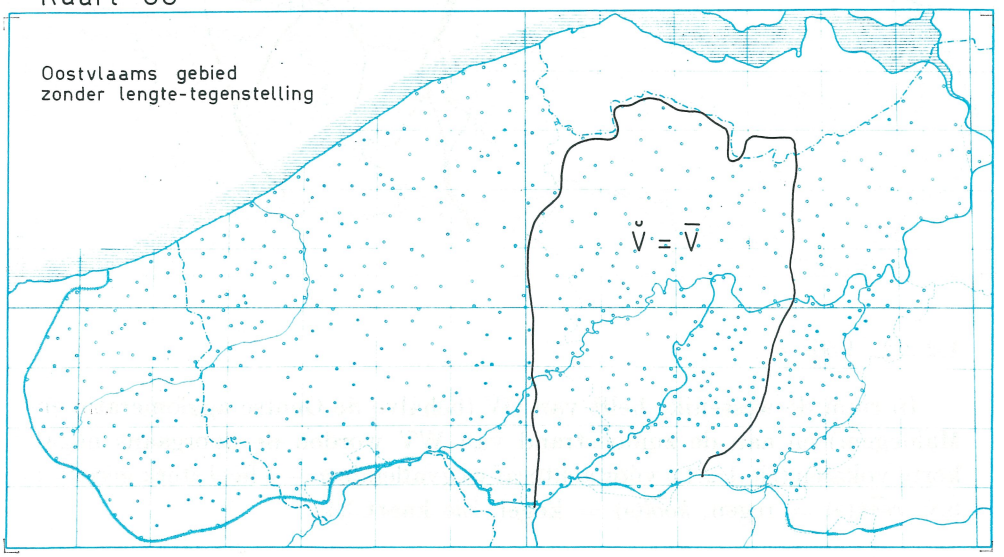

1.2.2. *Vokaalrekking in een bepaalde omgeving*

In de Vlaamse dialekten komt het vaak voor dat korte vokalen gerekt worden vóór een bepaalde medeklinker die in sommige gevallen meteen uitgestoten (gesynkopeerd) wordt.

1.2.2.1. *Vóór v/z*

In ± de westelijke 2/3 van OV worden de doorgaans nogal korte vokalen (zie 1.2.1.) vóór *v/z* enigszins gerekt. Bij *u(i)* (= Ndl. *ui*) en *e(i)* (= Ndl. *ij/ei*) gaat die rekking vaak gepaard met een duidelijke(r) diftongering → *ui/uj* en *ei/ej* (zie vorig hoofdstuk).

[1] Het bleek technisch onmogelijk deze lengte-nuance in de spelling uit te drukken zonder gebruik te maken van fonetisch schrift en ingewikkelde nuancerende tekens. Voor de gebruiker moge deze globale beschrijving volstaan.

Kaart 34

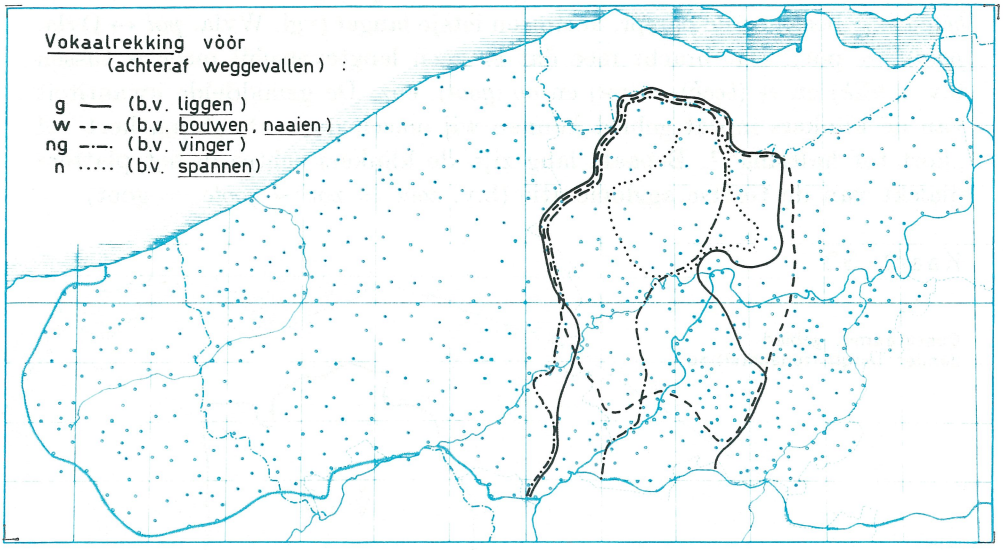

1.2.2.2. *Vóór g*

In ruim de westelijke helft van OV (behalve de Gentse agglomeratie en Maldegem) en aan de zuidoostrand van WV worden de doorgaans nogal korte vokalen (zie 1.2.1.) vóór achteraf wegvallende *g* + *ə* heel sterk gerekt : b.v. *reēn(ə)* = regen, *kōōl(ə)* = kogel. Zie kaart 34.

1.2.2.3. *Vóór w/j*

Sterke rekking van de doorgaans nogal korte vokalen (zie 1.2.1.) treedt ook op vóór (achteraf wegvallende) *w/j* + *ə* in ruim de westelijke helft van OV (behalve de Gentse agglomeratie, Maldegem en de streek Oudenaarde-Ronse). Zie kaart 34; b.v. *nīē(ə)* = nieuwe, *blōē(ə)n* = bloeien. Tussen twee klinkers kɐn die *j* uit oorspr. *d* ontstaan zijn : b.v. *goedə* → *goejə* → *gōē(ə)* = goede.

1.2.2.4. *Vóór l*

Vooral in WV en FV maar af en toe ook in westelijk OV worden (vrij) korte vokalen enigszins gerekt vóór *l* + medeklinker : b.v. *bal/ba(a)ln* = bal/ballen, *vo(o)lk* = volk. Niet zelden valt *l* achteraf volledig weg (zie volgend hfst.). Heel sterk is de rekking van vokalen vóór (achteraf wegvallende) *l* + medeklinker of aan het woordeinde in de dialekten van Maldegem, Kleit en Donk : b.v. *kāāf* = kalf, *stāā* = stal.

1.2.2.5. *Vóór r*

Zowat overal in Vlaanderen (het minst in WV en FV) worden korte klinkers ook vóór *r* gerekt. Aangezien die rekking bijna altijd gepaard gaat met timbreverandering (b.v. *bek* tegenover *kaerk*), zijn deze overgangen al behandeld in het vorige hoofdstuk.

1.2.2.6. *Vóór ng*

Een noord-zuid gerichte strook in het westen van OV (o.a. het Meetjesland) en het (zuid)oosten van WV kent ook sterke rekking van de doorgaans nogal korte vokalen vóór (achteraf wegvallende) *-ng* + *ə* : b.v. *vèè(ə)rə* = vinger, *brèè(ə)n* = brengen. Zie eveneens kaart 34.

1.2.2.7. *Vóór n*

In een groot deel van het Meetjesland en de Gentse kanaalzone worden de doorgaans vrij korte vokalen (zie 1.2.1.) sterk gerekt vóór (achteraf wegvallende) *n* + *ən* : b.v. *spāā(ə)n* = spannen (tegenover *spant*) en *klāe(ə)n* = kleine(n) (tegenover *klaenə* = klein). Zie eveneens kaart 34.

1.2.3. *Vokaalrekking + nasalering in bepaalde posities*

Vóór *n* + *s/z* worden korte vokalen sterk gerekt en genasaleerd (neusklank) in de meeste dialekten van FV, WV en sporadisch ook in OV (o.a. te Maldegem en te Geraardsbergen). In vele dialekten valt de konditionerende *n* achteraf weg. Voorbeelden : *gãã(n)zə* = gans, *bẽẽst* = binst. In het Waasland is er meestal lichte rekking en nasalering van korte klinkers vóór (niet wegvallende) *n/m/ng* + medeklinker : b.v. *la(ã)nt* = land, *la(ã)mp* = lamp, *la(ã)nk* = lang.

1.2.4. *Gekonditioneerde vokaalverkorting*

— Situering van het verschijnsel : het komt voor in de dialekten van FV' WV (behalve de oostrand) en ± het oostelijke derde van OV (ongeveer het Waasland en de Denderstreek). Het verschijnsel ontbreekt dus (nagenoeg) volledig in het OV gebied waar de tegenstelling oorspr. lange ↔ oorspr. korte klinkers opgeheven is (cfr. 1.2.1.). Zie kaart 35.

— Aard van het verschijnsel : meestal gaat de verkorting van oorspr. lange vokalen gepaard met verkleuring. In feite schakelt men bijna altijd over op de meest verwante korte vokaal (b.v. *ee* → *i*, *eu* → *u*, *òò* → *a* of *o*, *ōē* → *oe*, *ūūə* → *uu*). In de Denderstreek komen er uitzonderlijk echter ook wel eens overgangen naar een minder verwante klinker voor : b.v. *loeəpən* = lopen → hij *luupt/liept* = loopt.

— Konditionering en omvang van het verschijnsel : wij hebben het hier wel degelijk over vokaalverkorting in gelede woorden : verbogen vormen (b.v. hij loop-t), afleidingen (b.v. hoog-te) en samenstellingen (b.v. slaap-kamer). De zeldzamere verkortingen in ongelede woorden (b.v. *beeld* → *bilt*) zijn in grote trekken in het vorige hoofdstuk vermeld. Vokaalverkorting komt het vaakst voor als de stam op een ploffer eindigt en het achtervoegsel met een ploffer (*p, t, k, d, b*) of een glijder (*f, s, ch, v, z, g*) begint : b.v. *kròòkən* (kraken) — *'t krakt* (Wvla.) ; *'t krokt* (Ovla.)

pooət, *puuət*, *poeət* (poot) — *potjə*, *puutjə* (pootje), *poetjə*

Er zijn echter uitzonderingen en verder ook streekverschillen : b.v. *dròò(ə)t* (= draad) → *drajhə* (Veurne-Ambacht)/*dròòtjə* (elders in WV).

Vóór *l/r/m/n* komt vokaalverkorting veel minder vaak voor. Toch zijn er gevallen die in alle genoemde gebieden voorkomen :

b.v. *speel(ə)n* (spelen) — hij *spilt* (speelt)

steeən, *stieən* (steen) — *stintjə*, *stientjə* (steentje)

Ook hier moet met streekverschillen rekening gehouden worden : b.v. *droom(ən)* (= dromen) ↔ hij *dromt* (FV en Veurne-Ambacht)/*droomt* (elders in WV).

Kaart 35

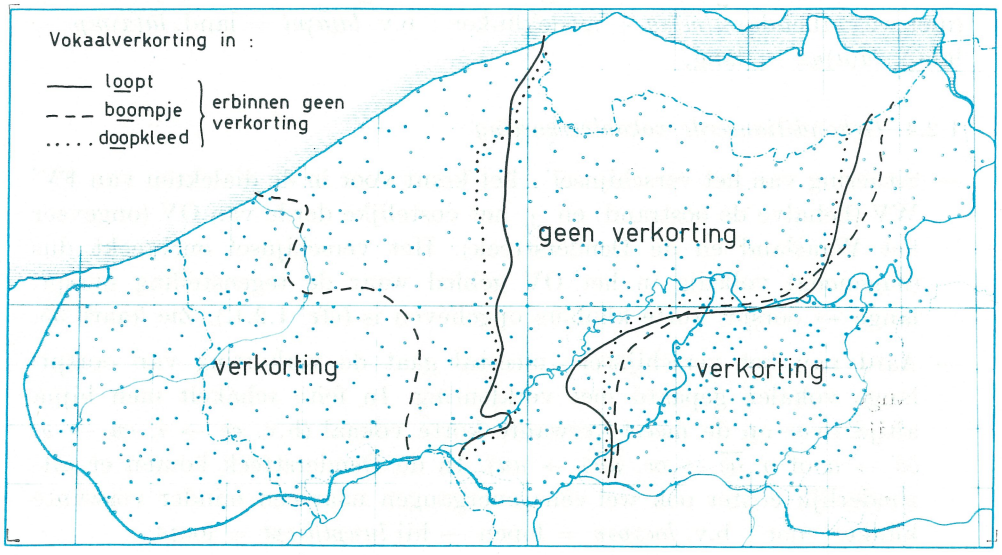

Vóór een glijder (*f*, *s*, *ch*, *v*, *z*, *g*) komt vokaalverkorting slechts uitzonderlijk voor. Het zijn meestal erg koerante woorden : b.v. hij *gift* (= geeft) tegenover hij *beeft*, WV *drochtə* (= droogte) tegenover *traachtə*/*tròòchtə* (= traagte), verder FV *lichtə* (= laagte) tegenover WV *leeəchtə*.

In samenstellingen komt vokaalverkorting weer bijna uitsluitend voor als het eerste deel op een ploffer eindigt. In dalende volgorde mag het tweede deel beginnen met een ploffer, een glijder, een nasaal (*n*, *m*), een likwied (*l*, *r*), een halfvokaal (*w*, *j*) of een vokaal : b.v. (alle uit het WV) :

slaapm/*slòòpm* (= slapen) — *slapkaamər*
preekən (= preken) — *prikstoeəl*
brooət (= brood) — *bromes* (= broodmes)
bleeək (= bleek) — *blikwòòtər*
eetən (= eten) — *itapəl* (= eetapel)

Er zijn evenwel in alle gevallen ook (heel wat) „uitzonderingen" zonder vokaalverkorting. Zie bij deze paragraaf kaart 35.

2. Konsonantisme : medeklinkerveranderingen in de Vlaamse dialekten

Wij bespreken achtereenvolgens :

2.1. de echte medeklinkers (ploffers en glijders)
2.2. de likwieden (*l* en *r*)
2.3. de nasalen (*n*, *m* en *ng*)
2.4. de halfvokalen (*w* en *j*)
2.5. de *h*

2.1. Echte medeklinkers

2.1.1. *Assimilatie van stem*

Evenals het A.N. hebben de Vlaamse dialekten stemloze en stemhebbende medeklinkers. Stemloos zijn, *p*, *t*, *k*, *f*, *s* en *ch*; de stemhebbende zijn *b*, *d*, *v*, *z* en *g*. In bepaalde posities echter kan de stemkwaliteit gewijzigd worden. Doorgaans komt dat neer op een aanpassing aan één of meer omringende elementen (meestal medeklinkers); vandaar dat we dit verschijnsel assimilatie noemen. Wij proberen de stemassimilaties in de Vlaamse dialekten in acht „regels" te vatten. Daarbij wordt telkens de geografische verspreiding van de assimilatieregel aangeduid.

(1) Aan het woordeinde wordt een stemhebbende medeklinker in principe stemloos : b.v. *draad* → *draat*, *ploeg* → *ploech*. Dit verschijnsel is algemeen Vlaams.

(2) Als een stemhebbende glijder (*v*, *z*, *g*) op een echte medeklinker volgt, wordt hij stemloos : b.v. *uitzagen* → *uitsagen*, *drijfzand* → *drijfsant*. Ook deze assimilatie is algemeen Vlaams.

(3) Vóór *d* of *b* wordt een stemloze medeklinker stemhebbend : b.v. *afdoen* → *avdoen*, *wit brood* → *wid broot*, *stokbrood* → *stoGbroot*[1]. Een uitzondering hierop vormt *t* vóór *d* : in dit geval wordt de *d* stemloos : *t* + *d* → *t* + *t* → enkele *t* : b.v. *uitdoen* → *uitoen*. Ook dit is een algemeen Vlaamse toestand.

(4) Als het volgende woord met een klinker begint, worden eind-*p*/*t*/*k* stemhebbend in het grootste deel van noordwestelijk OV : b.v. *den trap is...* → *dən trab is...*, *nən boot op...* → *nən bood op...* Zie kaart 36. Enigszins verwant is het volgende : eind *-d* wordt normaal stemloos (zie regel 1), maar als het volgende woord met een klinker begint, blijft *d* stemhebbend : b.v. *ons paard in...*, *die(n) draad is...* Dit geldt voor heel Vlaanderen, behalve het Waasland en in zekere zin ook de Denderstreek. Zie eveneens kaart 36.

Kaart 36

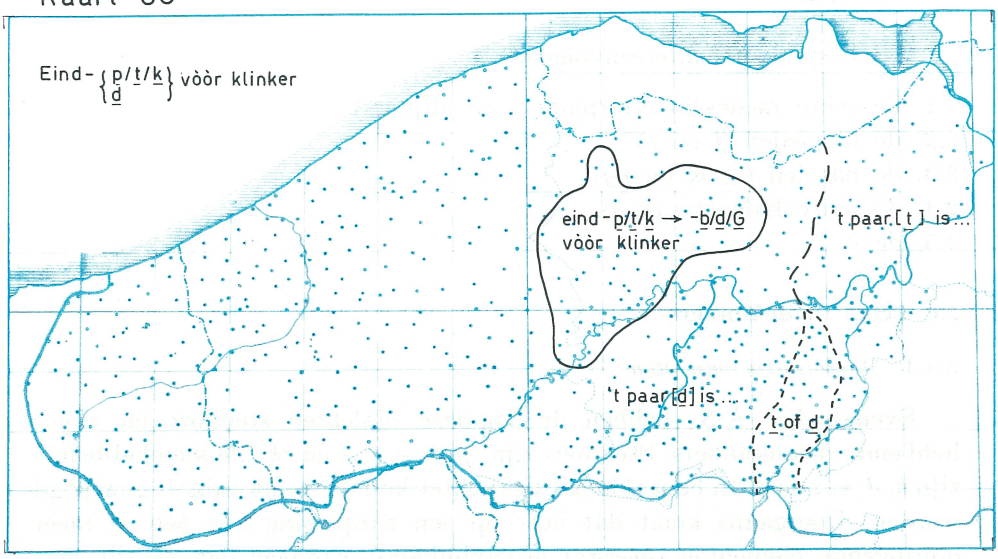

(5) In heel Vlaanderen worden glijders (aan het woordeinde) stemhebbend als het volgende woord met een klinker begint : b.v. *los op...* → *loz op...*, *of aan...* → *ov aan*, *toch in...* → *tog in...*

[1] De stemhebbend geworden *k* (ongeveer gelijk aan de Franse *g* van *Gand*) geven we met het teken G weer.

Kaart 37

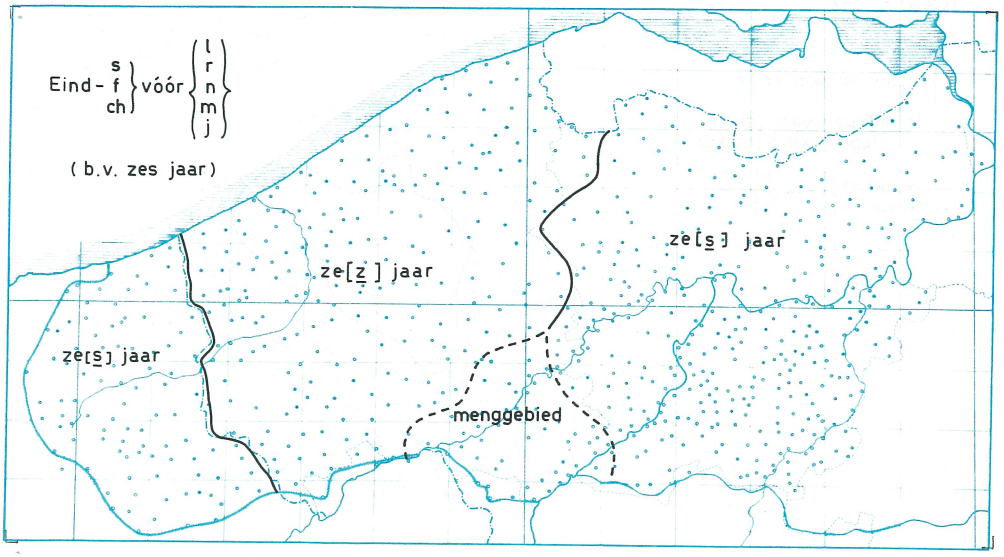

(6) In de dialekten van WV (met het zuidoosten als menggebied) en enkele Noordoostvlaamse plaatsen (Maldegem en omgeving) worden glijders (aan het woordeinde) ook stemhebbend als het volgende woord met een likwied (*l*, *r*), nasaal (*n*, *m*) of halfvokaal (*w*, *j*) begint : b.v. *zes jaar* → *zez jaar*, *'t stof ligt...* → *'t stov ligt...*, *toch nie(t)* → *tog nie(t)* Zie kaart 37.

(7) In heel Vlaanderen kan *-t* van de vervoegde werkwoordvorm stemhebbend worden in de volgende positie : na een klinker of een stemhebbende medeklinker en als het volgende woord met een klinker begint : b.v. *hij staat in...* → *hij staad in...*, *hij keert al...* → *hij keerd al...*, *hij draagt ons...* → *hij draagd ons...*

(8) Tussen gekleurde vokaal en doffe *ə* worden *p*, *t* en *k* (gedeeltelijk) stemhebbend in een gebied dat bijna heel westelijk Oost-Vlaanderen (maar niet de Gentse agglomeratie, de omgeving van Maldegem en de streek van Oudenaarde-Ronse) alsook de Westvlaamse zuidoostrand bestrijkt : b.v. *zetten* → *zed(ə)n*, *schepen* → *scheeb(ə)n*, *bakken* → *baG(ə)n*. Er kan nog een kerngebied van een randgebied onderscheiden worden : in het tweede gebied wordt de regel niet meer algemeen ofwel onder nog striktere voorwaarden toegepast (b.v. Avelgems *kuipə* tegenover *kuib(ə)n*, maar Zomergems *kuibə-kuib(ə)n*). Zie kaart 38.

In de volgende paragrafen nemen wij allerlei andere veranderingen van echte medeklinkers onder de loepe. Daarbij gaan wij telkens uit van het Nederlands.

Kaart 38

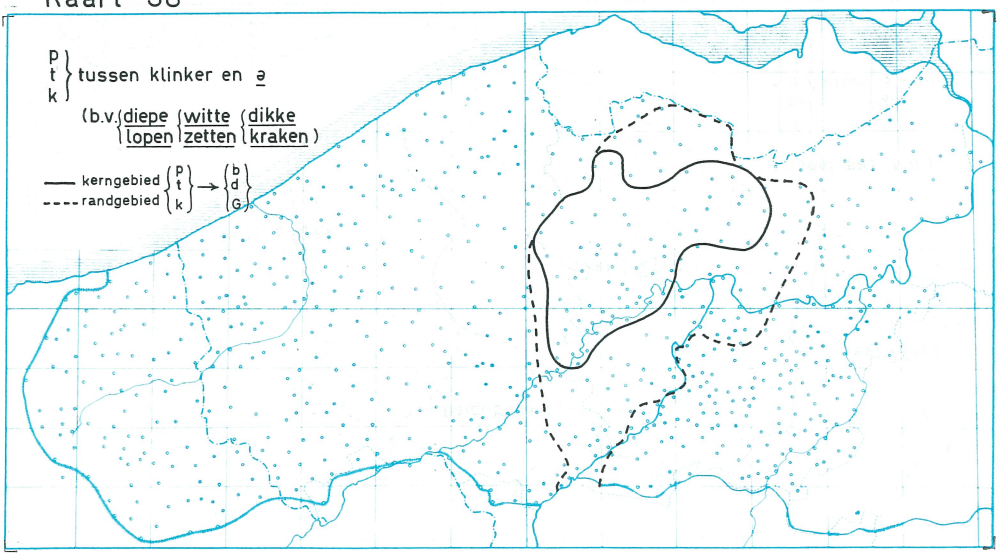

2.1.2. *Ndl. d*

In de Vlaamse dialekten is dit ongetwijfeld de minst vaste van alle medeklinkers. Naar gelang van de positie onderscheiden we drie soorten van overgangen :

(a) tussen (oorspr.) lange klinker en doffe *ə* ($\overline{\text{V}}$də) : b.v. *schade*, *braden*, *ader*, *kwade*;

(b) tussen klinker + *n* en uitgangs-*ə*(*n*) (Vndə) : b.v. *ronde*, *vinden*, *branden*, *honden*;

(c) aan het woordeinde na (oorspr.) lange klinker ($\overline{\text{V}}$d) : b.v. *brood*, *goed*.

(a) $\overline{V}$*də* :

Hier moeten wij nog verder onderverdelen naar gelang van de status van *ə* en wat er eventueel nog op volgt.

(*) de *ə* is geen uitgang; in dit geval is de toestand vrij verward :

— overal ongewijzigd : b.v. *mode*, *genade*;

— soms (on)gewijzigd : o.a. *bode/boo*, *blijde/blij* (zie kaart 39);

— gewijzigd :

met *ee* : overal *də* weg : b.v. *snee*;

met *aa* : *də* → *j* in Doel en een gebiedje rond Herzele/Geraardsbergen (b.v. *schaaj* = schade), elders *də* weg (b.v. *schaa*, zie kaart 39);

met *oe* : *də* → *j* in het oostelijke Waasland en aan de Beneden-Dender (b.v. *roej* = roede), elders *də* weg (b.v. *roe*) zie kaart 39).

Kaart 39

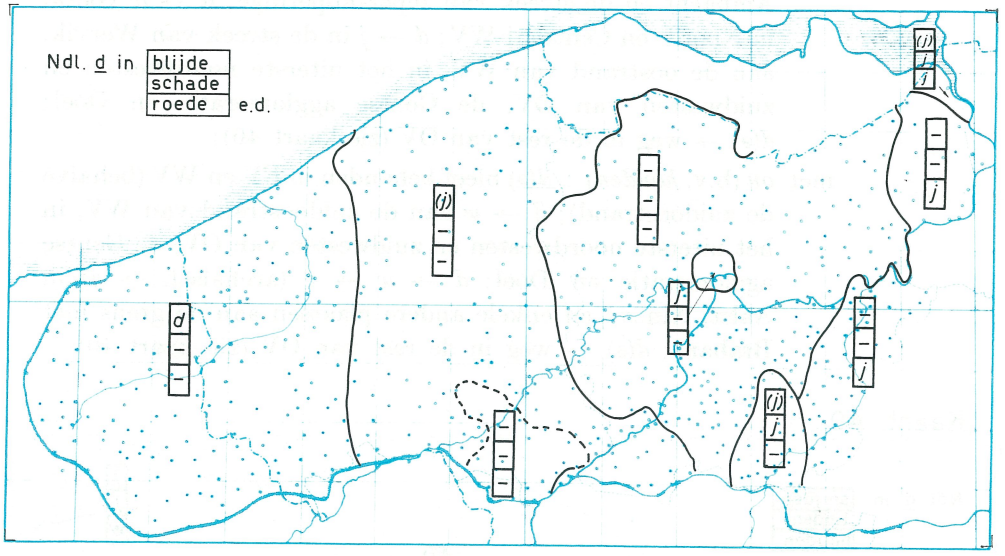

(*) De *ə* wordt nog gevolgd door *l*, *r* of *n* en het geheel is een ongeleed woord (d.w.z. geen stam + achtervoegsel). Ook hier is er weinig regelmaat in de ontwikkeling te bespeuren :

— overal ongewijzigd : b.v. *beedəl*, *reedən*, *aadəl* (wel soms *eeldom*), *kaadər*, *siedər*, *poedəl*, *noodəg* ;

— soms (on)gewijzigd : b.v. *moe(də)r*, *vaa(də)r*, *ee(də)l* ; er is betekenis- en/of stijlverschil tussen beide vormen ;

— gewijzigd : b.v. *bəneen*, *təgaar* in alle dialekten.

N.B. poeder → *poer* (om te schieten)
→ *poəier* (voor make-up e.d.)

(*) De *ə* wordt gevolgd door *n* en het geheel is een werkwoordvorm :

— overal ongewijzigd : recente woorden als *optreden*, *begeleiden* ;

— soms (on)gewijzigd : b.v. *snij(də)n*, *lui(də)n*, *hou(də)n* ; de ongewijzigde vormen komen voor in Frans-Vlaanderen en (een westelijk deel van) West-Vlaanderen, wat begrijpelijk is, aangezien de voorafgaande klinker daar al sinds lange tijd kort is.

met *ij* (b.v. *snijden*) : *d(ə)* bleef behouden in het grootste deel van FV en enkele plaatsen in zuidwestelijk WV ; *d* → *j* in het uiterste noordwesten en zuidwesten van OV, de Gentse

agglomeratie, Doel, af en toe aan de zuidoostrand van WV en in een Zuid-OV gebiedje rond Herzele-Geraardsbergen (zie kaart 40);

met *ui* (b.v. *luiden*) : *d(ə)* bleef behouden in FV, Veurne-Ambacht en de streek van Ieper-Poperinge; *d* → *w* vooral in Noord- en Centraal-WV; *d* → *j* in de streek van Wervik, aan de oostrand van WV, in het uiterste noordwesten en zuidwesten van OV, de Gentse agglomeratie en Doel; *d(ə)* → weg in de rest van OV (zie kaart 40);

met *ou* (b.v. *houden*) : *d(ə)* bleef behouden in FV en WV (behalve de zuidoostrand); *d* → *w* aan de zuidoostrand van WV, in het uiterste noordwesten en zuidwesten van OV, de Gentse agglomeratie en Doel; *d* → *w* → *v* (archaïsch → *g*) in Aalst, Ninove en enkele andere plaatsen aan de grens met Brabant; *d(ə)* → weg in de rest van OV (zie kaart 40).

Kaart 40

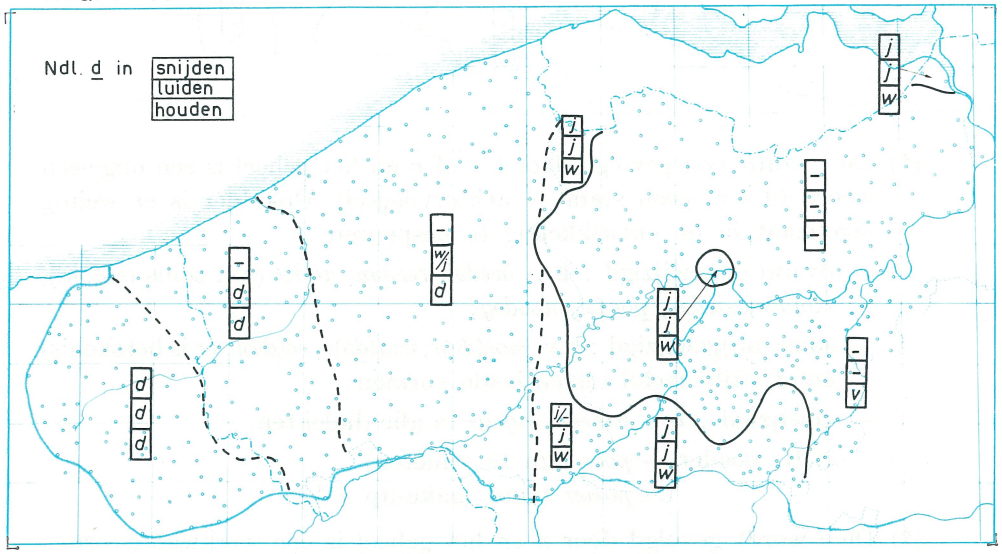

— gewijzigd : ofwel *də* → weg (b.v. *braan* = braden, *broen* = broeden) ofwel *d* → *j* (b.v. *raajən* = raden, *broejən* = broeden) :

met *aa* : *d* → *j* in Doel, de Gentse agglomeratie en een wig die via Wetteren, Herzele en Geraardsbergen naar de taalgrens loopt; elders *də* → weg (zie kaart 41);

met *oe* : *d* → *j* in het oostelijke Waasland, de Denderstreek en de Gentse agglomeratie, elders *də* → weg (zie kaart 41),

Kaart 41

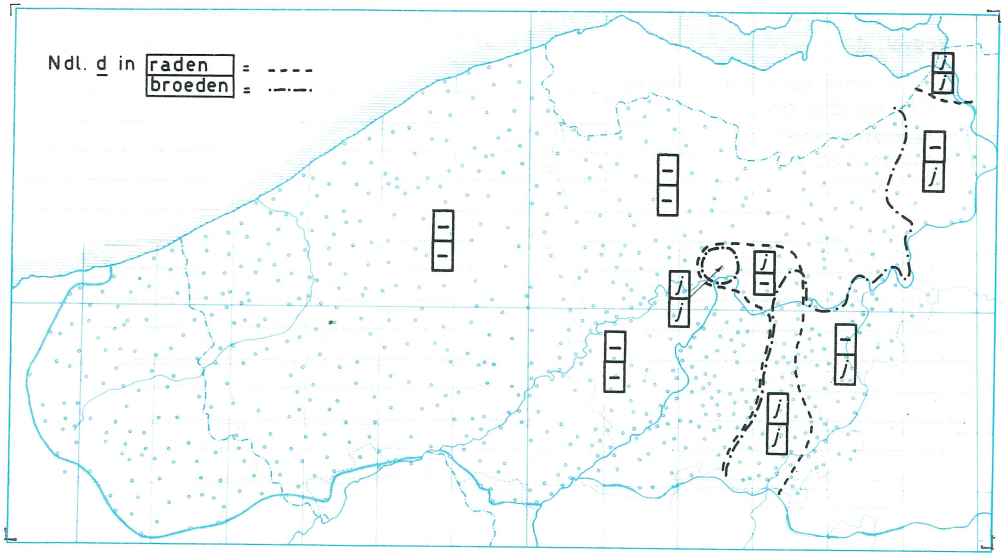

(*) De *ə* wordt gevolgd door *n* en het geheel is een meervoudsvorm van een naamwoord :

— overal ongewijzigd : vrij recente en vrij ongewone meervoudsvormen, b.v. *graden*, *goden*, *paden*,

— gewijzigd : de meeste meervoudsvormen (ca. 90 %), op voorwaarde echter dat zij geen mv. op *-s* (b.v. *broots*, *hoets*) hebben of geen volledige omschakeling naar *t* (b.v. *hoet/hoetən*) ondergaan hebben; overigens ongeveer hetzelfde kaartbeeld als voor de werkwoorden, behalve dat WV, FV en het uiterste noordwesten en zuidwesten van OV nu meestal de overgang *d* → *j* (b.v. *draajən* = draden, *broojən* = broden) kennen.

(*) De *ə* is de buigingsuitgang van een bijvoeglijk naamwoord :

— soms (on)gewijzigd : αie met Ndl. *ij* (b.v. *wijde*), *ui* (b.v. *luide*) en *ou* (b.v. *oude*); de ongewijzigde vormen komen voor in FV en (een deel van) WV, wat weer logisch is, aangezien de voorafgaande klinker daar al heel lang kort is; voor de verspreiding van *wiedə* = wijde, *luudə* = luide en *oedə* = oude : zie de alinea over de werkwoorden (resp. *snijden*, *luiden* en *houden*);

— gewijzigd : de overige bijvoeglijke naamwoorden; zie de alinea over de werkwoorden voor de verspreiding van *d* → *j* of *w* (→ *v*) en *d(ə)* → weg. Nieuw is wel dat in de dialekten met (normaal) *də* → *jə* ook de vorm zonder *də* voorkomt : b.v. *goejə/goe* wijn, *doojə/doo* mus. In WV en FV heeft de vorm zonder *-də* zelfs de bovenhand.

Kaart 42

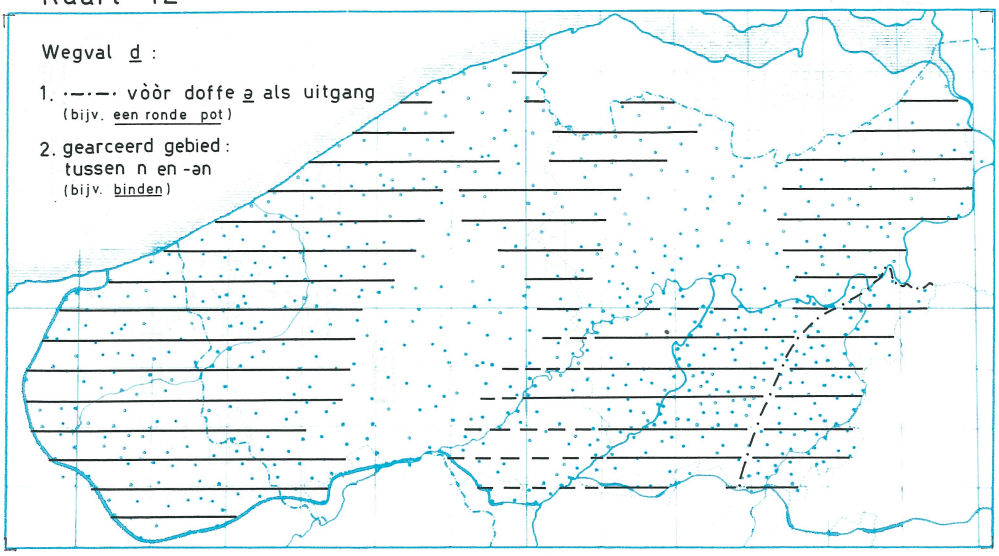

(b) *Vndə(n)*

Tussen klinker + *n* en uitgangs -*ə(n)* wordt *d* vaak niet uitgesproken. We moeten echter een onderscheid maken tussen stam + *ə* (bijv. naamw.) en stam + *ən* (ww. of znw.) :

(*) stam + *ə* (b.v. *ronde*) : *d* valt weg in de Denderstreek; zie kaart 42.

(*) stam + *ən* (b.v. *handen*, *vinden*) : *d* valt altijd weg in FV, Veurne-Ambacht, de streek van Poperinge, de streek van Maldegem-Eeklo, het oosten en het zuiden van OV; in de oostelijke 2/3 van WV, de streek van Deinze, het zuiden van het Meetjesland, het Gentse en de kanaalzone valt *d* soms weg; b.v. *vin(də)n*, *(h)an(də)n*; zie kaart 42. De wijzigingen aan *n* vóór *d* worden verderop besproken.

N.B. Aan de Beneden-Dender, in de buurt van Aalst valt *d* ook vaak weg tussen klinker + *n/l/r* (enerzijds) en *ə/əl/ər/ən* (anderzijds). Wat op *d* volgt is daar niet noodzakelijk een uitgang. Voorafgaande *n* en *l* worden meestal gemouilleerd (*n* → *nj*, *l* → *lj*).

B.v. Aalsters *pèèr(ə)n* = paarden, *veljən* = velden, *enjə* = einde, *boenjəln* = bundels, maar : *andəl* = handel, *zondər* = zonder.

(c) $\overline{V}d$

Volgend op een (oorspronkelijk) lange vokaal valt *d* aan het einde van (onverbogen) naamwoorden in sommige Vlaamse dialekten weg :

Kaart 43

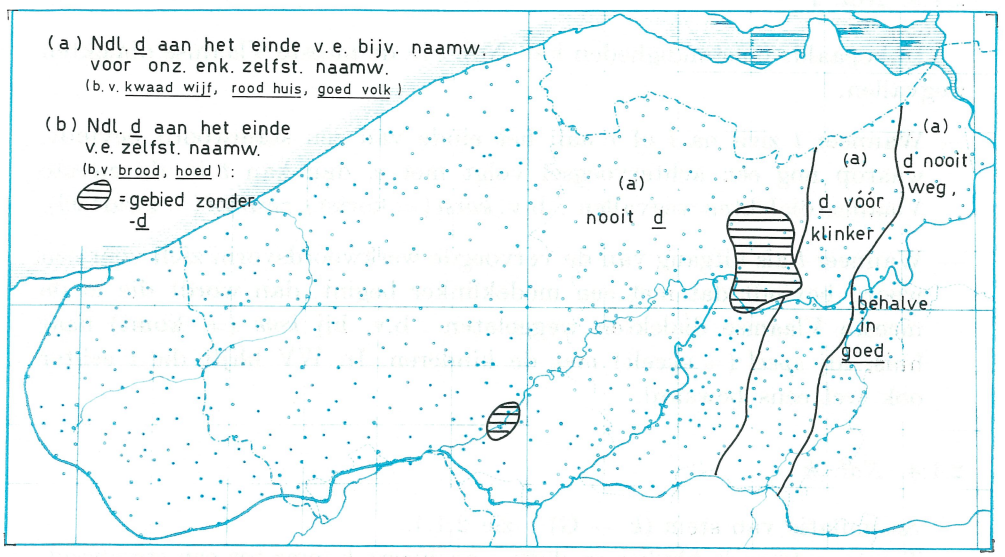

(*) zelfstandige naamwoorden : *d* valt weg in Kortrijk en onmiddellijke omgeving, alsook in een klein gebiedje ten noordoosten van Gent : b.v. *oe* = hoed, *broo* = brood. Zie kaart 43.

N.B. 1) Is zo'n znw. op lange klinker + *d* het eerste deel van een samenstelling, dan valt *d* in de meeste Vlaamse dialekten weg als het tweede deel met een medeklinker begint : b.v. *broomes* (= broodmes), *bloe(t)fink(ə)* (= bloedvink).

2) Te Kortrijk valt *d* zelfs weg aan het einde van ieder naamwoord dat bestaat uit één lange lettergreep : b.v. *lan* = land, *pèèr* = paard.

(*) bijvoeglijke naamwoorden (onverbogen vóór een onzijdig enk. znw.) : *d* valt steeds weg in FV, WV en ± de westelijke 2/3 van OV : b.v. een *kwaa* (= kwaad) wijf, *roo* (= rood) zand.

N.B. In WV en FV geldt dit niet voor *oud* en *koud*, die daar korte *oe* vóór *d* hebben.

In een smalle, noord-zuid gerichte strook ten oosten van het vorige gebied (van Stekene in het noorden tot Geraardsbergen in het zuiden) valt *d* gewoonlijk weg, maar niet als het volgende znw. met een klinker begint : b.v. een *aa pjèèrt* (= oud paard), maar een *aad uis* (= oud huis). In het oosten van het Waasland en ± ten oosten van de Dender valt *d* nooit weg, behalve in *goed* als het volgende woord met een medeklinker begint : b.v. *goe bier*, maar *een aat uis/òòəs* (= oud huis) en *aad bier* (= oud bier). Zie kaart 43.

2.1.3. *Ndl. t*

In bepaalde omstandigheden kan Ndl. *t* in de meeste Vlaamse dialekten wegvallen.

— Wanneer *t* zich na *l* of *r* aan het einde van een stamwoord bevindt, waarop nog een achtervoegsel volgt met *s*, dan kan *t* in de meeste Vlaamse dialekten wegvallen : b.v. *korst* (= kortst), *zwarsəl* (= zwartsel).

— Wanneer *t* als uitgang van de vervoegde werkwoordsvorm zich vóór een woord bevindt dat met een medeklinker begint, dan wordt die in de meeste Vlaamse dialekten weggelaten : b.v. hij *kom* (= komt) naar huis, hij *speel* (= speelt) met de kinderen. In WV blijft die *t* echter ook wel eens bewaard.

2.1.4. *Ndl. k*

Assimilatie van stem (*k* → G) : zie 2.1.1.

Tussen gekleurde klinker en doffe *ə* evolueert *k* soms tot een stembandploffer (d.w.z. dat *k* als het ware "ingeslikt" wordt). Het gebied waar deze overgang (*k* → ʔ) *kan* voorkomen, is als volgt te omschrijven : WV (behalve de zuidoostrand), enkele plaatsen in het noordwesten van het Meetjesland (tot Eeklo) en de omgeving van Zottegem (zie kaart 44). Enkele voorbeelden : *weeʔə* = week, *zieəʔr* = zieker.

Kaart 44

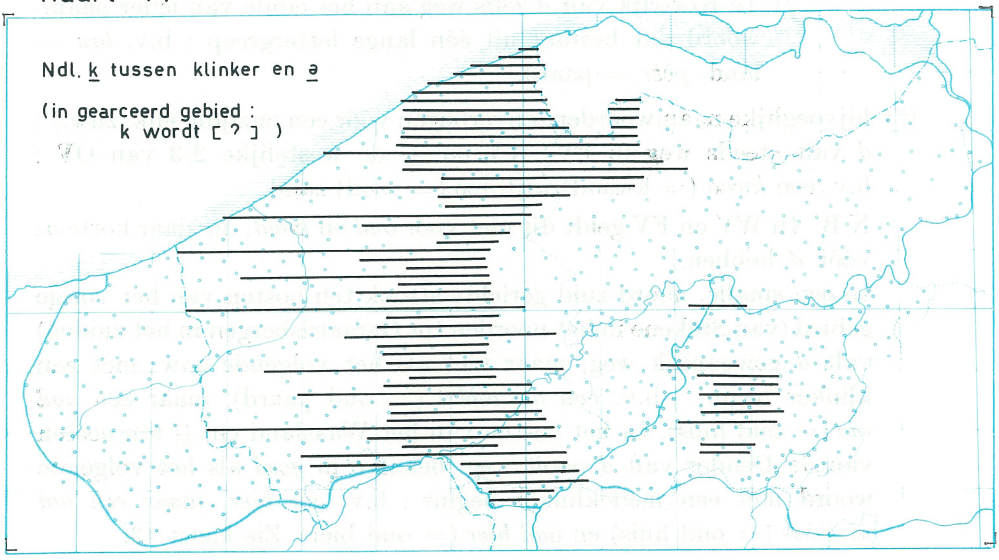

2.1.5. *Oude sk (sch)*

In het moderne Ndl. komt *sch-* alleen nog maar in het begin van een woord voor (b.v. *schip*); vroeger (zie de oude spelling) kwam die verbinding echter ook midden in het woord (b.v. *vischen, menschen*) en aan het woordeinde (b.v. *bosch, versch*) voor. Tegenover Ndl. *sch* (woordbegin) /*s* (elders) staat er in de Vlaamse dialekten een heel wat gevarieerder vertegenwoordiging van oude *sk* :

(*) Aan het woordbegin : *sk-* (b.v. *skoolə* = school) in het zuidoosten van WV (de omgeving van Kortrijk) en het zuidoosten van OV (Brakel-Ninove-Geraardsbergen); *sˀ-* (b.v. *sˀoolə* = school) in het oosten van WV (maar niet in de buurt van Kortrijk); *sjch-* (b.v. *sjchoolə* = school) in ± de westelijke tweederde van WV en soms in FV; *sj-* (b.v. *sjoolə* = school) in FV en soms eens in de buurt van Ieper; *sch-* in heel OV (behalve het zuidoosten, met *sk-*). Zie kaart 45.

Kaart 45

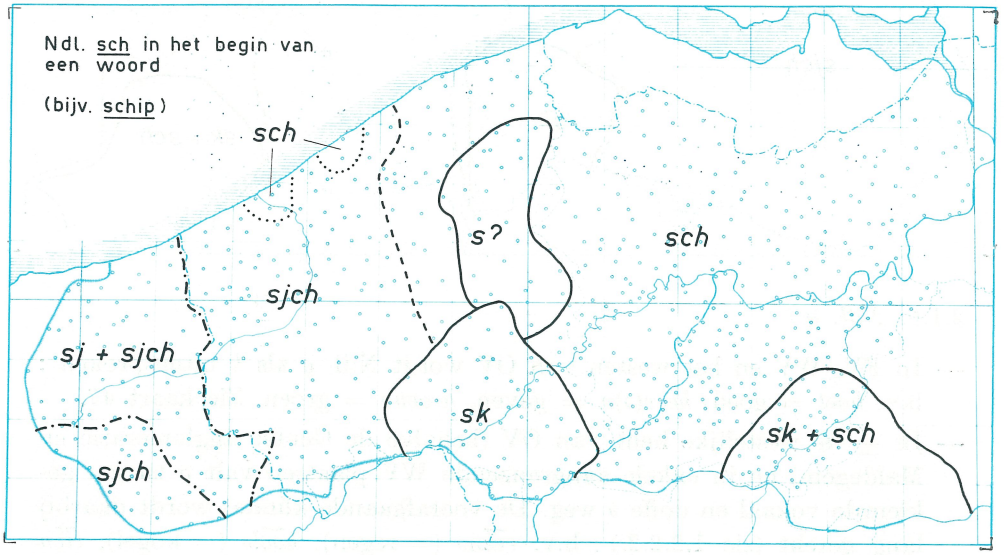

(*) Midden in het woord : *-sk-* (b.v. *viskən* = vissen) in het zuidoosten van WV (de omgeving van Kortrijk) en het zuidoosten van OV (Ninove-Geraardsbergen); *-sˀ-* (b.v. *visˀən*) in de omgeving van Tielt en ook ten noorden + ten oosten van Brugge; *-sch* (b.v. *vischən*) komt (als archaïsche variant van *-s-*) voor in de dialekten van Noord-Meetjesland, de Gentse agglomeratie + kanaalzone en de buurt van Wetteren-Zottegem; *sjch-* (b.v. *visjchən* = vissen) in ± de westelijke 2/3 van WV;

-sj- (b.v. *visjən* = vissen) in FV, *-s-* (b.v. vissen) tenslotte in het Waasland, Dendermonde-Aalst en een vrij groot gebied in westelijk OV + enkele aangrenzende plaatsen in WV. Zie kaart 46.

(*) Aan het woordeinde verschijnt oude *-sk* (*-sch*) overal als *s* (b.v. *vis*), behalve in FV, waar vrij algemeen *-sj* (b.v. *visj* = vis) uitgesproken wordt.

Kaart 46

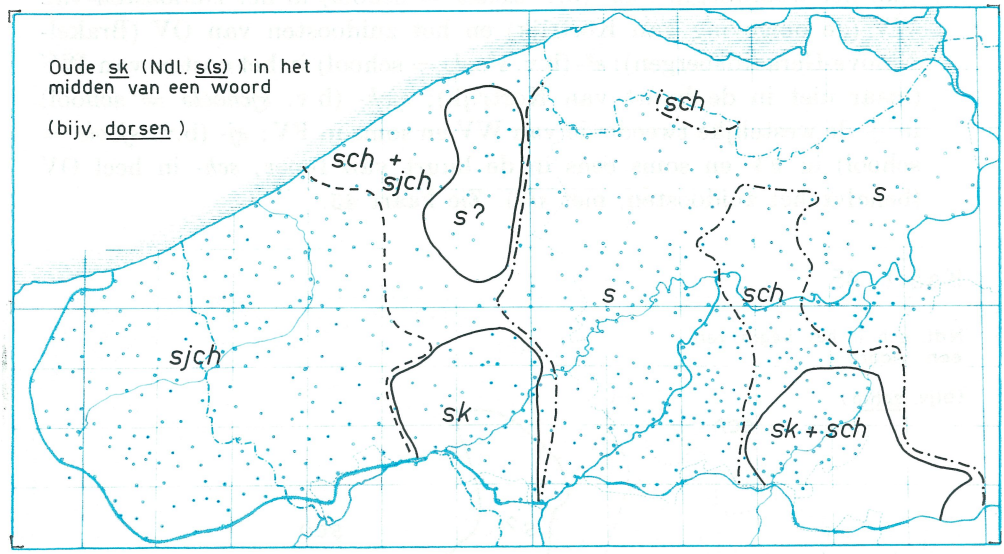

2.1.6. *Ndl. g*

— In FV, WV en het westen van OV wordt Ndl. *g* als *h* uitgesproken : b.v. *hoet* = goed, *heev(ə)n* = geven, *hroenə* = groen. Zie kaart 47.

— In ± de westelijke helft van OV (behalve de Gentse agglomeratie en Maldegem) en in enkele aangrenzende WV plaatsen valt *g* tussen gekleurde vokaal en doffe *ə* weg. De voorafgaande klinker wordt daarbij lang gerekt (zie 1.2.2.2.) : b.v. *rēenə* (= regen), *kōolə* (= kogel), *līen* (= liegen). Zie kaart 47 (volg. blz.).

2.1.7. *Mouillering* [1]

In de streek van Aalst-Ninove komt vaak mouillering van *t*, *d*, *s* en ook *l* en *n* voor. Daarbij kunnen *t* (tussen klinker en *s*) en *d* (tussen *l*/*n* en

[1] Mouillering van een medeklinker kunnen we ongeveer omschrijven als het toevoegen van een *j*-achtig element : een gemouilleerde *l* klinkt dus ongeveer als de medeklinkerverbinding *lj* in A.N. *schoelje*.

Kaart 47

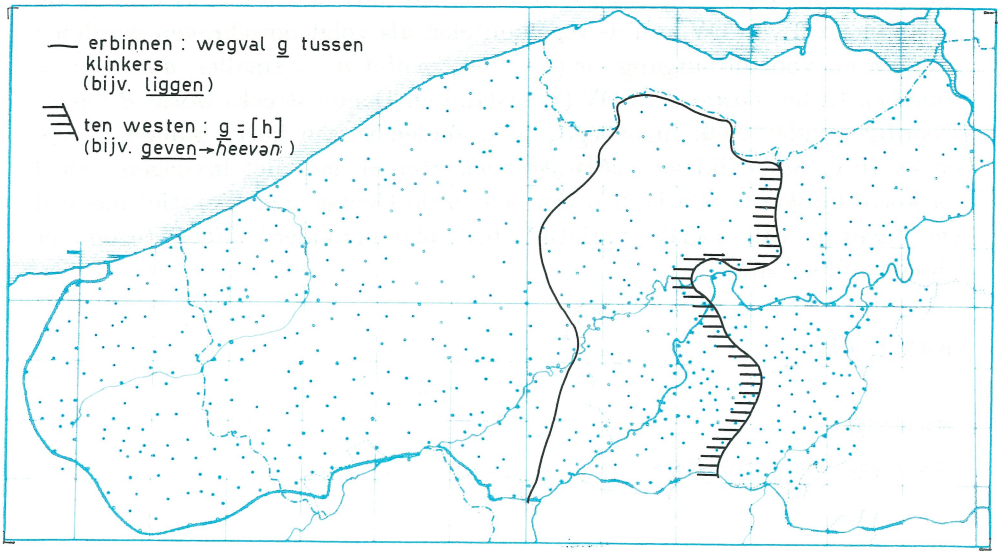

doffe *ə*) geheel verdwijnen. Wij trachten hieronder een overzicht te geven van de kondities waaronder in dat gebied mouillering optreedt :

	Voorbeelden
(*) korte *ie*, *i* (door verkorting uit *ee*), *e*, korte *uu* en *o* (door verkorting uit *oo*) + *lt*, *ld*, *nt* of *nd*	*mieltj* (= milt), hij *spiltj* (= speelt), *biltj* (= beeld), *wieltj* (= wild), *keljər* (= kelder, *d* weg), *mientj*/*muuntj* (= munt), *wientj* (= wind), *montj* (= maand), *grenjəl* (= grendel)
(*) klinker + *ts* (*sj*)	*moesj* (= muts) *plosj* (= plaats) *groesjtə* (= grootste)
(*) *d*/*t* van de stam + uitgang *t*	hij *smatj* (= smijt) hij *witj* (= weet)

Zie kaart 48 voor dit mouilleringsgebied.

In (een groot deel van) FV wordt *nd* tussen *a*/*o* en *-ər*/*-əl* gemouilleerd tot *nj* : b.v. *anjərs* = anders, *oenjərt* = honderd.

2.1.8. *Invoeging van d*

In het A.N. wordt er tussen stam-*r* en achtervoegsel *-ər* een *d* ingevoegd : b.v. *zwaardər*, *leurdər*. In de Vlaamse dialekten komt die *d*-invoeging op

grotere schaal voor : vgl. *vuilder, diender, kleinder*. Voor FV, WV en ± de westelijke 2/3 van OV kan de regelkontekst als volgt omschreven worden : na *l/r/n* en vóór de uitgang *-ər* (b.v. ook *smal-d-ər* = smaller, *dun-d-ər* = dunner). In het oosten van OV (Waasland en Denderstreek) wordt *d* tegenwoordig minder vaak ingevoegd : o.a. zelden tussen korte klinker + *l/n* en *-ər* (b.v. Sint-Niklaas : *stilər*, *dunər*). Het al dan niet invoegen van *d* na korte klinker + *l/n* is daar (en ook in de Gentse agglomeratie) meestal een kwestie van sociale variatie : b.v. plat/verouderd *stildər* tegenover „beschaafder" *stilər*.

Kaart 48

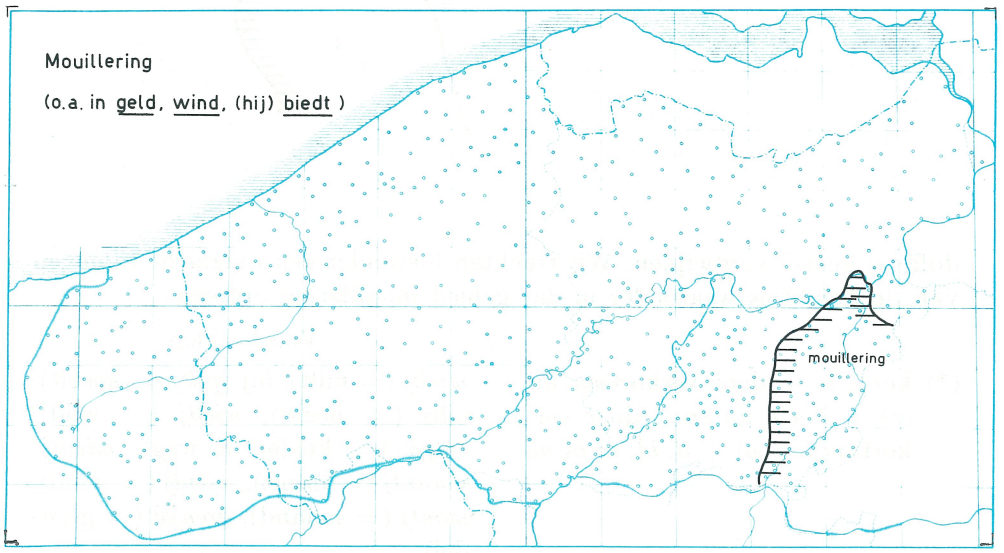

2.2. De likwieden (l en r)

2.2.1. *Ndl. r*

Hier dienen twee aspekten besproken te worden : kwaliteit en eventuele weglating.

(*) Kwaliteit :

In de Vlaamse dialekten komt gewoonlijk een tongpunt *-r* voor. Gent en — in mindere mate — Brugge zijn evenwel merkwaardige uitzonderingen : daar domineert de huig *-r*.

(*) Weglating :

In heel Vlaanderen valt *r* normaal weg vóór *s/z* : b.v. vers → *ves*, dorst → *dust*, vaarzen → *v(j)èèzən*. Behoort *s* echter tot een achter-

voegsel, dan blijft *r* behouden : b.v. *zwaarst*, *smeersel* (uitzondering : *eerst* : *r* weg). Verder zijn er ook enkele tamelijk recente ontleningen aan het Frans die *r* vóór *s* behouden : b.v. *mars*, *fors*(*ə*) (← force), *koers*. De uiterste zuidoostrand van OV kent ook de (overigens typisch Zuidbrabantse) *r*-wegval vóór *d* (aan het woordeinde) en *t* : b.v. kort → *kut*, hart → *et*, paard → *pjèèt*. Zie kaart 49.

Kaart 49

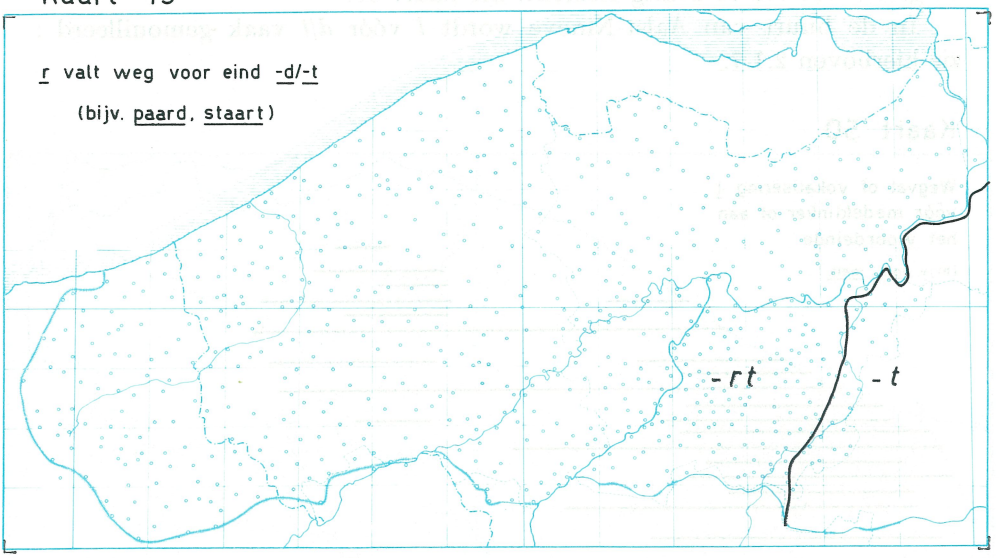

2.2.2. *Ndl. l*

Hoewel de *l* vooral aan het woordeinde (b.v. *vol*) en vóór medeklinker (b.v. *volk*, *wild*) nogal wat klankvariatie kan vertonen (o.a. zgn. „donkere" en „heldere" *l*, zullen wij het hier toch overwegend over de weglaatbaarheid van *l* hebben.

De allereerste voorwaarde tot weglating is dat *l* aan het woordeinde of vóór een medeklinker voorkomt. Verder moet *l* door een gekleurde, beklemtoonde vokaal voorafgegaan worden. Geografisch mag *l*-wegval gesitueerd worden in het noordwesten en het zuidwesten van OV en in WV. In het laatste gebied vormen de dialekten met *l*-wegval geen aaneensluitend geheel : wij hebben zelfs de indruk dat in één en hetzelfde WV dialekt vormen met én zonder *l* kunnen voorkomen (daarbij zijn de *l*-loze vormen „platter"). Soms ook wordt *l* vervangen door een lichte *j* of *w* : b.v. volk → *vo^{w}k*, melk → *me^{j}k*. In alle geval wordt de voorafgaande vokaal min of meer gerekt. Waar de *l* helemaal verdwijnt, is die rekking zelfs vrij ekstreem (b.v. *vóók* = volk). In het uiterste noordwesten van OV (Maldegem en

direkte omgeving) valt *l* steeds volledig weg aan het woordeinde vóór een pauze en vóór een medeklinker; daarbij wordt de voorafgaande klinker heel lang gerekt : b.v. nen *bāā* = bal, een *kāāf* = kalf. Elders in het Meetjesland verschijnt er in die positie een heel donkere *l* of zelfs een *w*-achtig element : b.v. wel → *wel/wew*. In het uiterste zuidwesten van de provincie valt *l* eveneens weg in dezelfde positie (althans bij „plat" of „archaïsch" spreken); de voorafgaande vokaal wordt daar dan systematisch verdonkerd en gerekt tot een *òò*-achtig element. Zie kaart 50.

In de buurt van Aalst-Ninove wordt *l* vóór *d/t* vaak gemouilleerd : zie hierboven 2.1.7.

Kaart 50

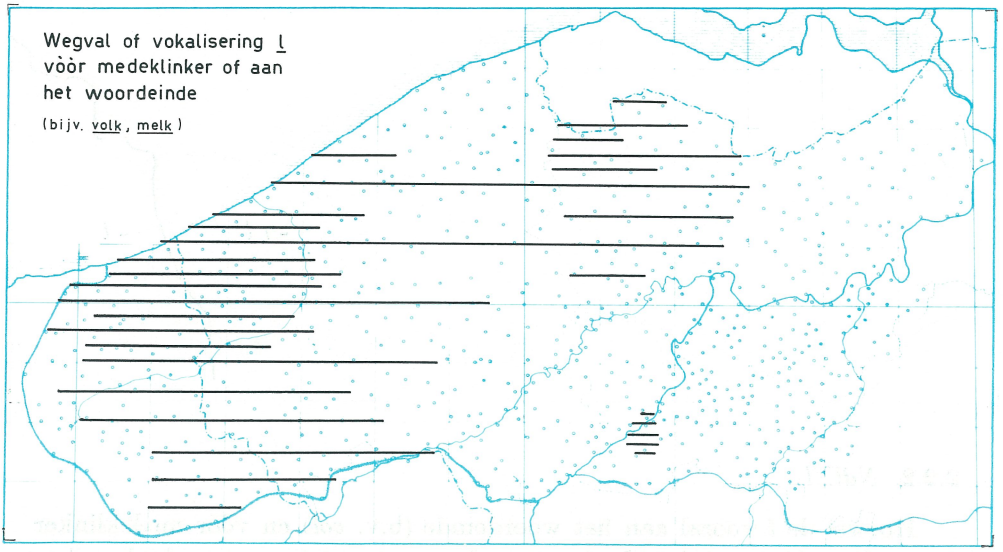

2.3. De nasalen (n, m en ng)

2.3.1. *Ndl. n*

In de Vlaamse dialekten hebben weinig spraakklanken zo'n onvast karakter als de *n*. Wij bespreken hieronder de belangrijkste overgangen :

(*) Assimilatie :

— Aan het einde van een woord(deel) wordt *n* (voorafgegaan door een volle klinker) geassimileerd aan de beginmedeklinker van het volgende woord(deel) : tot *m* vóór *p/b* en tot *ng* vóór *k* : b.v. onkost → *ongkost*, onpaar → *ompaar*, groen → een *groeng* kleed. Is er een pauze tussen beide woord(deel)en, dan treedt er vanzelfsprekend geen assimilatie op.

— Na ploffer (*p/b/t/d/k*) + *ə* wordt de eind-*n* vaak geassimileerd aan die ploffer : b.v. *eetn*, maar *klopm* = kloppen en *maakng* = maken. Daarbij wordt de ploffer min of meer ingeslikt. Deze overgang komt voor in de Vlaamse dialekten waar eind-*n* bewaard bleef en waar *ə* tussen ploffer en eind-*n* weggevallen is. In grote trekken kan dat gebied als volgt omschreven worden : FV (behalve het uiterste westen), WV (behalve Brugge) en OV (behalve de Gentse agglomeratie, het oosten van het Waasland en de Denderstreek). Ten zuidwesten van Gent en in de streek van Kortrijk schijnt die overgang echter niet altijd een verplicht karakter te hebben (b.v. zowel *sleepn* als *sleepm* = slepen). Zie kaart 51.

Kaart 51

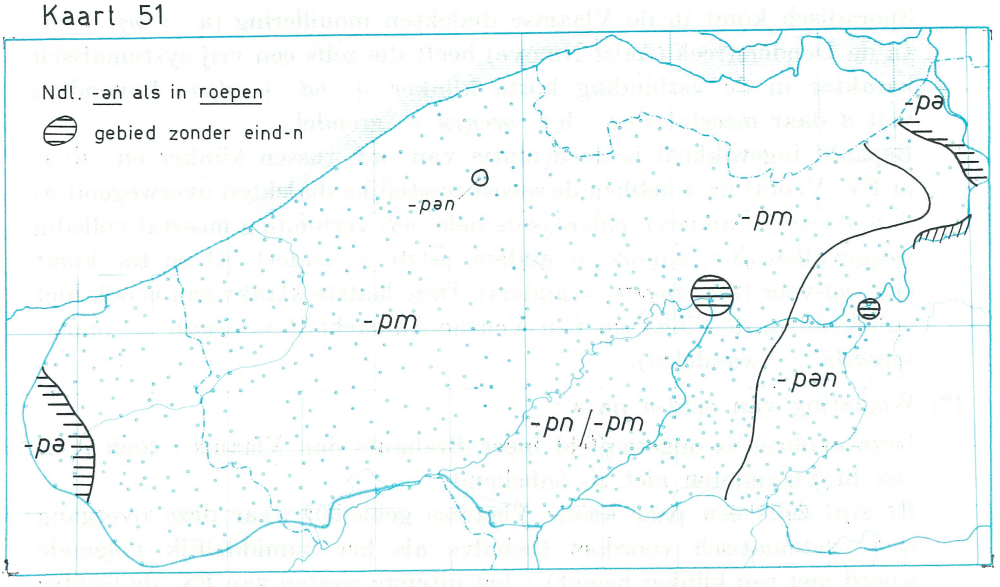

(*) In Franse leenwoorden op oorspr. lange neusklinker (ɛ̃ː, ɑ̃ː of ɔ̃ː, Ndl. *-ein*, *-an* of *-on*) hebben de dialekten van FV en WV (behalve de zuidoostrand) een korte klinker + *ng* : b.v. *pling* = plein, *plang* = plan, *bong* = bon.
Oorspr. Ndl. klinker + eind-*n* daarentegen wordt in het noord(oost)en van FV en het uiterste westen van WV tot een iets langere neusklinker (met wegval van *-n*) : b.v. *mɑ̃.* = man, *wĩ.* = wijn, *stɔ̃.* = staan.

(*) Klinker + *n* + *s/z* :
In vrij veel Vlaamse dialekten wordt in dergelijke verbindingen eerst de klinker gerekt en genasaleerd (cfr. het Franse *bon*) en vervolgens valt de *n* volledig weg : b.v. *dɑ̃asn* = dansen, *gɑ̃azn* = ganzen.

Wij beschikken thans over te weinig gegevens om het verschijnsel precies te kunnen situeren, maar het komt ongetwijfeld voor in de meeste WV en FV dialekten, het uiterste noordwesten van OV en de Denderstreek (o.a. Aalst en Geraardsbergen).

(*) Korte klinker + *n* + *t/d/s/z* :

In deze positie wordt *n* soms meer naar achteren uitgesproken (→ *ng*) of zelfs gemouilleerd (→ *nj*).

De evolutie *n* → *ng* staat vooral in het Gents en de Noordoostvlaamse dialekten sterk, zeker als er een *a* of *o* aan voorafgaat : b.v. *kangt* = kant, *angt* = hand, *ongs* = ons. Archaïsch vindt men die overgang ook nog wel eens in sommige WV stadsdialekten : b.v. Brugs *zoeng(d)ər* = zonder.

Sporadisch komt in de Vlaamse dialekten mouillering (*n* → *nj*) voor. In de Denderstreek (Aalst-Ninove) heeft die zelfs een vrij systematisch karakter in de verbinding korte klinker + *nd* + *əl/ər*; bovendien valt *d* daar meestal weg : b.v. *grenjəl* = grendel.

Bepaald ingewikkeld is de evolutie van *-nd-* tussen klinker en *-əl/-ər* in FV. Vooral na *a* hebben de meest westelijke dialekten overwegend *nj* (b.v. *anjərs* = anders); elders is de hele *-nd-* verbinding meestal volledig weggevallen (b.v. *ãã(ə)rs* = anders, *õẽ(ə)r* = onder). Af en toe komt ook *-ng*-voor (b.v. *angərs* = anders). Deze laatste klankvorm is ook niet onbekend in de dialekten van Veurne-Ambacht (b.v. *oengər* = onder, *wangəln* = wandelen).

(*) Weglating van eind-*n* na *ə* :

Deze evolutie is ongetwijfeld meer Brabants dan Vlaams : toch is ze ook in Vlaanderen niet zo onbekend.

Er zijn zelfs een paar kleine Vlaamse gebieden waar deze overgang zich systematisch voordoet (behalve als het onmiddellijk volgende woord met een klinker begint) : het uiterste westen van FV ,de Gentse agglomeratie, Dendermonde en de oostrand van het Waasland : b.v. *eetə* = eten, *speelə* = spelen. Zie kaart 52.

Daarbuiten zien wij nog twee situaties waar eind-*n* na *ə* in een ruim gebied wegvalt :

— In heel Vlaanderen is de uitgang van het bijvoeglijk naamwoord vóór een man. enk. zelfstandig naamwoord *-ən* (b.v. een *langən arm*). Met uitzondering van ± de westelijke helft van WV en FV valt eind-*n* echter overal weg als het zelfst. naamwoord begint met *s/z/p/f/v/k/g/l/r/m/n/w/j* : b.v. *nə langə stok* tegenover *nə langən tak*. In het noorden van WV valt eind-*n* zelfs altijd weg als het zelfst. naamwoord met een medeklinker begint : b.v. *ə langə tak* tegenover *ə langən ols* (= hals).

— In de dialekten waar *k/g* tussen beklemtoonde vokaal en-*ə(n)* resp. *ʔ/h* uitgesproken worden (zie 2.1.4. en 2.1.6) verschijnt eind-*ən* als een genasaleerde *ə* (dus *ə̃*), tenminste als het volgende woord niet met een klinker begint : b.v. *liehə̃* = liegen, *steeʔə̃* = steken.

(*) De *n* tussen klinker en *ən* (b.v. *spannen*) :

In de meeste Vlaamse dialekten doet zich de volgende evolutie voor : *ə* valt weg en de stam-*n* + eind-*n* versmelten tot één gerekte *n̄* : b.v. *span̄* = spannen, *dien̄* = dienen. Uitzonderingen hierop zijn :

— de gebiedjes met systematische weglating van eind-*n* (zie hierboven);

— het Brugs (b.v. *spanən*);

— een gebiedje ten noord(west)en van Gent, waar een heel andere overgang optreedt : stam-*n* wordt weggelaten nadat de voorafgaande klinker gerekt is : b.v. *spāan* = spannen, *dīen* = dienen. Zie eveneens kaart 52.

Kaart 52

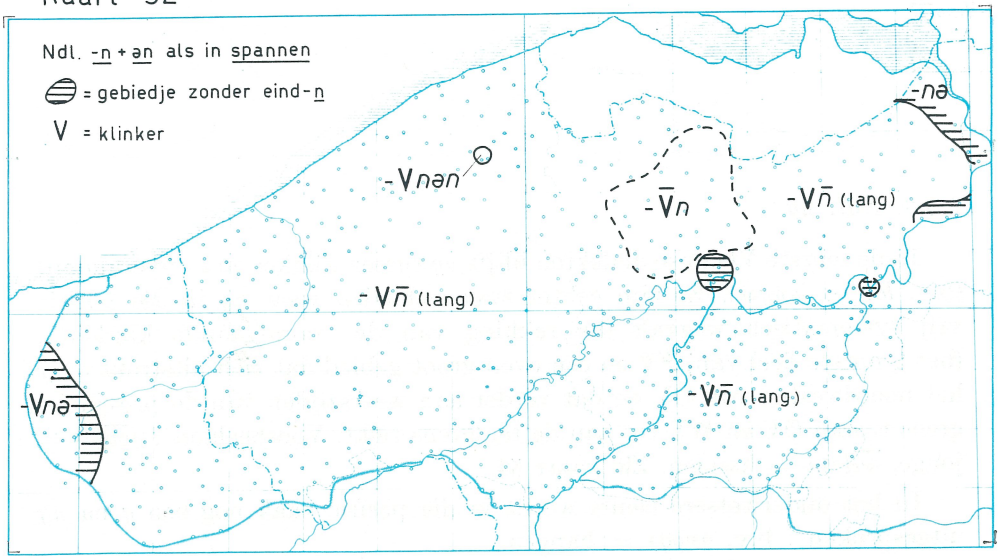

2.3.2. *Ndl. m*

De *m* is een opvallend stabiele medeklinker. Slechts één wijziging loont de moeite van een beschrijving : het betreft *m* tussen klinker en *-ən* (b.v. *bomen, kammen*). In de meeste Vlaamse dialekten doet zich de volgende evolutie voor : *ə* valt weg en stam-*m* + eind-*n* versmelten tot één gerekte *m̄* : b.v. *kam̄* = kammen, *riem̄* = riemen. Ook hier zijn er enkele uitzonderingen :

— de gebiedjes met systematische weglating van eind *-n* (zie hierboven);
— het Brugs en een vrij groot gebied in het (zuid)oosten van OV (b.v. Brugs/Zeels/Ninoofs *kamən*). Zie kaart 53.

Kaart 53

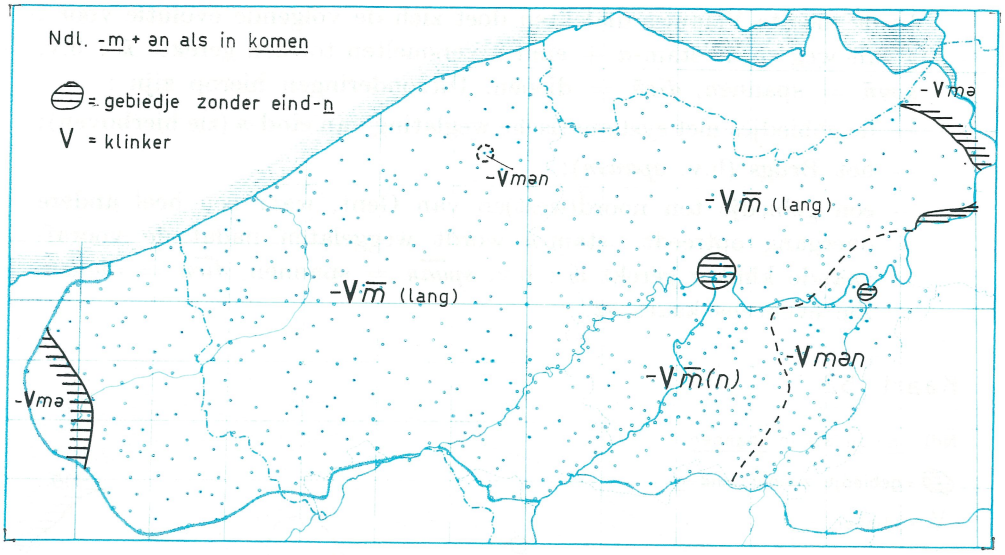

2.3.3. *Ndl. ng*

In de meeste Vlaamse dialekten blijft *ng* tussen klinker en *ə* onveranderd (b.v. *langə*, *jongər*). Er zijn echter twee gebieden waar *ng* in die positie vrij systematisch wegvalt (na rekking van de voorafgaande klinker) : (het grootste deel van) FV en een even groot gebied dat zich uitstrekt over het noordwesten van OV en dat verder aan weerszijden van de provinciegrens tussen OV en WV tot aan de taalgrens reikt. Voorbeelden : *jo͞o(ə)* = jonge, *a͞a(ə)n* = hangen. Zie kaart 54.

In het ouderwetsere Gents wordt in die positie vaak nog een *g* na *ng* uitgesproken : b.v. *anggə* = hangen.

De verbinding klinker + *ng* + *ən* maakt in de meeste Vlaamse dialekten de volgende evolutie door : *ə* valt weg en stam *-ng* + eind *-n* versmelten tot een gerekte *n͞g* (eventueel nog gevolgd door *-n*) : b.v. *zi͞ng(n)* = zingen, *a͞ng(n)* = hangen. Een andere evolutie kennen :

— de gebiedjes waar eind-*n* systematisch weggelaten wordt (zie 2.3.1.) : b.v. Oostwaaslands *angə* = hangen;
— de gebieden waar *ng* tussen klinker en eind-*ə(n)* weggevallen is (zie hierboven) : b.v. Meetjeslands/Fransvlaams *zèèən/zieən* = zingen;

— Brugge (soms) en ook een vrij groot gebied in het (zuid)oosten van OV, waar ə niet wegvalt : b.v. *angən* = hangen, *zingən* = zingen.
Zie hierbij kaart 54.

Kaart 54

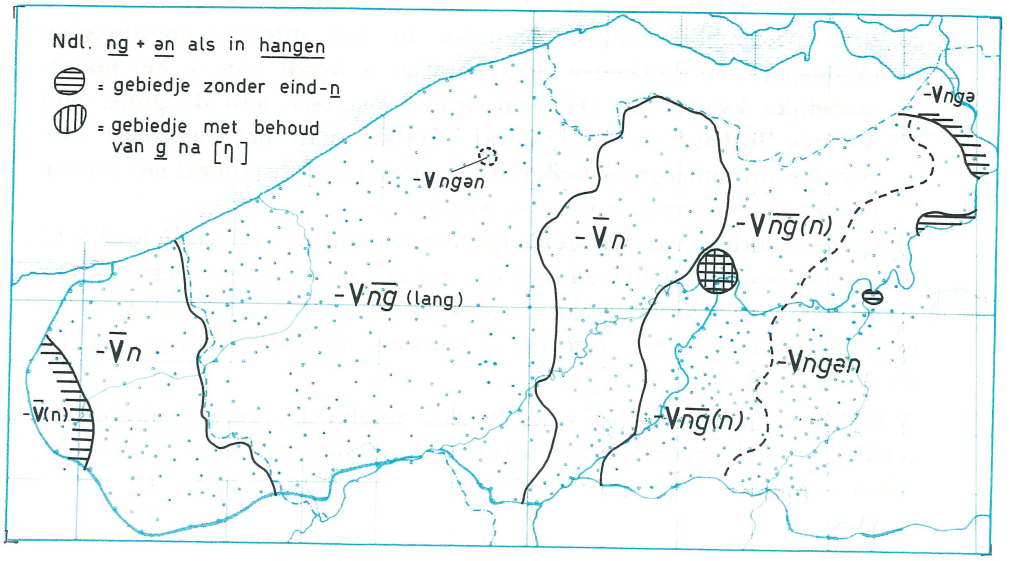

2.4. De halfvokalen (w en j)

2.4.1. *Ndl. w*

De treffendste veranderingen ondergaat *w* in de positie tussen gekleurde klinker en *-ə(n)* b.v. *duwen, bouwen, blauwe, nieuwe*) en ook aan het woordeinde (b.v. *nieuw, flauw*).

(*) Lange klinker + *w* + *ə(n)* :
In FV en WV (behalve enkele plaatsen aan de oostrand, in de buurt van Aarsele) blijft *w* altijd behouden. In OV is dat zelden zo, meestal ondergaat *w* allerlei veranderingen, die naar gelang van de klankkleur van de voorafgaande klinker nog een verschillende aard en verspreiding kunnen kennen :

— *bouwen* : *w* blijft enkel behouden in het uiterste noordoosten (Doel), het uiterste noordwesten (Maldegem), het uiterste zuidwesten (Oudenaarde-Ronse) en de Gentse agglomeratie; *w* wordt *v* in een 5-tal plaatsen in de buurt van Ninove-Denderleeuw (→ *baavən*); elders valt *w* weg (→ *baan*);

— *duwen* : *w* blijft enkel behouden in het uiterste noordoosten (Doel), het uiterste noordwesten (Maldegem), Oudenaarde en de Gentse

agglomeratie; *w* wordt *g* in het Waasland, de streek van Dendermonde en bijna het hele gebied van de Beneden-Dender (→ *dòògən*); *w* wordt *v* in het Aalsters en een 10-tal plaatsen in het uiterste zuidoosten van OV (→ *daavən*); *w* wordt *j* in de driehoek Waregem-Ronse-Avelgem (→ *dujn*); elders valt *w* gewoon weg;

— *nieuwe* : *w* blijft enkel behouden in het uiterste noordwesten (Maldegem) en de Gentse agglomeratie; *w* wordt *v* in ± het noordoostelijke kwart van OV, een drietal plaatsen aan de grens met Vlaams-Brabant en een tiental plaatsen aan het raakpunt van Schelde-provinciegrens-taalgrens (→ *nievə*); elders (vooral het westen en het zuiden) valt *w* weg (→ *nie(ə)*).

Met uitzondering van de gebiedjes waar eind-*n* wegvalt (zie 2.3.1.) ondergaat bewaard gebleven *w* (vóór *-ən*) nog de volgende verandering : *ə* valt weg en *w* wordt gerekt + genasaleerd en soms zelfs gaat eind-*n* er volledig in op : b.v. *bouw̃(n)* = bouwen, *duw̃(n)* = duwen. Zie bij dit alles kaart 55.

N.B. Vooral in het westen van OV gaat weglating van *w* gepaard met rekking van de voorafgaande klinker : b.v. *bāa(ə)n/bāe(ə)n* = bouwen, *nīe(ə)* = nieuwe.

Kaart 55

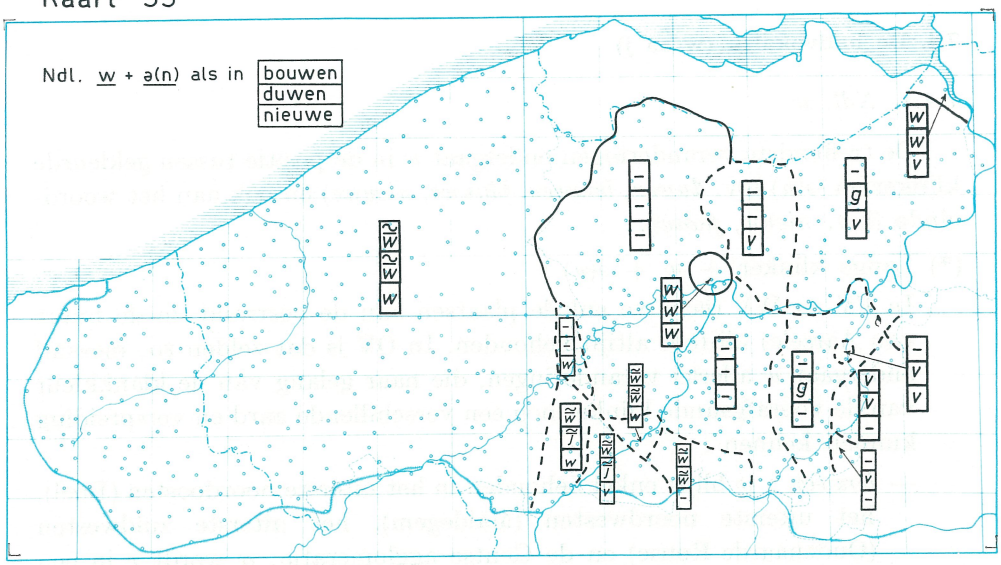

(*) Klinker + eind-*w*

Ten oosten van de lijn Wachtebeke-Gentse agglomeratie-Brakel wordt *w* aan het woordeinde gewoonlijk weggelaten : b.v. *flaa* = flauw, *traa* =

trouw. In *sneeuw* reikt het gebied zonder *w* nog veel verder naar het westen (precieze kaartgegevens ontbreken).

In *blauw*, *grauw* en — in veel mindere mate — *nauw* vervangen de oostelijke OV dialekten eind-*w* meestal door *d/t* : b.v. *blaad/t*. In het westen van OV komt die overgang steeds minder voor. Zie kaart 56.

(*) Tussen *k* en *òò(ə)* (Ndl. *aa*) wordt *w* soms wel eens weggelaten, vooral in de OV dialekten : b.v. *kòò(ə)t* = kwaad, *bəkòòmə* = bekwaam. Precieze kaartgegevens ontbreken echter.

Kaart 56

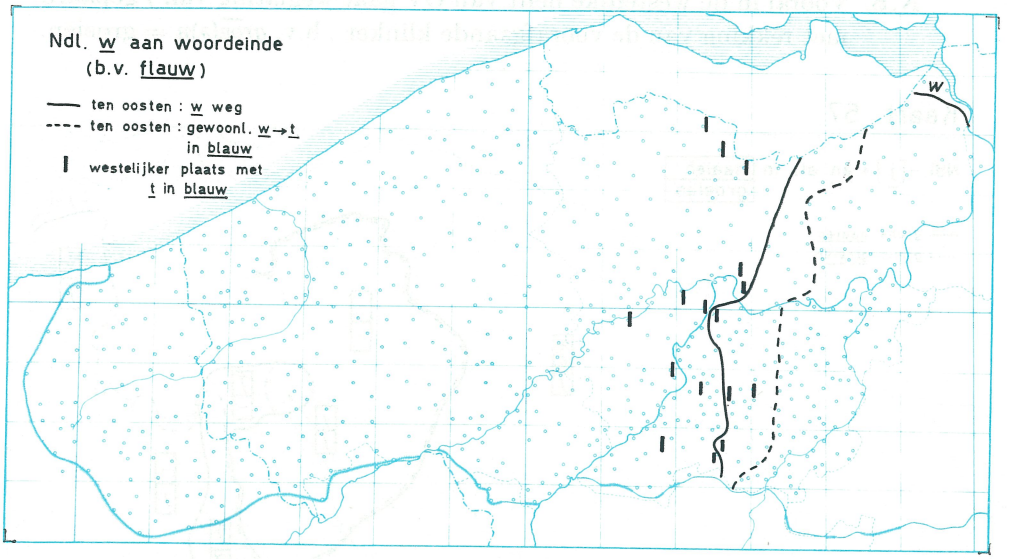

2.4.2. *Ndl. j* (geschr. *i* na lange klinker)

Net als *w* ondergaat *j* de treffendste veranderingen in twee posities : tussen lange klinker en *-ə(n)* (b.v. *maaien*, *groeien*, *taaie*) en ook aan het woordeinde (b.v. *bloei*, *taai*, *dooi*).

(*) Lange klinker + *j* (geschr. *i*) + *ə(n)* :

In FV en WV (behalve enkele plaatsen in de buurt van Aarsele) blijft *j* altijd behouden. In OV valt *j* meestal weg, maar de gebieden met *j*-behoud verschillen volgens de voorafgaande klinker :

— met *aa* (b.v. *naaien*, *taaie*) : *j* blijft behouden in het uiterste noordoosten (Doel), het uiterste noordwesten (Maldegem), het uiterste zuid(west)en (Oudenaarde-Ronse-Brakel-Geraardsbergen) en een smalle strook die van Geraardsbergen via Herzele en Wetteren naar de Gentse agglomeratie opklimt;

— met *oe* (b.v. *groeien*, *koeien*) : *j* blijft behouden in het uiterste noordwesten (Maldegem), het uiterste zuidwesten (Ronse), de Denderstreek en het oosten van het Waasland.

Waar *j* behouden blijft en eind-*n* niet zonder meer wegvalt, komt meestal nog de volgende overgang voor (bij klinker + *j* + *ən*) : *ə* valt weg en *j* wordt gerekt + genasaleerd en soms zelfs gaat eind *-n* er volledig in op : b.v. *nòòj̃(n)* = naaien, *groej̃(n)* = groeien. Deze laatste overgang komt nauwelijks voor in de Denderstreek en het oostelijke Waasland (b.v. *groejən*, *koejən*). Zie hierbij kaart 57.

N.B. Vooral in de westelijke helft van OV gaat weglating van *j* gepaard met rekking van de voorafgaande klinker : b.v. *groē(ə)n* = groeien.

Kaart 57

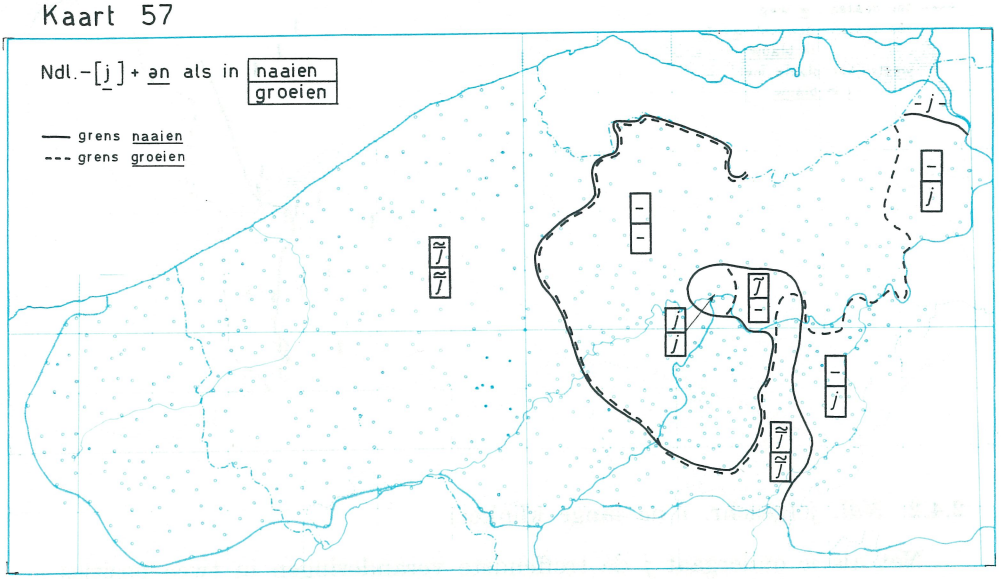

(*) Lange klinker + eind-*j* (geschr. *i*)

In ± de oostelijke helft van OV wordt *j* in deze positie vaak weggelaten. Het gebied met *j*-weglating verschilt echter naar gelang van de aard van de voorafgaande klinker :

— met *aa* (b.v. *taai*) : *j* valt weg ten oosten van de lijn Moerbeke-Zwijnaarde-Brakel (met uitzondering evenwel van Doel en een klein gebiedje rond Geraardsbergen-Herzele) : b.v. *tòò(ə)* = taai;

— met *oe* (b.v. *bloei*) : *j* valt weg in het westen van het Waasland, de buurt van Wetteren en een tot Brakel steeds smaller toelopende wig : b.v. *bloe(ə)* = bloei. Zie kaart 58.

Kaart 58

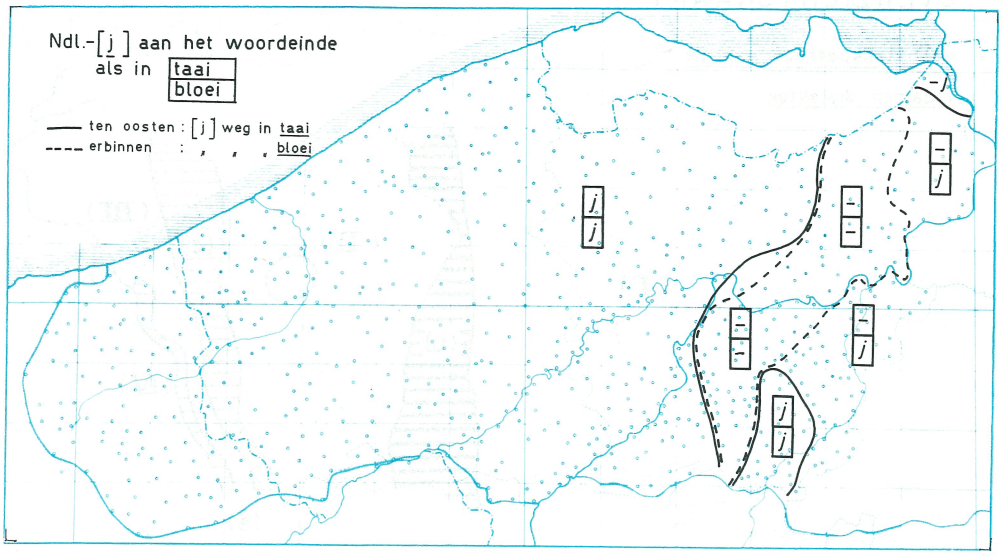

2.5. Ndl. h

In heel Vlaanderen is Ndl. *h* weggevallen : b.v. $ie^{(ə)}r(ə)$ = hier, *oe* = hoe

3. Samenvattend overzicht

Als wij de soms vrij sterk afwijkende stadsdialekten (b.v. het Gents) buiten beschouwing laten, kunnen er fonologisch in Vlaanderen 4 grote(re) *dialektgebieden* onderscheiden worden. Dat zijn dan — wat de klankleer betreft — relatief homogene kerngebieden tussen (overwegend noord/zuid-gerichte) *overgangszones* waar heel wat klankgrenzen (isofonen) geconcentreerd zijn (zgn. isofonenbundels) :

Gebied (I) :

Frans-Vlaanderen en West-Vlaanderen (behalve de zuidoostrand). De overgang naar gebied (II) is niet abrupt maar toch kan er van noord naar zuid een lijn getrokken worden die de westgrens van een typische overgangszone — zone (b) op de overzichtskaart — vormt. Die lijn loopt ten westen van Middelburg (in het noorden), Donk, Oostveld, Sint-Joris-ten-Distel, Ruiselede, Kanegem, Marialoop, Desselgem, Beveren, Deerlijk, Zwevegem en Sint-Denijs (in het zuiden);

Gebied (II) :

Ongeveer de westelijke tweederde van Oost-Vlaanderen. In het westen reikt het tot de oostgrens van overgangszone (b). Die oostgrens moet ten oosten van de volgende plaatsen gesitueerd worden : Maldegem, Kleit,

OVERZICHTSKAART

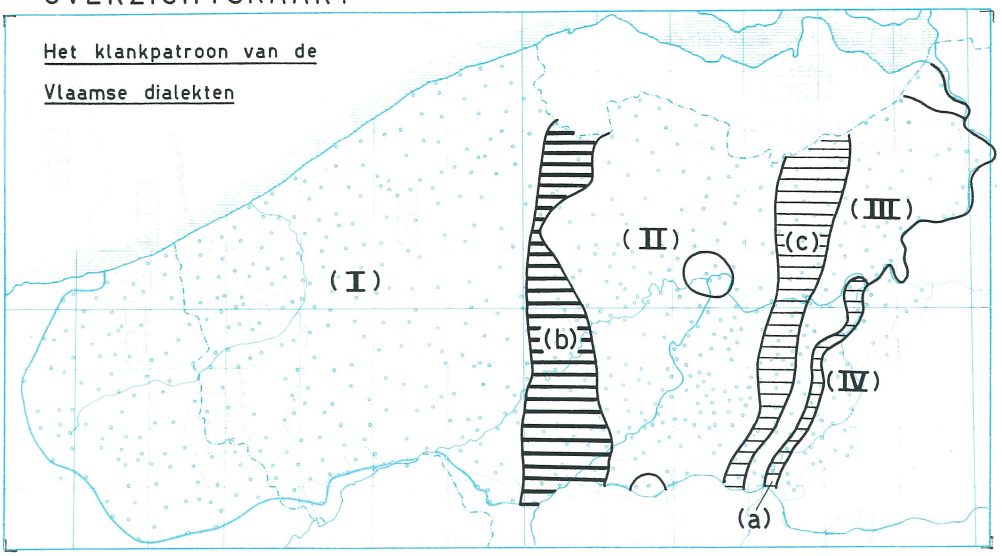

Oostveld, Sint-Joris-ten-Distel, Ruiselede, Kanegem, Aarsele, Wontergem, Gottem, Zulte, Waregem, Kaster, Tiegem en Ruien. De oostgrens van gebied (II) valt samen met de westgrens van overgangszone (c); die lijn loopt ten westen van de volgende plaatsen : Moerbeke (in het noorden), Eksaarde, Zeveneken, Kalken, Wetteren, Bavegem, St.-Lievens-Houtem, Hillegem, Sint-Lievens-Esse, Lierde en Parike.

Gebied (III) :

Het Waasland, Zele + omgeving en een strook die naar het zuiden toe steeds smaller wordt en de taalgrens bereikt ten zuiden van Deftinge. In het westen wordt dit gebied afgebakend door de oostgrens van overgangszone (c); die grens loopt ten oosten van Stekene, Eksaarde, Lokeren, Overmere, Schellebelle, Smetlede, Bambrugge, Ressegem, Herzele, Lierde en Parike.

De oostgrens van dit gebied vertoont een speciaal karakter : van Doel tot Dendermonde vormt de Schelde een lineaire grens met de Brabantse dialekten. Vanaf Dendermonde tot de taalgrens scheidt een zeer smalle overgangszone (a) gebied (III) van gebied (IV). Die zone is te situeren in de buurt van Dendermonde, Oudegem, Mespelare, Hofstade, Erpe, Mere, Kerksken, Heldergem, Aspelare, Voorde, Schendelbeke en Geraardsbergen.

Gebied (IV)

De Denderstreek ten oosten van overgangszone (a) (zie hierboven). Dit gebied mag ten volle Brabants genoemd worden.

Die vier gebieden kunnen wij het best nog even samenvattend karakteriseren door de belangrijkste grenzen van de overgangszones (a) (b)-(c) nog even in herinnering te brengen.

Overgangszone (a)

(1) *zoet, proeven, vroeg, zoeken, groen* e.d. : ten O. *ūū* (met ontronding *īē*), ten W. *oe*;
(2) *kaas* : ten O. *èè(ə)*, ten W. *óó(ə)* e.d.;
(3) *bobbel, pop, bok* e.d. : ten O. *oe*, ten W. *o*;
(4) *leven, slepen, keel, meel*, e.d. : ten O. *èè(ə)*, ten W. *ee*;
(5) *wit, dik, stil, zitten* e.d. : ten O. korte *ie*, ten W. *i*;
(6) *mus, brug, druk* e.d. : ten O. korte *uu* (met ontronding korte *ie*), ten W. *u*;
(7) *gieten, ziek, hoed, roepen* e.d. : ten O. *īe/ōe*, ten W. korte *ie/oe*.

Overgangszone (b)

(1) *heet, scheef, bleek* e.d. : ten W. *eeə*, ten O. *ieə*;
(2) *groot, doof, rook, boom* e.d. : ten W. *ooə/oeə* of *oo*, ten O. *uuə*;
(3) *gieten, ziek, bloed, noen* e.d. : ten W. *īeᵊ/ōeᵊ*, ten O. *ie/oe*;
(4) *kwijt, rijp, slijk, pijl* e.d. : ten W. korte *ie*, ten O. *ei/èè* e.d.;
(5) *uit, duif, buik, duim* e.d. : ten W. korte *uu*, ten O. *ui*, œ. e.d.;
(6) *uur, schuur, muur* e.d. : ten W. *eu*, ten O. *uu*;
(7) *vijf, wijf, blijven* e.d. : ten W. korte *uu*, ten O. *ei, èè* e.d.;
(8) *hout, koud, kous* e.d. : ten W. korte *oe*, ten O. *ou/au/èw* e.a. diftongen;
(9) *bouwen, trouw, brouwer* e.d. : ten W. *ow*, ten O. *aw/èw* e.d.;
(10) *boter, schotel, noot* : ten W. *eu* (of *u*), ten O. *o(o)*;
(11) *zon, donder, bos, rogge* e.d. : ten W. open *u*, ten O. *o*;
(12) *kruk, rug, put, dun* : ten W. open *i*, ten O. *u* e.d.;
(13) *rond, mond, tong, jong* e.d. : ten W. korte *oe*, ten O. *o*;
(14) *pint, wind, drinken, ding* e.d. : ten W. korte *ie*, ten O. *i(ᵊ)*;
(15) *paard, staart, vaars, peer* e.d. : ten W. *èè(ᵊ)* of *ae*, ten O. ɪə;
(16) *water, baas, baard, graan* e.d. : ten W. *òò(ᵊ)*, ten O. *ooə* of *oeə*;
(17) *wit, vis, dik, stil* e.d. : ten W. open *i*, ten O. ɪə of iə;
(18) *mus, bult, druk* e.d. : ten W. open *u*, ten O. meestal *u* met naslag ;
(19) *scherp, sterven, werk, erg* e.d. : ten W. korte æ, ten O. *èèə*, ɪə, e.d.;
(20) *kar* : ten W. *a*, ten O. *ae*;
(21) *warm* : ten W. *a*, ten O. *ooə*;
(22) *darm* : ten W. open *e*, ten O. *ooə*;
(23) *plein, plan, bon* e.d. : ten W. korte klinker + *ng*, ten O. korte of lange klinker + *n*;
(24) *dikke, rekken, boeken* e.d. : ten W. meestal ʔ, ten O. *k* of (meestal) *G*;
(25) *zitten, witte, rijpe, kloppen* e.d. : ten W. *t/p*, ten O. meestal *d/b*;
(26) *hij is weg* e.d. : ten W. *z* + *w*, ten O. *s* + *w*;

(27) *de trap is* ... e.d. : ten W. meestal *p*, ten O. *b*;
(28) *wit, wet, nat, pot, riet, laat, voet* e.d. : ten W. syst. lengteverschil ($\breve{V}/\overline{V}$), ten O. weinig of geen lengteverschil;
(29) (hij) *slaapt*, ('t) *breekt* e.d. : ten W. korte klinker, ten O. geen vokaalverkorting;
(30) *oven, molen, bezem, warm* e.d. : ten W. geen *ə* aan het einde, ten O. wel;
(31) *trage, liegen, regen* e.d. : ten W. behoud van *g*, ten O. wegval van *g* + rekking van de voorafgaande vokaal;
(32) *duwen, blauwe, bouwen* e.d. : ten W. behoud van *w*, ten O. meestal wegval van *w* + rekking van de voorafgaande vokaal;
(33) *draaien, dooien, groeien* e.d. : ten W. behoud van *j*, ten O. meestal wegval van *j* + rekking van de voorafgaande vokaal;
(34) *zingen, brengen, lange* e.d. : ten W. behoud van *ng*, ten O. meestal wegval van *ng* + rekking van de voorafgaande vokaal.

Overgangszone (c)

(1) *arm, darm, warm* e.d. : ten O. *èè* of *ae*, ten W. *óó(ᵊ)* e.d.;
(2) *maart, schaar, varen* e.d. : ten O. *èè(ᵊ)*, ten W. *óóə* of een andere achtervokaal;
(3) *wit, dik, stil* e.d. : ten O. *i*, ten W. ɪə of iə;
(4) *mus, brug, druk* e.d. : ten O. *u*, ten W. meestal *u* met naslag;—
(5) *kat, mus, dik, acht, zon* e.d. : ten O. geen eind *-ə*, ten W. wel;
(6) *vader, leger, lepel, vogel* e.d. : ten O. geen eind *-ə*, ten W. (meestal) wel;
(7) *scherp, arm, werk, erg* e.d. : ten O. vaak een *ə* tussen *l/r* en eindmedeklinker, ten W. niet;
(8) *hout, oud, kous* e.d. : ten O. *aa*, ten W. een andere vokaal (*ae, óó, ew, aj*, e.d.);
(9) *vrouw, trouw, leeuw, taai, groei* e.d. : ten O. geen eind *-j/w*, ten W. wel;
(10) *een oud huis* e.d. : ten O. met *d* tussen de twee klinkers, ten W. niet;
(11) de tegenstellingen (25)-(27)-(28)-(29)-(30)-(31) van de vorige paragraaf (waarbij wel telkens W. door O. en O. door W. vervangen moet worden).

Ten slotte nog een bondige klankhistorische typering van de vier gebieden :

— Gebied (I) : Hier bleven de Oudvlaamse klankverhoudingen vrij gaaf bewaard. De grote Brabantse vernieuwingen (vooral in het vokalisme), die na de middeleeuwen ook nagenoeg heel Oost-Vlaanderen bereikten, lieten Frans- en West-Vlaanderen vrijwel ongemoeid. Deze dialekten vertonen ook een aantal Kustgermaanse verschijnselen — zie o.a. tegenstelling (10)-(11)-(12) bij overgangszone (b).
— Gebied (II) : Dit gebied kan in twee richtingen gekarakteriseerd worden : enerzijds als het minst intensief en het jongst verbrabantste deel van

Oost-Vlaanderen, anderzijds als een gebied met heel wat eigen ontwikkelingen in vokalisme en konsonantisme, cfr. de tegenstellingen (15)-(16)-(17)-(18)-(19)-(21)-(22)-(25)-(27)-(28)-(29)-(30)-(31)-(32)-(33)-(34).

— Gebied (III) : In dit gebied is de Oudvlaamse basis van een heel sterke Brabantse bovenbouw voorzien. De verbrabantsing zet zich daar in de toekomst ongetwijfeld nog steviger door.

— Gebied (IV) : Heel waarschijnlijk is dit vanouds een Brabants gebied, tenzij we moeten aannemen dat de verbrabantsing zich daar al sedert enkele eeuwen zo ingrijpend voltrokken heeft dat de eventuele Oudvlaamse basis volledig uitgewist is.

4. Literatuuroverzicht

In deze bijdrage is gebruik gemaakt van gegevens uit de volgende studies [1] :

Blancquaert, E., *Dialectatlas van Klein-Brabant.* 1925-1952[2].

Id., Klein-Brabantsche dialect-grenslijnen. In : *Album Vercoullie I* (1927), p. 53-61.

Id., *Dialectatlas van Noord-Oost-Vlaanderen en Zeeuwsch-Vlaanderen.* 1935.

Id., (met C. Tavernier en hun studenten), Apocope van slot-*n* na doffe *ə* in het Nederlandsch. In : *Feestbundel H. J. van de Weijer II* (1944), p. 7-24.

Blancquaert, E. - C. Tavernier, Overzicht van Gentse klanken. In : L. Lievevrouw-Coopman, *Gents Woordenboek I* (1950), p. 24-33.

Blancquaert, E. - H. Vangassen, *Dialectatlas van Zuid-Oost-Vlaanderen.* 1930.

Blancquaert, E. - W. Pée, Intervocalische tenuis-verschuiving in Vlaanderen. In : *Onze Taaltuin* 6 (1937), p. 5-11.

Bouchery, J., *De tongval der stad Gent.* 1907.

Carême, M., De mouillering in de Zuidnederlandse dialecten. In : *L.B.* 40 (1950), p. 113-139.

Carnel, D., *Le dialecte flamand de France. Étude phonétique et morphologique de ce dialecte tel qu'il est parlé spécialement à Bailleul et ses environs (Nord).* 1891.

[1] Titels van tijdschriften zijn gewoonlijk als volgt afgekort : H.C.T.D. = Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie, L.B. = Leuvense Bijdragen, T.N.T.L. = Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde, T.T. = Taal en Tongval, V.M.K.V.A. = Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie.

COLINET, Ph., Het dialect van Aalst, eene phonetisch-historische studie. In : *L.B.* 1 (1896), p. 1-59, 99-206, 223-309.

DAAN, J., Een Westvlaams schaap. In : *T.T.* 20 (1968), p. 128-131.

DAAN, J. - D. P. BLOK, *Van Randstad tot Landrand*, 1969.

DAAN, J. - M. J. FRANCKEN, *Atlas van de Nederlandse klankontwikkeling* (ANKO). Afl. 1 (1972) en afl. 2 (1977).

DEBRABANDERE, F., Het Kortrijks dialect van F. A. Snellaert. Een vergelijking van het Kortrijks in 1844 en 1972. In : *De Leiegouw* 14 (1972), p. 145-198.

DE GRUYTER, O., *Het Gentse dialekt. Klank- en vormleer.* Onuitgegeven proefschrift (RUG), s.d. (omstreeks 1906).

DE SCHUTTER, G., De representanten van Nederlands *ou* in de Zuidnederlandse dialekten. In : *T.T.* 20 (1968), p. 25-54.

DEVOS, M. - J. TAELDEMAN, Vokaalverkorting in het Westvlaams. In : *T.T.* 26 (1974), p. 5-45.

FRINGS, Th. - J. VANDENHEUVEL, *Die südniederländischen Mundarten.* I. 1921.

GOEMAN, A. C. M., *Aspecten van de vervoeging van het presens.* 1976.

GOOSSENS, J., Die gerundeten Palatalvokale im niederländischen Raum. In : *Zeitschrift für deutsche Mundartforschung* 29 (1962), p. 312-328.

ID., *Die niederländische Strukturgeographie und die „RND".* 1965.

ID., Proeve van een typologische kaart van de Zuidnederlandse vocaalsystemen. In : *T.T.* 20 (1968), p. 9-16.

ID., *Inleiding tot de Nederlandse dialectologie.* 1977[2].

HOEBEKE, M , Nog steeds de palatalisatie van Germ. *a* > *e* vóór gutturaal en labiaal in de Zuidnederlandse dialecten. In : *T.T.* 3 (1951), p. 121-127 en *T.T.*4 (1952), p. 63-83.

ID., Het systeem der augmentatieven bij mannelijke persoonsnamen in een Zuidoostvlaams dialect. In : *Naamkunde* 2 (1969), p. 208-230.

ID., De vokalisering van /l/ in enkele Zuidoostvlaamse dialekten. In : *T.T.* 26 (1974), p. 129-152.

HOL, A. R., Het prefix in het verleden deelwoord. In : *T.N.T.L.* 60 (1941), p. 249-293.

JACOBS, J., *Het Westvlaamsch van de oudste tijden tot heden.* 1927.

PÉE, W., *Dialectgeographie der Nederlandsche diminutiva.* 1936-38.

ID., Van *al, ol* + *d* of *t* tot **ut** en **ukt**. In : *Album Verdeyen* (1943), p. 291-306.

ID., *Dialectatlas van West-Vlaanderen en Fransch-Vlaanderen.* 1946.

ID., Het Westvlaams. In : *West-Vlaanderen* (1958), p. 289-301.

Id., Verschillen en overeenkomsten tussen Zeeuws en Vlaams. In : *Gedenkschrift für William Foerste* (1970), p. 366-383.

Pée, W. - J. Taeldeman, Nog eens de intervocalische tenuis-verschuiving in Vlaanderen. In : *T.T.*22 (1970), p. 16-28.

Ryckeboer, H., *Uit* in de Nederlandse dialekten. In : *T.T.* 25 (1973), p. 48-83.

Id., Over de *n*-apokope in Frans-Vlaanderen. In : *T.T.* 27 (1975), p. 82-85.

Id., Het Nederlands van de Franse Westhoek : situatie en situering. In : *T.T.* 29 (1977), p. 50-66.

Sercu, A., *Het dialect van Oostduinkerke en omgeving.* 1972.

Taeldeman, J., Een „ontrondingsgebied" aan de grens tussen Oost- en Westvlaams. In : *T.T.* 20 (1968), p. 174-181.

Id., De ontwikkeling van ogm. *ŭ* in het westelijke en centrale Zuiden. In : *H.C.T.D.* 45 (1971), p. 163-270.

Id., (Middel)westvlaamse alternatieven. In : *T.T.* 24 (1972), p. 9-23.

Id., *De klankstruktuur van het Kleitse dialekt. Een synchrone studie met referentie aan het historische en geografische kader.* 1975.

Teirlinck, I., *Klank- en Vormleer van het Zuid-Oostvlaandersch dialect.* 1924.

Vanacker, V. F., Nog even over gemouilleerde konsonanten in het Aalsters. In : *Spel van Zinnen. Album A. Van Loey* (1975), p. 281-284.

Van Den Berg, B., De palatalisatie van Germaansche *a* > *e* voor *r* + gutturaal en labiaal in Zuid-Nederland. In : *L.B.* 28 (1936), p. 27-47.

Vandenheuvel, J. - E. Brou, *De topographische grens tussen het Oost- en Westvlaamsch dialect.* 1911 (onuitgegeven).

Vangassen, H., Aan de grens van Vlaanderen en Brabant.
I. Nl. *ei* en *ij*. In : *H.C.T.D.* 29 (1955), p. 209-241.
II. Ndl. *ui*. In : *H.C.T.D.* 32 (1958), p. 69-99.
IV. Umlaut en ontronding van Nl. *ŭ* in gesloten lettergreep. In : *H.C.T.D.* 35 (1961), p. 105-129.
VI. Nl. *ŏ* en *ŭ* in de dialekten *u*. In : *H.C.T.D.* 37 (1963), p. 149-179.
VII. Nl. *ŏ* vóór *r*. In : *H.C.T.D.* 38 (1964), p. 39-79.

Van Ginneken, J., H is phoneem. In : *Onze Taaltuin I* (1932), p. 379-382.

Van Loey, A., *Bijdrage tot de kennis van het Zuid-West-Brabantsch in de XIII*e *en XIV*e *eeuw. Fonologie.* 1937.

Id., Over de syncope in Zuidnederlandse dialecten. In : *T.T.* 4 (1952), p. 156-163.

Id., Palatalisatie : Mnl. en Zuidndl. *uu*, Mechels a:. In : *H.C.T.D.* 35 (1961), p. 131-259.

Id., Over Westmnl. *ê/ei*. In : *V.M.K.V.A.*, 1967, p. 31-85.

Van Sint-Jan, R., *Het West-Vlaamsch van Guido Gezelle*. 1931.

Vercoullie, J., Spraakleer van het Westvlaamsch dialect. In : *Onze Volkstaal* 2 (1885), p. 3-47.

Vereecken, C., Van „slutila" naar „sleutel". Umlaut en spontane palatalisatie op Nederlands taalgebied. In : *H.C.T.D.* 12 (1938), p. 33-100.

Verstegen, V., De wgm. *sk* in de Zuidnederlandse dialecten. In : *H.C.T.D.* 16 (1942), p. 31-41.

Id., De ontrondingsgebieden in Zuid-Nederland. In : *H.C.T.D.* 15 (1941), p. 299-304.

Weijnen, A., Het verspreidingsgebied van de ontronding. In : *T.N T.L.* 79 (1962-63), p. 81-102.

Id., *Nederlandse Dialectkunde*. 1966[2].

Willemyns, R., De diftongering van ogm. *ô* in het zuidoosten van West-Vlaanderen. In : *T.T.* 20 (1968), p. 65-70.

Id., *Bijdrage tot de studie van de klankleer van het Brugs op het einde van de Middeleeuwen*. 1971.

LIJST VAN DE GEBRUIKTE AFKORTINGEN

Voor volledige bibliografische referenties : zie Inleiding, blz. 31-36.

alg. :	algemeen
D :	Vragenlijsten van de Dialectencommissie of Instituut voor Dialectologie, Amsterdam
DB :	L. De Bo, Westvlaamsch Idioticon
DB Kruid :	L. De Bo, Kruidwoordenboek
DS :	R. Desnerck, Oostends Woordenboek
ED :	K. Pynckels en E.H. De Baets, Eekloos Dialekt
enk. :	enkelvoud
frekw. :	frekwent
Frings :	T. Frings en J. Vandenheuvel, Die Südniederländischen Mundarten
FV :	Frans-Vlaanderen
G :	Vragenlijsten van het Seminarie voor Vlaamse Dialektologie, Gent
GV :	Gemeenschappelijke Vragenlijst
id. :	idem
i.v. :	in verbo (onder het woord)
J :	A. Joos, Waasch Idioticon
L :	Vragenlijsten van het Séminaire de Philologie Néerlandaise, Luik
Lind. :	Lindemans-De Jaeger-Lindemans, Vakwoordenlijst der hopteelt
Loq :	Loquela
LVC :	L. Lievevrouw-Coopman, Gents Woordenboek
mv. :	meervoud
omg. :	omgeving
OV :	Oost-Vlaanderen
RND :	Reeks Nederlandse Dialectatlassen
spor. :	sporadisch
str. :	streek
T :	I. Teirlinck, Zuid-Oostvlaandersch Idioticon
vero. :	verouderd
verspr. :	verspreiding
vklw. :	verkleinwoord
volt. dw. :	voltooid deelwoord
W :	Materiaal Willems
WV :	West-Vlaanderen
WVD :	Woordenboek van de Vlaamse Dialekten
zeldz. :	zeldzaam
zfd :	zonder fonetische dokumentatie
ZND :	Vragenlijsten van de Zuidnederlandse Dialectcentrale.

LIJST VAN MEDEWERKERS EN ZEGSLIEDEN

Plaatsen in Frans-Vlaanderen worden hier alleen vermeld met hun Nederlandse benaming. Deze lijst zal later worden aangevuld.

AAIGEM
Rimbaut, Denis
Van Liedekerke, Jean-Pierre

AALBEKE
Demuynck, Norbert
Vermeulen, Norbert en Raphaël

AALST
Meert, Nadine
Van Gijsegem, Antoinette
Vernaeve, Albert

AALTER
Cornelis, Valère en Marie-Thérèse

AARSELE
Damman, Alice
Neirinck, Jozef
Vanderstraeten, Jozef
Van Nieuwenhuyze, Alfons

AARTRIJKE
Simaey, Willy
Vandierendonck, Clotilde

ADEGEM
Buysse, Marie-Jeanne
Schoors, Odiel
Van Cleemput, Maria (†)
Van Cleemput, Pierre

ADINKERKE
De Beers, Maurice

ALVERINGEM
Dedeurwaerder, Leon
Delanote, Jules
Dutoo, Louis
Godderis, Daniël
Sioen, Jules
Vandenbruwaene, Henri

APPELS
De Vlaeminck, Frans

APPELTERRE-EICHEM
De Bruyn, Willy

ARDOOIE
Marreel, Palmer
Swyngedauw, Ronald
Termote, Alidoor
Werbrouck, Alfons

ASSEBROEK
Audenaerde, Hilde
Josué en mevr. Dheye
Janssens, Roger

ASSENEDE
Bosschem, Georges
De Decker, Edgard
Hulstaert, Marie-Louise
Van der Loo, Edmond
Van Ootegem, M.

ASTENE
Leroy, Georges

AVELGEM
Depraetere, Frans en Jean
Kindts, Gilbert
Van Houtte, Aloïs en familie

BAAIGEM
Vandenberghe, Maurice

BAARDEGEM
De Bie, Eugeen en Herman
De Bie, Mark
Vermeir, Jozef

BAARLE
Despretz, André
Hautekeete, Remi
Lootens, Linda
Saelens, Elvire

BACHTE-MARIA-LEERNE
Dobbelaere, Maurice

BALEGEM
Van Ceulebroeck, Leonce
Van Trappen, Maria

BALGERHOEKE
Van Vooren, Alfons

BAMBRUGGE
Bosman, Erwin
Rysselbergh, Theodule

BASSEVELDE
De Decker, Julien
Kerckhaert, Arsène
Van Acker, Etienne

BAVIKHOVE
Decraene, Antoon
Maertens-Verkinderen, Maria
Peirs, Mariette

BAZEL
De Ryck, Louis

BEERNEM
Allemeersch, Alida
De Pré, Henri en Dorien
Strobbe, Hilaire
Van Haecke, Joris
Van Hulle, Jules
Van Kerrebroeck, M.-J.
Van Renterghem, Ria

BEERST
Bellefroid, Annemie
Delacauw, René

BEERVELDE
De Groote, Berlinde

BELLEGEM
Mylle, Richard

BELLEM
Van Parijs, Jules

BERLARE
Baert, Marie-Anne

BESELARE
Maes, Jozef

BEVEREN (IJZER)
Bottein, Henri (†)
Goffin, Bruno
Laseure, Alice
Lepee, Robert
Leuridan, Omer en Hugo

BEVEREN (LEIE)
Debaere, André
Deprez, Rosine
Ducatteeuw, Etienne
Schotte, Irène

BEVEREN (ROESELARE)
Coghe, Gerard
Deceuninck, Roger
De Wandel, Marijke
Lust, Alberic
Neirynck, Jean-Claude

BEVEREN (WAAS)
Cleiren, Joseph

BISSEGEM
Tanghe, Filip

BISSEZELE
Duyck, Roger

BLANKENBERGE
Van Audenaerde, Aimé
Van Kerchove, Luc

BOEKHOUTE
Maenhout, Leon

BOESCHEPE
Verstraete, René

BOEZINGE
Seys, Robert en Maurice

BOLLEZELE
Hemelsdael, Joseph

BOOITSHOEKE
Goens, Achiel

BORSBEKE
Foket, Alex

BOTTELARE
Leyman, Ange
Roete, Marcel

BREDENE
Acx, Carine
Bruyneel, Frieda
Defever, Leon
De Jonckheere, Jan
Metsu, Charles
Meyer, Betsy
Zwaenepoel, Gustaaf
Zwaenepoel, Noël

BRIELEN
Vanderstichele, Joris
Warreyn, Lutgart

BROEKKERKE
Boudens, Joseph (†) en Paul

BROKSELE
Bouttu, Félix

BRUGGE
Debrabandere, Frans

BUGGENHOUT
Van Malderen, Frans

DADIZELE
Vanwest, Gerard

DAKNAM
De Maesschalck, Louis
DAMME
Cafmeyer, Magda
De Sutter, Triphon
Grymonprez, Patricia
Maenhoudt, Nadine
Warmoes, Maurice
DEERLIJK
Vantomme, Cyriel
DEINZE
Dekeyzer, Omer
DE KLIJPE
Reyntjens, Gaston
Van Butsele, Paul
DE KLINGE
Bogaert, René
Edgar en mevr. Van Goey-Pauwels
DE MOEREN (Fr.)
Vandamme, Maurice (†) en Ferdinand
DENDERBELLE
De Mol, Frans
DENDERHOUTEM
Van Vaerenbergh, Hilda
DENTERGEM
Duyck, Alberic
DESSELGEM
Bamelis, Greta
DESTELBERGEN
De Clercq, Gustaaf
De Visscher, Florimond
DE WALLE
Bécue, Gérard
DIKKEBUS
Timmerman, Martine
DIKKELVENNE
Contreras, Morgan
DIKSMUIDE
De Grendele, Jennie
DOEL
Van Mol, Alfons
DONK
De Brabandere, Triphon
De Deine, Prosper
DRANOUTER
Dekeerle, Monique
De Smytter, Theofiel
DRONGEN
Cassiman, Piet
De Groote, Clara
De Loof, Martine
Van Rentergem, André
DUDZELE
De Gryse, August
Vermote, Henri en Dany
Viaene, Ludwine
EBBLINGEM
Wallart, Gilbert
EEKLO
Claeys, Arsène
Proot, Hilde
Van Quekelberghe, Patrick
Vervaeke, Willy
EERNEGEM
Geuns, Hubert
Vanbelleghem, Marcel en Monique
EGEM
Laevens, Victor
Popelier, Sylvain
Vandecaveye, Emiel
Vandijcke, Michel en Norbert
EGGEWAARTSKAPELLE
Vandenberghe, Marcel
EINE
Gevaert, René
Lammens, Luk
EKE
De Gussem, Anne
Dhont, Stefaan en Robert
EKSAARDE
De Maesschalck, Roger
Polfliet, Emiel
ELENE
Broodcoorens, Cyriel
ELST
Vandenbroucke, Guido
ELVERDINGE
Lefever, Brigitte
Vaneecke, Maurits
ELVERSELE
Verberckmoes, Emiel
EMELGEM
De Keyser, Gerard
Wyffels, Rika
EREMBODEGEM
De Wit, Frans
ERPE
Boelaert, Maria en Jozef
De Mol, Raymond
Neirinckx, Werner

ERTVELDE
Welvaert, Gustaaf
ERWETEGEM
De Pryck, Maria
Segers, Paul
Van de Maele, Albert
ESEN
Beauprez, Sylveer en Luc
Opsomer, Lydia
Rommelaere, Marcel
ETIKHOVE
Bourdeaud'hui, Jozef
De Merlier, Achiel
Erregat, Marc
ETTELGEM
Van Dijcke, Jules
EVERBEEK
Vandemenschbrugge, Frans
EVERGEM
De Backer, R.
Van Cauwenberge, Maria
Willems, Kamiel
GAVERE
Van Quaille, Louis
GELUVELD
Allaert, Caroline
Beyls, A.
Maes, Kamiel
Snaet, Oscar
Taillieu, Marcel
GELUWE
Cornillie, Cyriel en Henri
Decuypere, Dirk
Denys, Julien en Remi
GENT
Bontinck, Jozef
Broeckhove, Maurits
De Groote, Clara
Geerebaert, Luciaan
GENTBRUGGE
Vervalcke, Edmond
GERAARDSBERGEN
Mahouden, Alfred
GIJVERINKHOVE
Delanoeye, Jeroom
Dewulf, Omer
Huyghe, Eric en Jan
Louage, Myriam
Van der Fraenen, Arnold
GIJZEGEM
Vereecken, Johan
GIJZENZELE
Van de Vijver, Edgard
GISTEL
Halewijck, Albert
Halewijck, Jozef
Logghe, André
Vanroose, Ann
Vereecke, Christine
GITS
Maes, Albrecht en Noël
Sierens, Omer
GODEWAARSVELDE
Ruckebusch, Louis
GODVEERDEGEM
De Maeseneer, Sabine
GOEFERDINGE
Van de Maele, Edgard
GONTRODE
Van der Straeten, R.
GOTTEM
Lootens, André en Prosper
GRAMMENE
Van Aelst, Maurice
Vanhee, Tony
GRANSVELDE
Crapoen, Frans
Wouters, Jaak
's GRAVENJANSDIJK
Bernaert, Robert
GRIMMINGE
Debruyn, Ceran
GULLEGEM
Bourgeois, Marijke
Pillen, Jean
HAALTERT
Redant, Gilbert
HAASDONK
De Gendt, Achiel en Gerda
Pauwels, Gilbert
HAMME (DENDERMONDE)
De Bondt, Gustaaf
HANDZAME
Depuydt, Gabrielle
HANSBEKE
De Muer, Walter
Van Vynckt, René

HARELBEKE
De Bus, E. G.
Deprez, Germain
HAZEBROEK
De Graeve, Elie en Gérard
HEESTERT
Coussement, Alfred
HEIKANT
Baeyens, Jozef
De Schepper, Armand en Ria
Heirman, Oscar en Freddy
Van Acker, Gerda
HEIST
Vandenberghe, Marleen
HELKIJN
Bayart, Paul
HELLESTRAAT
Van Gaever, Frans en Roger
HEMELVEERDEGEM
De Gendt, Jan
HERDERSEM
Lambrecht, Jozef en Lieve
HERTSBERGE
Debaene, André
Fiers, André
HERZELE
De Buysscher, M.
De Raedt, Céline
De Sadeleer, Herman
Wijnendaele, Charles en André
HERZELE (Fr.)
Beun, Paul
HEULE
Cattebeke, Georges
Gheysen, Octaaf
HEURNE
Lamiroy, Romain
Vansteenbrugge, André
HEUSDEN
Eeckman, Johan
Vercruyssen, Michel
HILLARE
Pieters, Marcel
HILLEGEM
Janssens, Joël
HOFSTADE
Keymeulen, Lutgarde
Luwaert, Maurice en Herman
HOLLEBEKE
Dumortier, Elooi
Verfaillie, Daniël
HONDEGEM
Denaes, Albert (†)
Dubrulle, Germain
HONDSCHOTE
Vereype, Roger
HOOGLEDE
Callewaert, Basiel en Daniël
HOUTAVE
Cools, Angèle
Dhr. De Rycker
Schotte, Dominique
Toussein, Francine
Vanbesien, Gustaaf
Van Huele, Jerome en Colette
HOUTEM (VEURNE)
De Mol, Didier
Top, Gerard
Van Hee, Pancras en Valère
HOUTHULST
Decommere, Mireille
Demuynck-Vermander, Maurice
Latré, André en Guido
Vandromme, Madeleine
Vanneste, Jozef
HUISE
Deconinck, André en Raf
De Groote, Luc
Verzele, Omaar (Lozere)
ICHTEGEM
Govaere, Gerda
IDEGEM
De Cremer, Leon en Paul
IEPER
Dochy, Remi
Duprez, André
IMPE
De Craecker, Odile
Deprez, Denis
INGELMUNSTER
Buyse, Michel
Vandamme, Julien
INGOOIGEM
De Gezelle, Alfons
Lateur, Dina
Staelens, Alida (†)
Vandekerkhove, Hervé

IZEGEM
Verbeke, Mark
IZENBERGE
Ryckeboer, Julien
JABBEKE
Cools, Emiel
KAASKERKE
De Cyeninck, Willem
KACHTEM
Verhelst, Albert en familie
Wyffels, Rika
KALLO
Cleiren, Joseph
Wilsens, Gabriël
KANEGEM
Lemey, Adiel en Cyriel
Mouton, Frans
KAPELLEBROEK
Govaert, Joseph
KAPRIJKE
Dauwe, Marc
Van Hevele, Cyriel
KASTER
Avet, Kamiel
De Vriendt-Mores, Rosa
KEIEM
Devriese, Emiel
Vileyn, Gerard
KEMMEL
Goudezeune, M.
KEMZEKE
De Gendt, Cyriel en Herlinde
Van Brussel, Cyriel
KERKSKEN
Ottoy, Raf
KLEIN-SINAAI
Meuleman, Emiel
KLEIT
Bottelier, André
De Smet, Nick
Taeldeman, Johan
KLEMSKERKE
Devos, Kamiel
KLERKEN
Covemaecker, Henri
Decaestecker, A.
Declerck, Roland
Soenen, Julia
KNESSELARE
De Neve, Albéric
Gyselbrecht, Mia
Van Maldeghem, Suzanne
KOEKELARE
Van den Auweele, Octaaf
Van Dooren, Jules
KOEWACHT
Dieleman, Marcel
KOOIGEM
Dubus, Achiel
Messiaen, Achiel
KOOLKERKE
Delodder, Yvonne
Reynaert, Hilde
KORTRIJK
Debrabandere, Frans
Desmedt, Jozef
KROMBEKE
Deblock, Valère
Rotsaert, Ingrid
Vandenberghe, Urbain en Marijke
KRUIBEKE
Smet, Petrus
Van Hautekerke, R.
KRUISHOUTEM
D'Huyvetter, Firmin
KRUISSTRAAT
Fruytier, Arsène
KUURNE
Decaluwé, René en Piet
Himpe, Gerard
Surmont, L.
Van Damme, Roger
Vanhaesebrouck, R.
KWAREMONT
Vergeynst, Jozef en Noël
LAARNE
De Wilde, Marcel
LAMPERNISSE
Bulcke, Carine
LANDEGEM
Lootens, Linda
Luyssaert, Jan
Vanhoutte, Hector
Vermeire, Hilaire
LANGEMARK
Claeys, Patrick
LAPSCHEURE
Hoeman, Aloïs

LAUWE
Decuypere, Arlette
Dousy, Mieke
Vanfleteren, André
Verscheure, Franz
Wyseure, André
LEDE
De Smedt, Octaaf en Marcel
Heemkundige Kring Lede
LEDEGEM
Debrabandere, Frans
LEDRINGEM
Cailleau, Pascal
LEFFINGE
Claeys, Kamiel
Goes, Charles
Simoen, Arthur
Vereecke, Maria
LEKE
Veraverbeke, Constant en Noël
LEMBEKE
Goetals, René
LEMBERGE
Van Bockstaele, Albert
LENDELEDE
Pannecoucke, Maurice
LICHTERVELDE
Devos, Karel en Maria
Kindt, Prosper
LISSEWEGE
Ballegeer, Johan
Vandepitte, Kamiel
LO
Beerlandt, Jeroom
Pauwelijn, Gerard
LOBERGE
Stevenoot, Albert
LOKER
Arnout, Florent
Verstraete, René
LOKEREN
Poppe, Monique
LOPPEM
Hautekeete, Roland
Roelens, Etienne
Stubbe, Arsène
Teerlinck, Marcel
Timmerman, Raymond
Van Rijckeghem, Edward
Vervenne, Alban
LOTENHULLE
Van Acker, Maurice
Verheecke, Irma
LOVENDEGEM
Vandevelde, Philippe
Vereecke, Maria
LOZERE
Verzele, Gabriël
MAARKE-KERKEM
De Buck, Norbert
Roman, Odo
Vanderdonckt, Louis
MACHELEN
Van de Ginste, Jules
MALDEGEM
Ceulenaere, Marcel en Edmond
Vandeginste, Katrien en Marie-Anne
MANEGEM
Buyse, Julien
Descamps, Lia
Noppe, Adiel
MANNEKENSVERE
De Vlaminck, J.
MARIAKERKE
Braekeleirs, Juliaan
MARKE
De Craemer, Marie-Paule
MATER
De Cock, Paul en Louis
Walraet, Julia
MEERBEKE
De Dijn, Alfons en Maria
MEERDONK
Nonneman, Adrienne, Frans en Theofiel
MEETKERKE
De Waele, Marcel
Lanckneus, Lucette
Monteyne, Roger
Vanhoutryve, André
MEIGEM
Bauwens, Armand
Clauwaert, André
Wauters, Arthur
MELDEN
Vindevoghel, Richard
MELDERT
De Croes, Ben-Valeri
MELLE
De Backer, Oscar

MELSELE
De Zitter, Jozef
Maes, René en Cyriel
MENDONK
De Bruycker, Hilaire
Scheiris, Marie
MENEN
Cobbaert-Develder, G.
Cockelaere, Maria
Demey, Albert
MERE
Suys, Herman
MERELBEKE
Bauters, Nadine
MERKEM
De Cuyper, Jules en Jeroom
Vercaigne, Gaspard
MESPELARE
De Smedt, Maurice
De Visser, Louis
Dewilde, Emiel
METEREN
Deschuytter, Joseph
Van Renterghem, Joseph
MEULEBEKE
De Volder, René
Sabbe, Maurice en Jos
MICHELBEKE
Eeckhout, Martine
Verlinden, Anna
MIDDELKERKE
Dierendonck, Henri
Harteel, Martine
Vanthuyne, Sylveer
MOERBEKE (GERAARDSBERGEN)
Van den Herrewegen, Marcel en Anne-Marie
MOERBEKE (WAAS)
Tollenaere, Eric
MOERE
Pollet, Aloïs (†)
MOERKERKE
Fam. Buffel-Bourguignon
Cabooter, Marleen
De Croix, Patrick
Roels, Jozef
Van Hecke, Julien
MOERZEKE
Lemmens, Gilbert
MOORSEL
De Wit, Renilde (†)
Fransaer, Frans
MOORSELE
Dewulf, André
Maes, Jozef
Vandenberghe, Marijke
MOORSLEDE
Cauwelier, Leon
Maton, Karel
Soetaert, Marcel
MOORTSELE
De Ganck, André
Van de Putte, Louis
MUNKZWALM
De Graeve, Hilaire
Minnaert, Mark
Minnaert-Van den Berghe, Margriet
MUNTE
D'Hoossche, Madeleine
Van de Vijver, Herman
NAZARET
De Clercq, Elza
De Groote, John
Lievens, René en Margriet
NEDERBRAKEL
Ceunebroeck, Anna
D'Haeyer, Annemie
D'Homme, Michel
NEDERZWALM-HERMELGEM
De Waele, Daniël
Ghys, Hedwige
Hellebaut, André
NEIGEM
Crispeels, Isidoor
NEVELE
Clauwaert, René
De Ketelaere, Cyriel
Janssens, Antoine
NIEUWENHOVE
Van Herzele, Cyriel
NIEUWERKERKEN
Breynaert, M.-Elise
Busschaert, Achiel
De Schrijver, Freddy
Ringoot, Louis
NIEUWERLEET
Cieux, Arthur
NIEUWKAPELLE
Lemahieu, Gustave

NIEUWMUNSTER
Annys, Marijke
Demeyere, Edmond
Schouteeten, Octaaf
Vanhoutryve, André

NIEUWPOORT
Desaever, Etienne
Vanacker, Maurice

NINOVE
De Landtsheer, Omer
Walravens, Ida

NOORDPENE
Debruecq, Remi

NUKERKE
De Smet, Georges
De Smijter, Simonne
Willems, Aloïs

OEDELEM
Carels, Rachel
Mouton, Liliane

OESELGEM
De Pourcq, Gaston
Meuleman, Juul

OKEGEM
Baeyens, Roland
Van Nieuwenhove, Hilde

OKSELARE
Degroote, Albert

ONKERZELE
Bruylandt, Emiel
Peerts, Raoul
Vlaeminckx, Raoul

OOIGEM
Claerhout, Jerome
Vermeulen, André

OOIKE
De Longie, Albert

OOSTAKKER
Declercq, Achiel

OOSTDUINKERKE
Halewijck, Henri

OOSTEEKLO
Van der Eecken, Guido
Van de Voorde, Cyriel

OOSTENDE
Bauwens, Louis en Dorine

OOSTERZELE
De Smet, Johan

OOSTKAMP
Dejonghe, Alfons
Dujardin, Gabriël
Goormachtigh, Willy
Himpens, Christine
Van Daele, Oscar
Vandemaele, Bea
Vanneste, Achiel

OOSTKERKE (BRUGGE)
Vandevelde, Octaaf

OOSTKERKE (IJZER)
Cardon, Valentin

OOSTNIEUWKERKE
Saelen, Jozef
Van Daele, Georges
Vandecasteele, Marc

OOSTROZEBEKE
Moreau, Joris
Vermeersch, Jozef en Leon

OOSTVLETEREN
Meersseman, Joris

OPBRAKEL
De Langhe, Sylvain
Fivez, Urbain
Morre, Victor

OPDORP
Katholieke Bond van Gepensioneerden

OPHASSELT
De Beer, Ria

OPSTAL
De Bondt, Pol

OTEGEM
Van den Bogaerde, Michel
Van Tieghem, Marc

OUDEGEM
De Vylder, Oscar

OUDEKAPELLE
Soete, Paul

OUDENAARDE
Blondeel, Magda
De Paepe, Gilbert
Martens, Rik

OUDENBOS
Laureys, Mia

OUDENBURG
De Kimpe, André
Dumarey, Georges
Rossenue, Kristien

OUTRIJVE
Depraetere, Frans
Kindts, Gilbert
OVERBOELARE
De Beck, Jozef
Mahauden, Alfred
Van de Pontseele, Alfons en Jan
OVERSLAG
Noë, Raymond
PARIKE
Wed. P. Rubbens
PASSENDALE
Versavel, Gabriël
PAULATEM
Glorieux, Oscar
PETEGEM (DEINZE)
Plancquaert, Joseph
PETEGEM (OUDENAARDE)
Ottevaere, Rafaël
PITGAM
Beaucamp, Joseph
PITTEM
Cloet, Maurice
POELKAPELLE
Baccarne, Robert
Vandeputte, Oscar en Leon
POLLARE
Devos, Arthur
POLLINKHOVE
Capoen, Luc
Swyngedauw, Ronald
POPERINGE
Adriaen, Albert
De Baene, Maurice en Martin
Devloo, Leo
Quaghebeur, Willy
Tamboryn, Paul (†)
Tillie, August en Willy
Vandermarliere, Rika
PROSPERPOLDER
Van Royen, Prosper
PROVEN
Top, Roger
RAMSKAPELLE (KNOKKE)
Edelynck, Marc
Keirse, Stefanie
REKKEM
Claeys, Sylvain
Vandenberghe, Maurice
RENINGE
Vandenbroucke, Gaston
RENINGELST
Delaleeuw, Leo
RESSEGEM
De Spiegeleer, Geert
ROESBRUGGE-HARINGE
Aernout, Milo
ROESELARE
Lust, André
Grijspeerdt, Napoleon
ROKSEM
Doom, Marcel
Pieters, Erik
ROLLEGEM
Beaucarne, Amedee en Cécile
ROLLEGEM-KAPELLE
Mestdagh, Henri
Verstraete, Gabriël
Vuylsteke, Michel en Gabriël
RONSE
Demullier, Georges
Gheerolfs, Jocelyne
ROZEBEKE
De Weirdt, Ephraim
Pede, Paul
Waegeman, Werner
RUBROEK
Campagnie, Marcel (†)
RUDDERVOORDE
Dobbelaere, Julienne
Goethals, Brigitte
Naeyaert, Patrick
Tanghe, Henri
Vansteelandt, Marcel
RUIEN
De Man, Pierre
Fobert, Marcel
RUISELEDE
De Muyt, Maurits A. F. J.
Goossens, Gilbert
Lemey, Paulus en familie
Wyseure, Annemie
RUMBEKE
Callens, Roger
Couvreur, Germaine
Nys, Cyriel
Termote, Nicole
Vandepitte, Gilbert
Verfaille, Gerard

SCHELDERODE
Verzele, Maurice
SCHELDEWINDEKE
De Beer, Marie-Louise
Van de Vijver, André
SCHELLEBELLE
Looman, Edwin
SCHENDELBEKE
De Neve, Lieve
SCHORISSE
De Smaele, Omer
Portois, Rachel-Alice
SIJSELE
Cherlet, Herman
Tamsyn, André
Schutyser, Kathleen
SINAAI
Aerts, Helena
De Plukker, Omer
Van Hoyen, Cyriel
SINT-ANDRIES
Boone, Maurice
Cardon, Annemie
Cools, Liliane
Declercq, Hilaire
Gardeyn, Jules
Snauwaert, Maurice
Verschelde, Marijke
SINT-DENIJS
Delputte, Amedee
Ovaere, Valère (†)
Vandemeulebroucke, Albert
Vanderplancke-Decock, Julien en Maria
SINT-DENIJS-WESTREM
Martens, Gerard
SINT-ELOOIS-VIJVE
Desmet, Arnold en familie
Lambrecht, Daniël
Vermaere, Noël
SINT-ELOOIS-WINKEL
Maertens, Marc
SINT-GILLIS-BIJ-DENDERMONDE
De Cock, Theofiel en Maurice
De Kinder, Theofiel, Pierre en Alfons
De Mol, Frans
SINT-GILLIS-WAAS
Baert, Marie-Anne
Van Steirteghem, Paul
SINT-GORIKS-OUDENHOVE
De Koker, Hedwig
Van Helsuwé, Theofiel
SINT-JAN
Vincart, Jannie
SINT-JAN-IN-EREMO
Minnebo, Cyriel
Tollens, Julien
Vermeersch, Theofiel
SINT-JANS-KAPPEL
Terrier, Léon
SINT-JORIS-TEN-DISTEL
De Vreest, Edmond
SINT-KRUIS
Bonny, Christine en Rita
Focke, Etienne
Maertens-Verkempinck, Cathérine
Snauwaert, René
Van Hevel, Michel
SINT-KRUIS-WINKEL
Van de Voorde, Victor
SINT-LAUREINS
De Geeter, Clément
SINT-LIEVENS-ESSE
De Vleesschouwer, Aimé
Rottiers, Karel
SINT-LIEVENS-HOUTEM
Desmet, Urbain
Goossens, Georges
Van Heddegem, Norbert en Simone
Van Heghe, Eric
SINT-MARGRIETE
Noë, Maurice
SINT-MARIA-HOREBEKE
Van der Donckt, Victor
SINT-MARIA-LIERDE
De Cnijf, Albert en Marc
Giraldo, Walter
SINT-MARIA-OUDENHOVE
Van de Maele, Albert
SINT-MARTENS-LATEM
Van der Donck, Frans
Verdonck, Aster en Dirk
Verkerken-Meirlaen, Lydia
SINT-MARTENS-LIERDE
Piens, Denis
SINT-MICHIELS
Berten, Jo
De Groote, Marleen
De Keyser, Camiel

Dierickx, Gerard
Tant, Laura
Van Hemelen, Lut

SINT-NIKLAAS
Penneman, Theo
Smet, Albert en Hector
Van Hove, Leopold

SINT-PAUWELS
De Gendt, Cyriel en Herlinde
Rombaut, Aloïs

SINT-PIETERS-OP-DEN-DIJK
De Schepper, A.
Dedeurwaerder, Anne
Van Hecke, Camiel en Marie-Rose

SINT-SILVESTER-KAPPEL
Bodel, Marcel

SLEIDINGE
De Roo, Valère
Hovelynck, Jacques
Gebroeders Lybaert
Standaert, Firmin

SLIJPE
Desaever, Gerard
Fiems, Noël
Pieters, Leon

SNAASKERKE
De Smedt, Geertrui
Verdievel, Lucien

SNELLEGEM
Degrande, Myriam

STAAKTE
Waghemans, Jozef (†)

STADEN
Bataillie, Luc
Lauwers, Odiel
Pattijn, Camiel

STALHILLE
Desoete, Maria

STASEGEM
Deconinck, René
Derie, Mieke

STAVELE
Bonnez, André (†)

STEENBEKE
Woestelandt, Michel en Thomas

STEENDORP
Boodts, Leon
Gyselinck, Martin

STEENHUIZE-WIJNHUIZE
De Gendt, Jan

STEENVOORDE
Decoopman, Henri (†)

STEKENE
Heyse, Abdon
Martens, Gilbert
Nonneman, Maurice
Rollier, Constant en Achiel
Van Hecke, William
Verbeke, Edgar

STENE
Colpaert, Kamiel

STENE (Fr.)
Corteyn, Jules

STRIJPEN
Eeckhout, P.
Van Ruyskensvelde, Juliette

TETEGEM
Cockenpot, André

TIEGEM
Dermaut, Albert
Deweer, Rita
Supply, Arnold

TIELT
Vervaeke, Gerard

TORHOUT
Balcaen, Christina
De Vos, Zulma
Goossens, Greet
Kerkhove, René
Kesteloot, Gerard
Van Dycke, Jules

UITKERKE
Pyck, Frans
Vermote, Henri en Dany

VARSENARE
Anthierens, Margaretha
Baert, Maurits
Deketelaere, Carina

VELDEGEM
Rogiers, Gerard en Nadine
Van Male, Henri

VELZEKE-RUDDERSVOORDE
De Cuyper, Victor
Van Durme, Luc

VEURNE
Valcke, Jozef

VIANE
Bijl, Karel
Van Wilder, Gustaaf

VINDERHOUTE
Mortier, Albert
VINKEM
Duron, Michel
Vandamme, Maurice
VINKT
De Vriese, Robert
Van der Vennet, R.
VLADSLO
Casier, Leonie
Deswaef, Marie-Christine
Van der Per, Arseen
VLAMERTINGE
Monkerhey, Jerome
VLETEREN
Goudenhooft, Joseph
Guwy, Leon
Houvenaghel, Maurice
VLIERZELE
Kennof, Anna
Van Leuven, Marc
VLISSEGEM
Deleersnijder, Remi
Joncheere, Hilda
Vandaele, Wilfried
VOLKEGEM
Declerck, Maurice
De Coninck, Jules
Dekeyzer, Gilbert
VOORMEZELE
Boudry, Gilbert
VRASENE
Baert, Marie-Anne
Blommaert, Cyriel
WAARDAMME
Despiegelaere, Francine
Vanhove, Richard
WAARMAARDE
Moerman, Jozefine
Platteau, Stefaan en Guido
WAARSCHOOT
Bonamie, Renaat
Vereecke, Laurent
WAASMUNSTER
De Meester, Achiel
Maes, Paula
Moens, Ben
Smet, Leon
Van Roste, Rafaël
Verbeken, Walter
WACHTEBEKE
De Caluwé, André en Raymond
WAKKEN
Demeyer, Michel
Temmerman, Monique
WANNEGEM-LEDE
Van Cauwenberghe, Aloïs
WANZELE
Melckenbeeck, Aloïs en Bert
WAREGEM
Deleersnijder, Jozef
WARREM
Boudeweel, Jean-Pierre
WATERLAND-OUDEMAN
Verminck, Micheline
WATERVLIET
Baeke, Paul
Braet, Cyriel
Van de Poele, Wim
WATOU
Leplat, Paul
Waterbley, Jeanine
WENDUINE
Van Goethem, Lieve
WESTENDE
Castryck, André
Coulier, Lucien
Vanneste, Alex
WESTKAPELLE
Aernoudts, Karel
Goormachtig, René
WESTOUTER
Verdonck, Michel
WESTROZEBEKE
Degandt, Maurice
Vancoillie, Luc
WESTVLETEREN
Pareyn, Jean-Pierre
WETTEREN
De Schaepmeester, Jozef
Van Damme, Marc
Wouters, J.
WICHELEN
Blondeel, Frederik
Van Keymeulen, Jacques
WIEZE
Heyvaert, Gaston
Meert, Louis
Pieters, Philemon

Van der Jeught, Remi
Van Driessche, Robert

WIJTSCHATE
Vandenbroucke, Leon
Vansuyt, Julienne
Verhille, André
Waterbley, Jeanine

WILDER
Verschave, Paul

WINGENE
Lemey, Paulus
Mannens, Karel
Persyn, Willy en Ludwina
Schotte, Jan

WINNEZELE
Fermaut, Lucienne en Jacques

WOESTEN
Noterdaeme, Albert
Vanacker, Omer en Luc

WONDELGEM
Vandevelde, Philippe

WORMHOUT
Deschodt, Maurice

WORTEGEM
Van Houtte, Valère

WULVERDINGE
De Vulder, Noël

ZAFFELARE
Uyttendaele, Henri
Van Neer, Edgard
Verdurme, Achiel

ZANDVOORDE (OOSTENDE)
Vercruysse, Jozef
Degoe, Camiel

ZARLARDINGE
Depessemier, Robert
Poelaert, Jean-Paul
Vandermotten, Edgard

ZARREN
De Wilde, Albert

ZEDELGEM
Beuselinck, Maria en Lut
Buffel, Gentil
Claeys, L.-J.
Deblauwe, Nicole
Goegebeur, Helena
Misseeuw, Mia
Moeyaert, Lucien
Moyaert, André
Vermeulen, Pieter

ZEEBRUGGE
Claeys-Galle, Louis en Maria
Rotsaert, Simonne

ZEGELSEM
Tronquo-Donckerwolke, Jozef en Adrienne

ZELE
D'Heer, André
Van Hille, Myriam

ZELZATE
D'Haemers, Louis

ZERKEGEM
Denolf, Rosita
Ingelbrecht, Gerarda

ZERKEL
Bécue, Louis (†)

ZEVEKOTE
Luypaert, Octaaf

ZEVENEKEN
Verlee, Jean-Pierre

ZEVEREN
Rooze, Germain en Luc

ZEVERGEM
Mathys, Eric

ZILLEBEKE
Widdock, Gerard

ZINGEM
Dockers, Leon

ZOGGE
Van Damme, Louis

ZOMERGEM
De Baets, Katrien
Dewulf, Hilde
Van der Steen, Basile

ZONNEBEKE
Mylle, Achiel en Michel

ZONNEGEM
Batjaens, Danny

ZOTTEGEM
De Mulder, Rachel
Van Durme, Luc

ZUIDSCHOTE
Seys, Maurice en Robert

ZUIENKERKE
De Vlieghere, Gerard
Gevaert-Danneels, Martin en Christiane
Vanhoutryve, André

ZULTE
Delanghe, Maurice
Van Thuyne, Vitus
Willemijns, Alfred
ZULZEKE
Deventer, Stefaan
ZWEVEGEM
Desmet, Hilde
Hostens, Georges
Meesseman, August
Vandevenne, Carine
Vanhuysse, Silveer

ZWEVEZELE
D'Hoore, Frans
Loose, Gentiel
Taveirne, Kamiel

ZWIJNAARDE
Coussement, Roger
Schollaert, Eveline
Thienpont, Roger
Vanderstraeten, Magda
Vlerick, René en Luc

INHOUDSTAFEL

Woord vooraf 1

0. INLEIDING 9

0.1. Opzet 9

0.2. Afbakening in ruimte en tijd 10
Alfabetisch register van plaatsnamen 11
Systematisch register van plaatsnamen 20

0.3. Systematisch ordening en indeling in paragrafen 28

0.4. Het materiaal 30

0.5. Verwerking van het materiaal 37

0.6. De uitspraakspelling 38

0.7. Opbouw van het lemma 42

0.8. De kaarten en illustraties 45

0.9. Het wetenschappelijk apparaat 46

0.10. HET KLANKPATROON VAN DE VLAAMSE DIALEKTEN. EEN INVENTARISEREND OVERZICHT 48

0. Opzet en metode 48

1. Vokaalverhoudingen in de Vlaamse dialekten 50

1.1. Een kwalitatief overzicht 50

1.1.1. De Ndl. korte vokalen 50

—.1. Ndl. a (als in *bak*) 50

—.2. Ndl. e (als in *bed*) 53

—.3. Ndl. i (als in *dik*) 55

—.4. Ndl. u (als in *mus*) 58

—.5. Ndl. o (als in *kop*) 59

1.1.2. De Ndl. lange vokalen 61

—.1. Ndl. aa (als in *laat*) 61

—.2. Ndl. ee (als in *beek/bleek*) 64

—.3. Ndl. ie (als in *ziek/vier*) 66

—.2. Ndl. oe (als in *zoet/boer*) 67

—.5. Ndl. oo (als in *goot/groot*) 69

—.5.1. „Zachtlange" oo 69

—.5.2. „Scherplange" oo 70

—.6. Ndl. eu (als in *heup*) 72

—.7. Ndl. uu (als in *ruw/zuur*) 73

1.1.3. De Ndl. tweeklanken of diftongen 75

—.1. Ndl. ij (als in *rijk*) 75

—.2. Ndl. ei (als in *zeis/geit*) 77

—.3. Ndl. ui (als in *kuip*) 78

—.2. *Ndl. ou* (als in *hout*) 79
—.5. *Ndl. au* (als in *saus/blauw*) 81
1.1.2. Ndl. doffe e 81

1.2. Kwantitatieve vokaalveranderingen 84
1.2.1. Verlies van tegenstelling korte lange vokalen 84
1.2.2. Vokaalrekking in een bepaalde omgeving 85
—.1. *Vóór v/z* 85
—.2. *Vóór g* 86
—.3. *Vóór w/j* 86
—.4. *Vóór l* 86
—.5. *Vóór r* 87
—.6. *Vóór ng* 87
—.7. *Vóór n* 87
1.2.3. Vokaalrekking + nasalering in bepaalde posities 87
1.2.4. Gekonditioneerde vokaalverkorting 87

2. Konsonantisme : medeklinkerveranderingen in de Vlaamse dialekten 89
2.1. Echte medeklinkers 89
2.1.1. Assimilatie van stem 89
2.1.2. Ndl. d 92
2.1.3. Ndl. t 98
2.1.4. Ndl. k 98
2.1.5. Oude sk (sch) 99
2.1.6. Ndl. g 100
2.1.7. Mouillering 100
2.1.8. Invoeging van d 101

2.2. De likwieden (l en r) 102
2.2.1. Ndl. r 102
2.2.2. Ndl. l 103

2.3. De nasalen (n, m en ng) 104
2.3.1. Ndl. n 104
2.3.2. Ndl. m 107
2.3.3. Ndl. ng 108

2.4. De halfvokalen (w en j) 109
2.4.1. Ndl. w 109
2.2.2. Ndl. j (geschr. i na lange klinker) 111

2.5. Ndl. h 113

3. Samenvattend overzicht 113

4. Literatuuroverzicht 117

Lijst van de gebruikte afkortingen 121
Lijst van medewerkers en zegslieden 122